

2015

CSI Europe, feit of fictie?

Het belang van de strafrechtelijke bewijswaardering van forensisch bewijs in Nederland en België, het Verdrag van Prüm en het EBB, bij de ontwikkeling van eenvormig forensisch onderwijs binnen de EU

CSI Europe, feit of fictie?

Het belang van de strafrechtelijke bewijswaardering van forensisch bewijs in Nederland en België, het Verdrag van Prüm en het EBB, bij de ontwikkeling van eenvormig forensisch onderwijs binnen de EU

Student: Sander Wagemakers

Studentnummer: 2056982

Opleiding: HBO-Rechten

Onderwijsinstelling: Juridische Hogeschool Avan-Fontys

Afstudeerorganisatie: Avans Hogescholen, Academie voor Technologie, Gezondheid en Milieu, afdeling Forensisch Laboratorium Onderzoek, project: 'EFEN'

Afstudeermentor: mevrouw mr. Kay Michiels

Eerste afstudeerdocent: mevrouw mr. Sheila Adjiembaks

Tweede afstudeerdocent: mevrouw mr. Marije Knapen

Afstudeerperiode: februari 2015 – mei 2015

Plaats/datum: Roosendaal, 31 mei 2015

Voorwoord

Eindelijk ligt hier mijn scriptie, het was een lang en zwaar traject. Dit slaat niet op het schrijven, maar de weg om een geschikte afstudeerstage te vinden. Als ik tip kreeg ik mee “gebruik je netwerk!”, ik dacht “dit gaat toch niet werken.”

Uiteindelijk heeft die tip wel geholpen. Tijdens de cursus criminalistiek op de Juridische Hogeschool Avan-Fontys te Tilburg vroeg ik aan de betreffende docent die de cursus verzorgde of zij nog een stageadres wist. Dat wist ze zeker, zij was namelijk zelf op zoek naar een afstudeerstagiair. Uit de grond van mijn hart ben ik mevrouw mr. Kay Michiels eeuwig dankbaar voor de kans die zij mij gegeven heeft. Naast het schrijven van mijn onderzoek heeft zij mij ook de gelegenheid gegeven om een gastcollege te verzorgen voor de studenten van de Erasmus Hogeschool Brussel. Daarnaast wil ik ook Frank Balasz bedanken voor zijn collegialiteit en interesse in mijn onderzoek.

Ik heb het ontzettend naar mijn zin gehad bij Avans Hogescholen. Bij dezen wil ik dan ook graag van de gelegenheid gebruik maken om alle medewerkers van Avans Hogescholen (in het bijzonder de collega's van ATGM) te bedanken voor hun vriendelijkheid en gastvrijheid.

Tevens wil ik mijn scriptiebegeleider, mevrouw mr. Sheila Adjiembaks en mevrouw mr. Marije Knapen, bedanken voor hun kritische houding en snelle feedback. Zonder deze feedback momenten was ik niet in staat om mijn scriptie te schrijven. Voorts wil ik ook de docenten van de Juridische Hogeschool bedanken die altijd bereid waren om met mij te sparren.

Daarnaast gaat mijn dank uit naar de respondenten van dit onderzoek, mr. Krijnen, mr. Emmen en mevrouw mr. de Klerk. In het bijzonder gaat mijn dank en waardering uit naar mijn Belgische sparringpartner en vraagbaak: mevrouw mr. Ines Gallala.

Als laatste, maar zeker niet de onbelangrijkste, wil ik mijn ouders bedanken, zonder hun steun en toeverlaat had ik nooit mijn scriptie kunnen inleveren.

Tot slot rest mij maar nog één ding zeggen: “veel leesplezier!”

Sander Wagemakers,

Roosendaal, 1 juni 2015

Inhoudsopgave

Samenvatting

Lijst met afkortingen

Hoofdstuk 1 Inleiding	7
1.1 Organisatie en aanleiding	7
1.2 Probleemomschrijving	8
1.3 Doelstelling	9
1.4 Centrale vraag	9
1.5 Deelvragen	9
1.6 Verantwoording	10
1.7 Leeswijzer	11
Hoofdstuk 2 Het forensisch onderzoek	12
2.1 Algemene beschrijving van het forensisch onderzoeksproces	12
2.2 Forensisch onderzoek in Nederland	13
2.3 Forensisch onderzoek in België	15
2.4 De forensisch onderzoeker in Nederland en België	17
2.4.1 De juridische positie van de forensisch deskundige in Nederland	17
2.4.2 De juridische positie van de forensisch deskundige in België	18
2.5 Typen sporen	19
2.5.1 DNA	20
2.5.2 Dactyloscopie	21
2.6 De wijze van rapporteren van conclusies in het forensisch onderzoek	22
Hoofdstuk 3 Forensisch bewijs binnen de EU	23
3.1 Waarom forensisch onderzoek en de uitwisseling van forensisch bewijs belangrijke aandachtspunten zijn geworden van de EU	23
3.2 De doorwerking van het EU-recht in het rechtssysteem van Nederland en België	24
3.3 De beginselen van het EU-recht ten aanzien van forensisch bewijs	25
3.4 Prüm	27
3.4.1 Historie	27
3.4.2 Structuur en doel	27
3.4.3 DNA	28
3.4.4 Dactyloscopie	31
3.4.5 Kentekengegevens	31
3.5 Het EBB	32
3.5.1 Geschiedenis	32
3.5.2 Werking	32
3.5.3 De nadelen van het EBB	33
3.6 Tussenconclusie: de verhouding tussen Prüm en het EBB in samenhang met de EU-beginselen ten aanzien van forensisch onderzoek	34
Hoofdstuk 4 Het Nederlandse strafrechtelijke bewijssysteem	35
4.1 De Nederlandse strafrechtelijke beginselen	35
4.1.1 Onschuldpresumptie	35
4.1.2 In dubio pro reo	35
4.2 Art. 6 EVRM	35
4.3 Het negatief wettelijk bewijsstelsel	36
4.3.1 Bewijsregels	37
4.3.2 Wettelijk bewijsminimum	37
4.3.3 Bewijsmiddelen	38
4.4 Wettige bewijsmiddelen	38
4.5 Motiveringsplicht	39

Hoofdstuk 5 Het Belgische strafrechtelijk bewijssysteem	40
5.1 De belangrijkste kenmerken van het Belgische strafrechtelijk bewijssysteem	40
5.1.1 Vrij bewijssysteem	40
5.2 Belgische bewijsmiddelen	41
5.3 Bewijsuitsluiting	41
5.4 Bewijsmotivering	42
5.5 Hof van Assisen	42
5.6 Tussenconclusie: de vergelijking tussen het Nederlandse en Belgische straffrechtelijk bewijssysteem	43
Hoofdstuk 6 De toetsing van forensisch bewijs in de rechtszaal	44
6.1 De toetsingscriteria van forensisch bewijs in Nederland	44
6.2 De toetsingscriteria van forensisch bewijs in België	44
6.3 De fouten bij het interpreteren van het deskundigenrapport	46
6.4 Tussenconclusie: de toetsing van forensisch bewijs in Nederland en België	46
Hoofdstuk 7 Conclusies en aanbevelingen	47
7.1 Conclusies	47
7.2 Aanbevelingen	48
Hoofdstuk 8 Evaluatie	50
Literatuurlijst	51
Bijlage 1	Interview met mevr. mr. Michiels, docente forensica en recht
Bijlage 2	Interview met dhr. mr. P. Emmen, forensisch officier van justitie
Bijlage 3	Interview met dhr. Mr. B. Krijnen,
Bijlage 4	Interview met mevr. mr. E. de Klerk, rechter-commissaris in strafzaken
Bijlage 5	Interview met mevr. mr. Gallala, doctoraal onderzoekster criminalistiek VUB

Samenvatting

Dit onderzoek is geschreven voor Avans Hogescholen, Academie voor Technologie, Gezond en Milieu, afdeling Forensisch Laboratorium Onderzoek, project 'EFEN'. EFEN wil een Europese masteropleiding in forensisch onderzoek ontwikkelen. Een van de doelen van deze master is om de kennis omtrent de (inter)nationale strafrechtelijke aspecten van het forensisch onderzoek te vergroten. EFEN wil daarom weten hoe het forensisch bewijs wordt gewaardeerd door de Nederlandse en Belgische rechter. Ook wil EFEN een beschrijving van de bepalingen van het Verdrag van Prüm en het EBB, ten aanzien van de verkrijging en uitwisseling van forensisch bewijs.

Om hier een antwoord op te krijgen luidt de centrale vraag van het onderzoek: *“Welke aanbevelingen kunnen aan EFEN worden gedaan, naar aanleiding van een rechtsvergelijking inzake de strafrechtelijke bewijswaardering van forensisch bewijs tussen Nederland en België en een studie van het Verdrag van Prüm en het EBB, om zo een verdere invulling te geven aan de ontwikkeling van de masteropleiding ‘Europees Forensisch Onderzoek’?”*

Dit onderzoek beschrijft eerst de forensische beroepspraktijk aan de hand van empirisch en juridisch onderzoek. Daarna wordt het Europees juridisch kader uiteen gezet. Eerst wordt toegelicht waarom forensisch bewijs zo'n belangrijke rol speelt binnen de EU en hoe het EU-recht doorwerkt in de rechtssystemen van Nederland en België. Daarnaast worden ook de bepalingen beschreven die van toepassing zijn op de verkrijging en uitwisseling van forensisch bewijs op grond van het Verdrag van Prüm en het EBB. Vervolgens worden de bovengenoemde juridische kaders getoetst aan de praktijk. Daarna worden de strafrechtelijke bewijssystemen van Nederland en België beschreven. Vervolgens wordt het juridische toetsingskader van Nederland en België, ten aanzien van het forensisch bewijs, beschreven en getoetst aan de praktijk.

Uit het onderzoek blijkt dat in de praktijk het forensisch onderzoek in Nederland en België voor een groot deel overeenkomen. Het grootste verschil is dat Nederland veel strengere eisen stelt aan de deskundigheid van de onderzoeker, het deskundigenrapport en de betrouwbaarheid van de methode.

Daarnaast blijkt dat de strafrechtelijke bewijswaardering van Nederland en België in de praktijk grotendeels overeenkomt. In een notendop kan gesteld worden dat de rechters uit beide landen een grote vrijheid bezitten bij het waarderen en selecteren van de bewijsmiddelen. Het grootste nadeel is echter dat de rechters uit beide landen niet hoeven te motiveren waarom zij het forensisch bewijs geselecteerd hebben om tot een bewezenverklaring te komen. Ook hoeven de rechters in beginsel niet te motiveren waarom het forensisch bewijs bijdraagt aan hun overtuiging dat de verdachte het ten laste gelegde delict gepleegd heeft. Wel moeten zij de verwerping van een goed beargumenteerde betwisting van het deskundigenbewijs motiveren in hun vonnis. Uit de praktijk blijkt dat dit zelden gebeurt.

Dit komt omdat de meeste juristen nog te weinig weten van forensisch onderzoek om het te kunnen betwisten in de rechtszaal. Volgens rechtspsycholoog Van Koppen is dit te wijten aan de onduidelijke rapportage wijze van deskundigenrapporten. Hierdoor wordt het falsifiëren van alternatieve scenario's voor juristen vrij lastig.

De belangrijkste aanbevelingen die gedaan kunnen worden, is dat EFEN veel aandacht moet besteden aan de rapportagewijze van het deskundigenrapport. Ook kan EFEN de adviserende rol van forensisch deskundigen belichten voor de advocatuur en het OM. Als deze partijen het forensisch onderzoek beter begrijpen, dan kunnen zij veel beter alternatieve scenario's aandragen en dwingen zij de rechter de bewijswaardering van forensisch bewijs nog beter te motiveren.

Lijst met afkortingen

AFIS Automatic Fingerprint Identification System
CGOT-S Commissariaat-Generaal Operationele Politie Informatieverwerking
DNA Deoxyribose Nucleic Acid
EAB Europees Aanhoudingsbevel
EBB Europees Bewijsverkrijgings Bevel
EFEN European Forensic Education Network
EFO Europees Forensisch Onderzoek
EFSA European Forensische Sciencefiction Area
EHRM Europese Hof voor de Rechten van de Mens
ENFSI European Network of Forensisch Science,
EU Europese Unie
EVRM Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
ESS European Standard Set
FAN Forensic Academics Network
Fi-uGent Forensisch Instituut van de Universiteit Gent
FLDO Forensisch Laboratorium voor DNA-Onderzoek
FPKM Forensische Polikliniek Kindermishandeling
GID Gerechtelijk Identificatiedienst
HAVANK Het Automatisch Vingerafdruk Herkenningssysteem
IFS Independent Forensisch Services
ISO/IEC International Organisation for Standardisation
IPOP dienst Internationale Politiesamenwerking
KLDP Korps Landelijke Politie Dienst
NFI Nationaal Forensisch Instituut
NICC Nationaal Informatiecentrum voor Criminalistiek en Criminologie
NRGD Nationaal Register Gerechtsdeskundigen
OM Openbaar Ministerie
TMFI The Maastricht Forensisch Institute
TWP Technische en Wetenschappelijke Politie.
RDW Rijksdienst van het Wegverkeer
STR Short Tandem Repeats
SV Wetboek van Strafvordering
TWP Technische en Wetenschappelijke Politie
VEU Verdrag betreffende de Europese Unie
VWEU Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie

Hoofdstuk 1 Inleiding

Dit hoofdstuk geeft de inhoud van dit onderzoek weer. Het geeft de probleemstelling, het onderzoeksdoel en de centrale vraag weer. In paragraaf 1.1 wordt de organisatie beschreven waarvoor dit onderzoek geschreven is. Paragraaf 1.2 beschrijft het probleem, vervolgens zal in paragraaf 1.3 de doelstelling van dit onderzoek beschreven worden. Paragraaf 1.4 geeft de centrale vraag van dit onderzoek weer. De ondersteunende deelvragen zullen beschreven worden in paragraaf 1.5. De methode en verantwoording worden beschreven in paragraaf 1.6. Tot slot vermeldt paragraaf 1.7 de leeswijzer van dit onderzoek.

1.1 Aanleiding en organisatie

In december 2011 liet de Raad van de Europese Unie van Justitie en Binnenlandse Zaken (hierna te noemen: de Raad) middels haar visie weten dat er in 2020 één Europees werkerterrein moest komen op het gebied van forensisch onderzoek.¹ Om deze doelstelling te realiseren is in 2012 de gelijknamige werkgroep 'European Forensic Science Area' (hierna te noemen: EFSA) opgericht. Het doel van EFSA is om ervoor te zorgen dat in 2020 iedere EU-lidstaat gebruik kan maken van erkende standaardmethoden en -technieken van forensisch onderzoek.² Hierbij valt te denken aan het uitwisselen van wetenschappelijke forensische innovaties en het ontwikkelen van beleidsregels.³ Om dit voor elkaar te krijgen zoekt EFSA aansluiting bij het huidige Europese netwerk van forensisch instituten, de 'European Network of Forensic Science Institutes (hierna te noemen: ENFSI).⁴ Deze voorgenoemde maatregelen en aandachtspunten zijn echter toegespitst op het 'huidige werkveld'. De Raad heeft echter onvoldoende aandacht besteed aan de ontwikkeling van gezamenlijke academische forensische educatie voor (toekomstige) forensisch onderzoekers.⁵ De 'European Forensic Educational Network' (hierna te noemen: EFEN) wil hierin verandering brengen door zich wel te richten op de ontwikkeling van gezamenlijke academisch educatie voor (toekomstige) forensisch onderzoekers.

EFEN bestaat uit een Europees netwerk van diverse sleutelfiguren op het gebied van academische forensische educatie.⁶ De belangrijkste partners hiervan zijn hogescholen en universiteiten die de studies forensisch onderzoek en criminalistiek aanbieden, alsmede enkele partijen uit het (forensisch) werkveld die willen bijdragen aan de ontwikkeling van academisch forensisch onderwijs. EFEN is gevormd uit het in 2011, door Avans, opgerichte 'Forensic Academic Network' (hierna te noemen: FAN).⁷ Het doel van FAN was om de Europese academische forensische onderwijsinstellingen en het (Europese) werkveld samen te brengen om zo ideeën over forensisch onderwijs uit te wisselen. FAN ontwikkelde echter geen opleiding en onderwijsmateriaal.⁸ EFEN richt zich (onder andere) wel op de ontwikkeling van één internationale mastergraad in Europees forensisch onderzoek en het daarbij behorende onderwijsmateriaal.⁹ Met de internationale mastergraad in Europees forensisch onderzoek hoopt EFEN dat de kwaliteit van het forensisch onderzoek en de forensisch onderzoeker binnen de Europese Unie (hierna te noemen: EU) wordt vergroot, alsmede dat de kwaliteit binnen de EU overal gelijk wordt getrokken.

¹ Vision of the European Council of Justice and Internal Affairs, *Council conclusions of the vision for European forensic Science 2020 including the creation of a European Forensic Science Area and the development of forensic science infrastructure in Europe* (2011/3135/EU).

² Erasmus+ application form, 'D. Description of the project', EFEN final application, call: 2014, p. 18.

³ " "

⁴ 'ENFSI Board Action Plan 2012/2013', ENFSI, www.enfsi.eu (zoek op: EFSA'20), goal 7, p. 3.

⁵ Erasmus+ application form, 'D. Description of the project', EFEN final application, call: 2014, p. 18.

⁶ Erasmus+ application form, 'D. Description of the project', EFEN final application, call: 2014, p. 19.

⁷ 'Overall aim', *Forensic Academic Network* 2015, www.forensicacademicnetwork.com (zie: Homepage).

⁸ Erasmus+ application form, 'D. Description of the project', EFEN final application, call: 2014, p. 18.

⁹ " "

1.2 Probleemomschrijving

Met de komst van het vrije verkeer van personen en goederen en de Schengengrenscodex, die ervoor gezorgd heeft dat de stelselmatige grenscontroles werden opgeheven, is er een toenemende mate van grensoverschrijdende criminaliteit binnen de EU.¹⁰ De EU-lidstaten, zijn dus genooddaakt om samen te strijden tegen de misdaad. Dit betekent ook samenwerking op het gebied van forensisch onderzoek.¹¹ Dit verloopt niet altijd even goed, zoals bijvoorbeeld in de zaak van het vermiste meisje Madeleine McCann. In deze zaak zijn fouten gemaakt door zowel de Britse als Portugese forensisch onderzoekers.¹² Dit komt doordat de werkwijze en het proces van het forensisch onderzoek per land verschillend zijn, alsmede de standaard die aan de kwaliteit van de onderzoeker en de onderzoeksmethodiek wordt gesteld.¹³ Daarnaast onderwijzen de forensische onderwijsinstellingen voor een groot deel alleen de forensische onderzoeksmethoden en technieken die gangbaar zijn in hun eigen land. Ook heeft de forensisch onderzoekers weinig tot geen kennis van de (inter)nationale strafrechtelijke bepalingen ten aanzien van het forensisch onderzoek.¹⁴ Dit heeft als gevolg dat de kwaliteit van de forensische onderzoeker (en diens onderzoek) wordt verminderd en dat de arbeidsmarkt binnen de EU voor (aankomende) forensisch onderzoekers beperkt is.

Het doel van EFEN is om een internationale master in forensisch onderzoek op te richten, zodat studenten veel meer inhoudelijk worden opgeleid over de (inter)nationale strafrechtelijke aspecten van het forensisch onderzoek. Enkele voorbeelden van onderwerpen die in de internationale master aan bod komen, zijn: meer inzicht in de taken en bevoegdheden van een forensische onderzoeker binnen de EU-lidstaten en de bewijswaardering door de rechter. Daarnaast moet de master studenten bewust maken van de andere richtlijnen en werkwijze met betrekking tot forensisch onderzoek van andere EU-lidstaten, zolang er nog geen Europese standaard is voor forensisch onderzoek.¹⁵ Indien er erkende Europese methoden en technieken voor forensisch onderzoek zijn, worden deze ook aan de studenten onderwezen. Door de bovengenoemde kennisdoelen zou de internationale master 'Europees Forensisch Onderzoek' de arbeidsmarkt binnen de EU moeten vergroten voor toekomstige forensisch onderzoekers.¹⁶ Ook zou de master de kwaliteit van de forensisch onderzoeker en het forensisch onderzoek binnen de EU moeten vergroten. Daarnaast kan de Europese master een aanvulling zijn voor strafrechtjuristen die zich willen verdiepen in de toepassing van forensische technieken en (natuur)wetenschappelijke methoden en technieken in het kader van de waarheidsvinding binnen de rechtspleging (ook wel criminalistiek genoemd).

Aangezien forensisch onderzoek altijd in dienst van de waarheidsvinding binnen het strafrecht staat, zal een rechter uiteindelijk conclusies moeten verbinden aan de gevonden onderzoeksresultaten en bepalen of deze relevant zijn voor het beantwoorden van de bewezenverklaring van de tenlastelegging.¹⁷ Op dit moment is het niet duidelijk hoe het gevonden forensisch bewijs door de rechters van de verschillende EU-lidstaten,

¹⁰ C. Joosten, 'Wijd open grenzen; JUSTITIE / Europese Unie doet moeilijk waar het makkelijk kan: wel 'kenniscentra', maar geen fatsoenlijke controles.', Elsevier 14 juni 2014, www.elsevier.nl (zoek op: grensoverschrijdende misdaad).

¹¹ Vision of the European Council of justice and internal affairs, *Council conclusions of the vision for European Forensic Science 2020 including the creation of a European Forensic Science Area and the development of forensic science infrastructure in Europe* (2011/3135/EU).

¹² Erasmus+ application form, 'D. Description of the project', EFEN final application, call: 2014, p. 18.

¹³ " "

¹⁴ Zie bijlage 1.

¹⁵ Erasmus+ application form, 'D. Description of the project', EFEN final application, call: 2014, p. 18; zie bijlage 1

¹⁶ Erasmus+ application form, 'D. Description of the project', EFEN final application, call: 2014, p. 18.

¹⁷ J. Crijns, P. van der Meij & J. ten Voorde, *Forensisch onderzoek voor 'Dummies', Hoe leren de deskundige en de strafrechter elkaar te begrijpen?* AA juli/augustus 2010, p. 528-537.

gewaardeerd wordt.¹⁸ Voor de ontwikkeling van de internationale master is het voor EFEN van belang om te weten hoe rechters het forensisch bewijs waarderen, omdat de bevindingen van het onderzoek uiteindelijk moeten bijdragen aan het eindoordeel van de rechter in een strafzaak. De forensisch onderzoeker moet dus weten hoe zijn onderzoek en onderzoekresultaten gewaardeerd zullen worden binnen het wettelijk bewijssysteem. Immers kan een foute interpretatie van forensisch bewijs leiden tot een onopgeloste zaak of een gerechtelijke dwaling, zoals in de Schiedammerpark-moord.¹⁹ Daarnaast is het voor EFEN niet duidelijk wat de overeenkomsten en verschillen zijn tussen de bewijssystemen van de verscheidene landen. Als dit duidelijk is, kan EFEN bij het ontwikkelen van onderwijsmateriaal hierop inspelen. Door een rechtsvergelijkend onderzoek naar de bewijswaardering van forensisch bewijs kunnen eventuele veelvoorkomende fouten en 'best practices' wordenesignaleerd. Deze kennis kan voor EFEN relevant zijn om in de toekomst de master op vakinhoudelijk niveau te ontwikkelen. Gezien de tijd die er voor het onderzoek staat, is het niet haalbaar om het bewijswaarderingssysteem van alle lidstaten te vergelijken. Er is daarom bewust gekozen om in dit onderzoek alleen de bewijssystemen van Nederland en België met elkaar te vergelijken. Dit omdat beide landen partners zijn binnen het EFEN-project en zij als buurlanden geconfronteerd worden met grensoverschrijdende strafzaken. Daarnaast is het mogelijk om de werking van het EU-recht te onderzoeken, omdat beide landen EU-lidstaten zijn.²⁰

Zonder antwoord op de bovengenoemde problematiek is het voor EFEN niet mogelijk om de positie van de forensisch onderzoeker binnen de EU te bepalen, omdat het niet duidelijk is hoe de uiteindelijke bevindingen van het forensisch onderzoek door de rechters geïnterpreteerd worden. Hierdoor wordt het voor EFEN lastig om te onderzoeken hoe er vakinhoudelijk vorm kan worden gegeven aan de masteropleiding 'Europees Forensisch Onderzoek'.

1.3 Doelstelling

De doelstelling van dit rapport luidt: op 11 mei 2015 wordt een onderzoeksrapport geleverd aan mevrouw mr. Kay Michiels, docente forensisch onderzoek en recht, waarin beschreven staat hoe de Nederlandse en Belgische rechters de kwaliteit van forensisch bewijs toetsen en interpreteren aan de nationale strafrechtelijke kaders, het Verdrag van Prüm, en het EBB, zodat de aanbevelingen die hieruit kunnen worden afgeleid een bijdrage leveren aan EFEN bij het ontwikkelen van een masteropleiding 'Europees Forensisch Onderzoek'.

1.4 Centrale vraag

De centrale vraag van dit onderzoek luidt: "Welke aanbevelingen kunnen aan EFEN worden gedaan, naar aanleiding van een rechtsvergelijking inzake de strafrechtelijke bewijswaardering van forensisch bewijs tussen Nederland en België en een studie van het Verdrag van Prüm en het EBB, om zo een verdere invulling te geven aan de ontwikkeling van de masteropleiding 'Europees Forensisch Onderzoek'?"

1.5 Deelvragen

Ter ondersteuning van de centrale vraag, dienen de volgende deelvragen te worden beantwoord:

- 1) Wat zijn de relevante nationaal wettelijke bepalingen ten aanzien van de strafrechtelijke bewijswaardering forensisch bewijs in Nederland?
- 2) Wat zijn de relevante nationaal wettelijke bepalingen ten aanzien van de strafrechtelijke bewijswaardering forensisch bewijs in België?

¹⁸ Zie bijlage 1.

¹⁹ M. Wouters, Forensisch onderzoek; cold case?, juni 2014, *JR Juristen*, www.jrjuristen.nl (zie: *publicaties, Forensisch onderzoek*).

²⁰ ARREST VAN HET HOF VAN 5 FEBRUARI 1963, ZAAK NO. 26/62 (Van Gend en Loos).

- 3) Welke bepalingen vloeien voort uit het EU-recht, het Verdrag van Prüm en het EBB ten aanzien van forensisch bewijs?
- 4) Hoe wordt ziet de forensische beroepspraktijk in Nederland en in België eruit?
- 5) Hoe wordt forensisch bewijs getoetst door de Nederlandse en Belgische rechter?
- 6) Wat kan de kennis omtrent de strafrechtelijke bewijswaardering van forensisch bewijs bijdragen aan het ontwikkelen van een Europese master in forensisch onderzoek?

1.6 Verantwoording

De centrale vraag is zo geformuleerd, omdat het onderzoek hierdoor bijdraagt aan de wensen van de afstudeerorganisatie. Aangezien het forensisch bewijs een belangrijke rol speelt binnen het strafprocesrecht, wil de afstudeerorganisatie weten hoe het forensisch bewijs gewaardeerd wordt. De bewijswaardering is afhankelijk van de wijze waarop het verkregen wordt, vandaar dat dit aspect ook onderzocht moet worden. Het gedeelte 'welke aanbevelingen' geeft het kennisdoel aan. De strafrechtelijke bewijswaardering geeft het juridisch leerstuk aan, terwijl het 'forensisch bewijs' de strekking van het leerstuk afbakt. Aangezien de bewijswaardering valt of staat met de verkrijgingwijze (en op verzoek van de afstudeerorganisatie) dient ook het Verdrag van Prüm en het EBB betrokken te worden. Deze rechtsinstrumenten zien toe op de uitwisseling van forensisch bewijs of gegevens. De reden waarom dit erbij betrokken wordt, is omdat het EU-recht ook een belangrijke rol speelt bij het internationaal forensisch onderzoek. De keuze voor België is gemaakt, omdat het een partner is binnen EFEN. Daarnaast werken België en Nederland op strafrechtelijk gebied veel samen.

De eerste deelvraag is van belang, omdat deze het juridisch kader beschrijft waarbinnen de bewijswaardering van forensisch bewijs plaatsvindt. Dezelfde redenering ligt ten grondslag aan de tweede deelvraag, alleen nu wordt het juridisch kader van België beschreven. De derde deelvraag laat zien dat de bepalingen van het Verdrag van Prüm en het EBB beschreven worden. Aangezien beide EU-rechtsinstrumenten zijn, dient ook het EU-recht onderzocht te worden. Specifiek worden de beginselen van het EU-recht onderzocht die ten grondslag liggen aan Prüm en het EBB. De vierde deelvraag moet ervoor zorgen dat de forensische beroepspraktijk beschreven wordt. De vijfde deelvraag vormt de grondslag om uit te zoeken forensisch bewijs gewaardeerd wordt. De zesde deelvraag laat het verband zien tussen het recht, de praktijk en de forensisch onderzoek. Deze informatie zorgt voor de relevantie van dit onderzoek en de masteropleiding. Deze vraag wordt voornamelijk in de tussenconclusies beantwoord.

Ter beantwoording van centrale vraag moet er onderzoek naar het recht en de praktijk worden gedaan. Dit heeft twee functies, allereerst kan het recht getoetst worden aan de praktijk. Daarnaast kan praktijkonderzoek de juridische theorie verhelderen. Onderzoek naar het recht geschiedt aan de hand van onderzoek naar rechtsbronnen. Hieronder vallen juridische literatuur, jurisprudentie, wetsgeschiedenis en de wetten en verdragen. De methode hiervoor is inhoudsanalyse. Door controle van de auteur en de uitgever wordt de kwaliteit van de rechtsbronnen gewaarborgd. Onderzoek naar de praktijk geschiedt aan de hand van interviews en bestudering van bedrijfsdocumenten. Om de kwaliteit van de interviews te waarborgen, wordt de functie van de respondenten vermeld. Daarnaast wordt het verslag van de interviews ter controle verstuurd naar de respondenten. Het interview zelf is halfgestructureerd. Vooraf worden de vragen vastgesteld, deze vragen moeten of een deelvraag of de centrale vraag beantwoorden. Door het halfgestructureerde interview bestaat er de mogelijkheid om door te vragen. Ook wordt hierdoor ruimte gecreëerd voor de respondent om zijn visie in te brengen. Dit waarborgt de authenticiteit van het onderzoek.

Met forensisch onderzoek wordt bedoeld: alleen de toegepaste overwegende technische en (natuur)wetenschappelijke methoden en technieken van sporenonderzoek ten behoeve van

de waarheidsvinding in de rechtspleging.²¹ Deze omschrijving van forensisch onderzoek wordt in de literatuur ook aangeduid als: criminalistiek (aangezien de betekenis van de termen 'forensisch onderzoek' en 'criminalistiek' inwisselbaar zijn, worden beide termen in dit rapport door elkaar gebruikt). De forensische wetenschappen die niet berusten op de toepassing van overwegende technische en (natuur)wetenschappelijke methoden en technieken (zoals forensische accountancy en rechtspsychologie) of zich niet bezig houden met de waarheidsvinding (zoals forensische psychologie en psychiatrie) worden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast wordt met de term 'forensisch onderzoeker' zowel de forensisch deskundige als analist bedoeld. Als het nodig is om specifiek over de forensisch deskundige te spreken, zal de term 'forensisch deskundige' worden gebruikt.

Hoewel de onderzoeksopzet duidelijk een onderscheid laat zien tussen een beschrijving van het juridisch en praktisch kader, zal in hoofdstuk 2 beiden gebruikt worden om de forensische beroepspraktijk te beschrijven. Dit komt omdat de praktijk zo sterk verbonden is aan het juridisch kader, dat beide beschreven dienen te worden om een volledig beeld van de forensische beroepspraktijk te schetsen.

Voor dit onderzoek zijn, met betrekking tot de strafrechtelijke bewijswaardering van forensisch bewijs, alleen de rapportagewijzen van het forensisch onderzoek van belang. Deze zijn te herleiden tot drie categorieën. Voor het onderzoek worden dus alleen van DNA en dactyloscopie nader toegelicht vanwege de afwijkende rapportagewijze. Alle overige forensische sporen hebben, vooralsnog, een manier van rapporteren en hoeven niet besproken te worden.

Gezien de tijd en wens van de opdrachtgever, worden alleen het Verdrag van Prüm, het EBB en het VWEU besproken. Een gedetailleerder verantwoording hierover is terug te lezen in de inleiding (paragraaf 1.4) van dit onderzoek. Aangezien België een partner is binnen EFEN, veel samenwerkt met Nederland en qua taal goed te begrijpen is, is ervoor gekozen om België te vergelijken. Een deel van het Nederlandse juridische kader zal min of meer overeenkomen met het Belgische juridische kader. Daarom worden in dit onderzoek alleen de afwijkende punten van het Belgische strafrechtelijke bewijssysteem behandeld.

1.7 Leeswijzer

In het eerste hoofdstuk zal het onderzoeksplan worden uitgelegd. Hoofdstuk 2 beschrijft de forensische beroepspraktijk en verheldert enkele technische aspecten. Vervolgens schetst hoofdstuk 3 het Europese juridisch kader aan de hand van EU-beginselen, Verdrag van Prüm en het EBB. Hoofdstuk 4 schetst het juridisch kader van Nederland. In hoofdstuk 5 wordt het juridisch kader van België beschreven. Vervolgens beschrijft hoofdstuk 6 de toetsing van forensisch bewijs door de Nederlandse en Belgische rechters. Hoofdstuk 7 geeft de conclusies weer waarop de aanbevelingen gebaseerd zijn, daarna zullen de aanbevelingen beschreven worden. Deze vormen een beredeneerd antwoord op de centrale vraag. Tot slot valt in hoofdstuk 8 de evaluatie te lezen.

²¹ A. Broeders, *Op zoek naar de bron; Over de grondslagen van criminalistiek en de waardering van het forensisch bewijs*, Kluwer: Deventer 2003, p. 5.

Hoofdstuk 2 Het forensisch onderzoek

In het vorige hoofdstuk werd het probleem en de inhoud van dit onderzoek beschreven. Voordat het juridisch kader geschetst zal worden, is eerst begrip van de forensische beroepspraktijk nodig. Dit hoofdstuk zal de forensische beroepspraktijk nader uitleggen en enkele technische aspecten verduidelijken.

Paragraaf 2.1 omschrijft het algemene forensisch onderzoeksproces. Paragraaf 2.2 beschrijft het forensisch onderzoek in Nederland, waarna paragraaf 2.3 het forensisch onderzoek in België beschrijft. Vervolgens worden in paragraaf 2.4 de (juridische) positie van de forensisch onderzoeker in Nederland en België beschreven. In paragraaf 2.5 worden de forensische sporen uitgelegd. Tot slot zal paragraaf 2.6 de rapportage van forensische sporen uitleggen.

2.1 Algemene beschrijving van het forensisch onderzoeksproces.

Forensisch onderzoek (zowel in Nederland als in België) is erop gericht om aan de hand van toegepaste technische en (natuur)wetenschappelijke methoden en technieken van sporenonderzoek de waarheid binnen het kader van het strafrechtelijk onderzoek zo nauwkeurig mogelijk te benaderen.²² Deze definitie van forensisch onderzoek staat ook bekend als: 'criminalistiek'.

De bevindingen van het forensisch onderzoek kunnen worden gezien als een puzzelstukje binnen de gehele puzzel van het opsporingsonderzoek. Aan de hand van de bevindingen van het forensisch onderzoek moet de rechter bepalen of hij, in samenhang met de overige bewijsmiddelen, de tenlastelegging wettelijk en overtuigend bewezen acht.²³

Zowel in Nederland als in België kan het forensisch onderzoek worden onderverdeeld in technisch opsporingsonderzoek en het deskundigenonderzoek. Per land kan de betekenis van deze termen verschillen, omdat de uitleg hiervan afhankelijk is van de nationale wet- en regelgeving.

In beide gevallen kan het onderzoek worden onderverdeeld in twee onderzoeksniveaus, namelijk onderzoek op bron- en activiteitsniveau.²⁴ Het bronniveau is erop gericht om te achterhalen wat de aard van het materiaal (classificatie) is en van wie het afkomstig is (individualisatie). De criminalistiek verdeelt het onderzoek op bronniveau in vier processen, te weten: identificatie, classificatie, kwantificatie en individualisatie.²⁵ Op grond van identificatie kan worden bepaald wat de samenstelling van het materiaal is (de gevonden sporen zijn vezels). Classificatie is erop gericht om het gevonden materiaal nader te specificeren (de gevonden sporen zijn natuurlijke vezels). Vaak gaat dit hand in hand met kwantificatie, hierbij wordt het aantal of concentratie aangeduid (de gevonden sporen bestaan uit twee natuurlijke vezels). Daarna volgt het proces van individualisatie, hierbij wordt geprobeerd om aan de hand van unieke kenmerken de bron (de persoon) te achterhalen (de vezels komen in hoge mate van waarschijnlijkheid overeen met de vezels van de trui van de verdachte).

Als de aard en de herkomst van het materiaal is vastgesteld, wil dit nog niet zeggen of de gevonden individu gekoppeld kan worden aan het misdrijf. Hiervoor is onderzoek op activiteitsniveau nodig. Onderzoek op activiteitsniveau richt zich op de kans dat de feiten en omstandigheden (die blijken uit de bewijsmiddelen) zich voordoen in de te bewijzen delictsomschrijving of dat dezelfde feiten en omstandigheden zich voordoen in een andere

²² A. Broeders, *Op zoek naar de bron; Over de grondslagen van criminalistiek en de waardering van het forensisch bewijs*, Kluwer: Deventer 2003, p. 6.

²³ Art. 338 Sv.

²⁴ B. Kokshoorn, B. Aarts, T. de Blaeij, P. Maaskant-van Wijk en B. Blankers, 'Bewijskracht van onderzoek naar biologische sporen en DNA', *Expertise en Recht* juni 2014, deel 1, p. 198.

²⁵ K. Iman en R. Rudin, *Principles and Practice of Criminalistics: The Profession of Forensic Science*, CRC Press: Boca Raton FL. 2000.

situatie.²⁶ Het onderzoek op activiteitsniveau geschiedt aan de hand van het associatieproces.²⁷ Bij het associatieproces wordt gekeken of er een fysieke link kan worden gelegd tussen het spoor en de bron (de vezels van de trui zijn aangetroffen rondom het kapotte raam en op de glasscherven).

Tot slot is er nog het derde niveau, het delictsniveau. Hierbij wordt (aan de hand van de bevindingen uit de eerste twee onderzoeksniveaus) beoordeeld of de verdachte het delict gepleegd heeft. Het proces wat hierbij hoort, is het reconstructieproces. Er wordt gekeken of de toedracht van gedraging (welke gekoppeld is aan de persoon aan de hand van het gevonden materiaal) bewezen kan worden (de verdachte kon inbreken door een ruit in te slaan, hierbij is hij met zijn trui achter het kapot geslagen raam blijven hangen tijdens het binnen- en/of buitentreden). Dit niveau en het daarbij behorende proces, hoort niet bij het onderzoeksterrein van de forensisch onderzoeker. Het reconstructieproces vindt plaats aan de hand van de interpretatie van het associatieproces door de politie en het OM. De beoordeling van het reconstructieproces is exclusief voorbehouden aan de rechter.²⁸

De bovengenoemde onderzoeksniveaus en processen zijn algemeen, in de praktijk kan het voorkomen dat hiervan wordt afgeweken. Zo zal de classificatie en kwantificatie van alcohol in het bloed automatisch leiden tot een reconstructie (de persoon is nuchter of de persoon heeft met te veel drank op een voertuig bestuurd). Ook hoeft er in het voorgaande voorbeeld geen proces van individualisatie plaats te vinden, omdat de persoon vaak al bekend is. Een ander voorbeeld is dat de individualisatie aan de hand van een DNA-profiel in de meeste gevallen zal leiden tot een associatie van de aanwezigheid op de plaats delict.

2.2 Forensisch onderzoek in Nederland

Het Nederlandse forensisch onderzoek bestaat uit het technisch opsporingsonderzoek en het deskundigenonderzoek.²⁹ Onder technisch opsporingsonderzoek wordt verstaan het technisch/forensisch reproduceerbaar onderzoek dat door opsporingsambtenaren verricht kan worden en voorkomt op één van de twee bijlagen van de aanwijzing technisch onderzoek/deskundigenonderzoek (bijvoorbeeld de politie die sporen veiligstelt en zelfstandig vingerafdrukken analyseert). Ook onderzoek dat niet wordt uitgevoerd door een opsporingsinstantie (maar wel voorkomt op de lijst bijlage 3 van de aanwijzing technisch opsporingsonderzoek/deskundigenonderzoek), valt onder technisch opsporingsonderzoek.³⁰

Er is sprake van deskundigenonderzoek als het onderzoek niet door een opsporingsinstantie wordt verricht en het deskundigheidsgebied niet voorkomt in bijlage 3 van de aanwijzing technisch sporenonderzoek/deskundigenonderzoek. Soms kan het voorkomen dat de onderzoekshandeling wel voorkomt in de lijst van bijlage 3 van de aanwijzing 'technisch opsporingsonderzoek/deskundigenonderzoek' en wordt uitbesteed aan een opsporingsinstantie (bijvoorbeeld in het geval van contra-expertise). In zo'n situatie moet een formele benoeming tot deskundige plaatsvinden door de rechter-commissaris, hierdoor zijn de bepalingen van art. 51i-51m Sv. toch van toepassing.³¹ Hoewel de bepalingen van art. 51i-51m Sv in beginsel alleen op de deskundige en zijn verslag van toepassing zijn, gelden deze bepalingen ook indirect voor het

²⁶ B. van den Berg, *Een overbrugbare kloof; Een vergelijking van de strafrechtelijke en de forensische zienswijze bij de waardering van de feiten*, mei 2014, *NJB Afl.* 21, p. 1423.

²⁷ A. Broeders, *Op zoek naar de bron; Over de grondslagen van criminalistiek en de waardering van het forensisch bewijs*, Kluwer: Deventer 2003, p. 20.

²⁸ B. Kokshoorn, B. Aarts, T. de Blaeij, P. Maaskant-van Wijk en B. Blankers, 'Bewijskracht van onderzoek naar biologische sporen en DNA', *Expertise en Recht* juni 2014, deel 1, p. 198.

²⁹ Aanwijzing van 1 juni 2013, *Stcrt.* 2013/13962 (Aanwijzing technisch opsporingsonderzoek/deskundigenonderzoek).

³⁰ " "

³¹ Art. 227 Sv.

deskundigenonderzoek. Zo moet bijvoorbeeld de forensisch onderzoeker de keuze voor zijn methode en de betrouwbaarheid hiervan verantwoorden, alsmede waarom hij bekwaam is om deze methode toe te passen.³² Daarnaast moet bij een deskundigenonderzoek de officier van justitie en/of de rechter-commissaris de verdachte hiervan op de hoogte brengen.³³ Naar aanleiding van deze mededeling kan de verdachte een tegenonderzoek vorderen.³⁴

Behalve art. 51i-51m Sv. zijn er nog een aantal wettelijke bepalingen van toepassing op beide typen forensisch onderzoek.³⁵ Zo geschiedt forensisch onderzoek op last van de politie of de officier van justitie.³⁶ Daarnaast kan ook de rechter-commissaris ambtshalve of op vordering van de officier van justitie of de verdachte en het NFI verzoeken om (tegen)onderzoek te verrichten.³⁷ Tevens kan de zittingsrechter de zitting schorsen en nader onderzoek bevelen.³⁸ Daarnaast kan hij een tussenvonnis uitspreken waarmee hij aanvullend forensisch onderzoek gelast door zelf een deskundige aan te stellen of de rechter-commissaris nader onderzoek te laten doen.³⁹ Ook zijn de algemene beginselen van een behoorlijke procesorde indirect van toepassing op het forensisch onderzoek. Indien bijvoorbeeld DNA onrechtmatig verkregen is, kan de rechter op grond van art. 359a lid 1 sub Sv, het bewijs uitsluiten.

Het forensisch werkveld in Nederland wordt in het algemeen gedomineerd door het NFI, dit komt omdat het gefinancierd wordt vanuit het Ministerie van Veiligheid en Justitie.⁴⁰ Daarnaast kent Nederland een universitair forensisch onderzoeksinstituut van het Leids Universitair Centrum, te weten: het Forensisch Laboratorium voor DNA-Onderzoek (hierna te noemen: FLDO).⁴¹ Ook kent Nederland zes particuliere onderzoeksinstituten.⁴² Dit zijn: The Maastricht Forensic Institute (hierna te noemen: TMFI), Verilabs, IFS, Fox-IT, Forensicon en Forensische Polikliniek Kindermishandeling (hierna te noemen: FPKM).⁴³ De onderzoeksinstituten FLDO, TMFI, Verilabs en IFS zijn allemaal geaccrediteerd volgens de ISO-norm: EN ISO/IEC17025.⁴⁴ Bij of krachtens de wet mogen alleen geaccrediteerde forensisch instituten (volgens de EN ISO/IEC17025-norm) DNA-onderzoek uitvoeren.⁴⁵

Als laatste dient, met betrekking tot het forensisch onderzoek in Nederland, te worden opgemerkt dat Nederland meerdere forensische opleidingen kent. Deze leiden op tot forensisch analist. Door interne studies bij het NFI en werkervaring kan de forensisch onderzoeker een forensisch deskundige worden. Aangezien het NFI een monopoliepositie heeft op het gebied van forensisch onderzoek in Nederland, is de kwaliteit en eenheid van het forensisch onderzoek in Nederland grotendeels gelijk.

³² Art. 51i-51m Sv.

³³ Art. 150a Sv; Art. 228 lid 1 Sv.

³⁴ Art. 150c Sv; Art. 228 lid 3 Sv; Art. 6 lid 3 EVRM.

³⁵ Titel III, Vijfde afdeling Sv; Titel IIIC, Tweede afdeling Sv.

³⁶ Art. 51i Sv juncto art. 150 Sv.

³⁷ Art. 227 Sv.

³⁸ Art. 272 lid 1 Sv. in verband met art. 281 Sv en art. 51i Sv. en art. 51m Sv.

³⁹ Art. 346 Sv. in verband met art. 277 Sv. en art. 138 Sv.

⁴⁰ *Toekomst forensisch onderzoek. Een inventarisatie van vraag en aanbod, organisatie, kwaliteit en financiën in opdracht van de Commissie Winsemius*, Arnhem: Bureau Beke 2013, p. 45.

⁴¹ A. Kloosterman en A. Meulenbroek, 'Stormachtige opkomst DNA-onderzoek in Nederlands strafrecht. Toenemende mogelijkheden forensisch DNA-onderzoek noodzaken strafrechtssketen tot verdieping', *Website voor de politie* 1 maart 2009, www.websitevoordepolitie.nl (zoek op: FLDO)

⁴² *Toekomst forensisch onderzoek. Een inventarisatie van vraag en aanbod, organisatie, kwaliteit en financiën in opdracht van de Commissie Winsemius*, Arnhem: Bureau Beke 2013, p. 47.

⁴³ " "

⁴⁴ B.-J. Koops, R. Leukfeldt, B. Hoogenboom en W. Stol 'Maatwerking in het forensisch onderzoek. Een veldverkenning', Tilburg: WODC 2010, p. 28-31.

⁴⁵ Art. 7 lid 2 Besluit DNA-onderzoek in strafzaken.

2.3 Forensisch onderzoek in België

Ten aanzien van forensisch onderzoek kent het Belgische Wetboek van Strafvordering geen specifieke bepalingen. Sommige wetsartikelen verwijzen sporadisch naar de deskundig. Bijvoorbeeld in het geval van het opsporingsonderzoek de procureur des Konings (vergelijkbaar met de officier van justitie) zich kan laten bijstaan door een deskundige.⁴⁶ Ook kunnen de bepalingen van het privaatrechtelijke deskundigenonderzoek (in de zin van art. 2 Ger. W) van toepassing zijn.⁴⁷ Hierbij dient in acht te worden genomen dat de algemene beginselen van het strafprocesrecht niet geschonden worden.⁴⁸ Dit zegt echter niets over de uitvoering van het forensisch onderzoek.⁴⁹

In België wordt onderscheid gemaakt tussen het technisch opsporingsonderzoek en het deskundigenonderzoek. Bij technisch opsporingsonderzoek worden de bevindingen primair gebruikt om advies te geven over feiten die het bestaan van een misdrijf kunnen onthullen.⁵⁰ Op grond art. 28ter Sv. heeft de procureur des Konings de bevoegdheid om politie en technische raadsmanen aan te stellen. Hieronder valt de Technische en Wetenschappelijke Politie (hierna te noemen: TWP). Zij hebben in ieder gerechtelijk arrondissement hun eigen laboratorium.⁵¹ Net als de technische recherche uit Nederland stelt het TWP sporen op de plaats delict veilig en verstuurt deze naar een geaccrediteerd laboratorium. Daarnaast mogen zij zelf vinger- en palmafdrukken vergelijken.

Bij deskundigenonderzoek worden de bevindingen primair gebruikt om het misdrijf te bewijzen. Hiervoor moet de onderzoeker als deskundige benoemd worden door de procureur des Konings, de onderzoeksrechter (in Nederland vergelijkbaar met de rechter-commissaris) of door de zittingsrechter.⁵² Deze benoeming kan alleen bij een misdrijf dat op heterdaad is ontdekt. Dit houdt in dat de procureur des Konings en/of de onderzoeksrechter aanwezig moet zijn op het moment van plegen van het misdrijf of kort nadat het misdrijf gepleegd is.⁵³ Naast dat de onderzoeksrechter ambtshalve een deskundige kan benoemen bij een 'heterdaadprocedure', kan hij dit ook doen op verzoek van het OM en/of de verdachte.⁵⁴ Daarnaast moet de deskundige, op straffe van nietigheid van zijn deskundigenverslag, een eed afleggen.⁵⁵ Het deskundigenonderzoek wordt verricht door aanbieders van forensisch onderzoek die geaccrediteerd zijn volgens de EN ISO/IEC17025-norm.⁵⁶

In tegenstelling tot Nederland kent België meerdere aanbieders die forensisch onderzoek verrichten. Dit komt omdat er meerdere aangewezen en geaccrediteerde forensische onderzoeksinstituten zijn. Daarnaast zijn de Belgische politie en het OM vrij om te kiezen welk onderzoeksinstituut zij benaderen. De keuze voor een onderzoeksinstituut kan afhankelijk zijn van de ligging (de voorkeur van een arrondissement gaat meestal uit naar het

⁴⁶ Art. 43-44bis Sv (BE).

⁴⁷ I. Vandamme, *'De rol van het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie in het strafproces'* (masterscriptie Gent U-Gent), 2012, p. 56.

⁴⁸ I. Vandamme, *'De rol van het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie in het strafproces'* (masterscriptie Gent U-Gent), 2012, p. 54.

⁴⁹ B. Keulen, H. Elzinga, N. Kwakman en J. Nijboer, *'Het deskundigenregister in strafzaken'*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2010, p.373.

⁵⁰ Cass. 19 december 2012, RW 2013-14, 935.

⁵¹ *Toekomst forensisch onderzoek. Een inventarisatie van vraag en aanbod, organisatie, kwaliteit en financiën in opdracht van de Commissie Winsemius*, Arnhem: Bureau Beke 2013, p. 23.

⁵² Art. 43-44bis Sv (BE); art. 56 Sv (BE); art. 148 Sv. (BE).

⁵³ R. Verstraeten, *'Handboek strafvordering'*, Antwerpen-Apeldoorn: Maklu 2007, p. 330.

⁵⁴ F. Hutsebaut, *'Rubriek deskundigenonderzoek: het belang van het deskundigenonderzoek'*, *Panopticon* 1997, p. 188-189.

⁵⁵ Art. 44 Sv. (BE).

⁵⁶ KB ter uitvoering van de wet van 22 maart 1999 betreffende de identificatieprocedure via DNA-onderzoek in strafzaken (BE).

dichtstbijzijnde onderzoeksinstituut), maar ook in welke forensische deskundigheid het instituut gespecialiseerd is.⁵⁷ Niet ieder forensisch onderzoeksinstituut beschikt namelijk over dezelfde forensische deskundigheid, autopsies worden bijvoorbeeld altijd gedaan door het Forensisch Instituut van de Universiteit Gent (hierna te noemen: FI-Ugent) en niet door het Nationaal Informatiecentrum voor Criminalistiek en Criminologie (hierna te noemen: NICC). In België zijn er drie typen aanbieders van forensische onderzoek te onderscheiden, te weten : het NICC, universitaire laboratoria en particuliere laboratoria.⁵⁸ Deze zullen hieronder kort worden toegelicht.

Het NICC is een federale wetenschappelijke instelling dat onder toezicht staat van het Ministerie van Justitie.⁵⁹ Het NICC verricht forensisch onderzoek enkel en alleen op last van gerechtelijke autoriteiten, nooit voor particulieren. Daarnaast doet het NICC onderzoek naar criminalistiek en criminologie om zo de wetenschappelijke politie verder te ontwikkelen.⁶⁰ Ook is het NICC de beheerder van de nationale DNA en ballistische gegevensdatabank.⁶¹ Hoewel het NICC een overheidsinstelling is, zijn de OM en de politie niet verplicht om het forensisch onderzoek uit te besteden aan het NICC. Daarnaast heeft het NICC ook niet alle forensische deskundigheidsgebieden in huis. Zo doet het NICC bijvoorbeeld geen autopsies.⁶²

Naast het NICC kent België zes geaccrediteerde universitaire forensische onderzoekslaboratoria die aangewezen zijn om forensisch onderzoek te mogen verrichten.⁶³ De belangrijkste laboratoria zijn het Forensisch Instituut van de Universiteit Gent (hierna te noemen: FI-Ugent), de Dienst Forensische Geneeskunde van het Universitair Ziekenhuis Leuven, het Laboratorium voor Toxicologie en Voedselchemie van de Katholieke Universiteit Leuven, het Multidisciplinair Centrum voor Gerechtelijke Geneeskunde van de Universiteit Antwerpen en het Biomedisch Onderzoeksinstituut van de Universiteit Hasselt. Ook kent België vier private forensische onderzoekslaboratoria, te weten: BIO.be, Eurofins Forensics Belgium, Stellar Data Recovery en Karvadi.⁶⁴ Hiervan zijn BIO.be en Eurofins Forensics Belgium bevoegd om DNA-onderzoek te verrichten.⁶⁵

Met betrekking tot de forensische educatie kent België geen specifieke opleiding tot forensisch onderzoeker of forensisch analist. In België moet een onderzoeker een wetenschappelijke opleiding hebben afgerond om toegelaten te worden tot één van de forensische onderzoekslaboratoria. Binnen de wetenschappelijke opleidingen zijn er wel modules met betrekking tot het forensisch onderzoek opgenomen. Ook kennen sommige opleidingen een minor of keuzevak in forensisch onderzoek.⁶⁶ Hierna wordt de forensisch onderzoeker intern opgeleid. Doordat de verschillende onderzoeksinstituten hun eigen

⁵⁷ *Toekomst forensisch onderzoek. Een inventarisatie van vraag en aanbod, organisatie, kwaliteit en financiën in opdracht van de Commissie Winsemius*, Arnhem: Bureau Beke 2013, p. 24.

⁵⁸ *Toekomst forensisch onderzoek. Een inventarisatie van vraag en aanbod, organisatie, kwaliteit en financiën in opdracht van de Commissie Winsemius*, Arnhem: Bureau Beke 2013, p. 22.

⁵⁹ KB 5 november 1971 tot instelling van een Nationaal Instituut voor Criminalistiek, met het statuut van wetenschappelijke inrichting van de Staat, BS 10 november 1971, 13474-13475.

⁶⁰ I. Vandamme, *'De rol van het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie in het strafproces'*(masterscriptie Gent U-Gent), 2012.

⁶¹ " "

⁶² I. Vandamme, *'De rol van het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie in het strafproces'*(masterscriptie Gent U-Gent), 2012.

⁶³ KB 4 februari 2002 ter uitvoering van de wet van 22 maart 1999 betreffende de identificatieprocedure via DNA-onderzoek in strafzaken, BS 30 maart 2002, 13461.

⁶⁴ *Toekomst forensisch onderzoek. Een inventarisatie van vraag en aanbod, organisatie, kwaliteit en financiën in opdracht van de Commissie Winsemius*, Arnhem: Bureau Beke 2013, p. 24.

⁶⁵ B. Renard en P. Jeuniaux, *'De kosten en het gebruik van DNA-onderzoek in strafzaken'*, Brussel: NICC 2012.

⁶⁶ **Zie bijlage 5.**

opleiding kennen, is er geen harmonisatie in de forensische opleiding, alsmede hun rapportagewijze van het forensisch onderzoek.

2.4 De forensisch onderzoeker in Nederland en België

De taken van de forensisch onderzoeker kunnen worden onderverdeeld in drie gebieden. Hij is verantwoordelijk voor het veiligstellen van sporen, hij analyseert de sporen en hij licht zijn bevindingen nader toe in zijn rapport en/of mondeling op de onderzoek ter terechtzitting.⁶⁷ Voordat ingegaan wordt op de verschillende taken en bevoegdheden van de forensische onderzoeker en zijn juridische positie in Nederland en België, wordt hieronder eerst beschreven wat de definitie is van een forensisch onderzoeker.

Hoewel in de literatuur en media vaak wordt geschreven over 'de forensische onderzoeker' dient hierop wel een nuance te worden gemaakt. Zowel in Nederland als in België is er geen sprake van 'de forensisch onderzoeker'. Beide landen kennen namelijk meerdere gradaties van forensisch onderzoekers, te weten het technisch opsporingsonderzoek en deskundigenonderzoek. Dit verschil is in de vorige paragrafen al beschreven. Daarnaast zijn, zowel in Nederland als in België, binnen de twee soorten opsporingsonderzoeken twee typen forensische onderzoekers te onderscheiden.

Het eerste type is de analist. Analisten voeren (naar gelang hun expertise) alleen maar experimenten uit om eenvoudige vragen te beantwoorden of om materiaal veilig te stellen voor verdere analyse. Hierbij valt te denken aan het opstellen van DNA-profiel aan de hand van aangetroffen bloedresten of het verifiëren van een substantie (bijvoorbeeld of er in het ondergoed van het slachtoffer spermaresten zitten). Zij kunnen worden gezien als de daadwerkelijke uitvoerders van het forensisch onderzoek.

Het tweede type is de forensisch deskundige. Hij is degene die de onderzoeksresultaten interpreteert en rapporteert. Ook kan hij worden opgeroepen om zijn bevindingen te verduidelijken bij de rechter-commissaris of aan de rechter op het onderzoek ter terechtzitting.⁶⁸ Met betrekking tot het rapporteren kan het zijn dat de forensisch deskundige de hulp inroept van een forensisch statisticus. Een forensisch statisticus kan aan de hand van berekeningen bepalen wat de bewijskracht is van het bewijsmiddel in een hypothese ten opzichte van een andere hypothese. Ook kan de forensische (DNA)statisticus de random match possibility bepalen van een DNA-profiel en deze vervolgens toetsen aan verschillende hypothesen.

2.4.1 De juridische positie van de forensisch deskundige in Nederland

In Nederland is de positie van de (forensisch) deskundige verankerd in art. 51i-51m Sv. Hierin wordt de grondslag voor benoeming van de deskundige beschreven, wat zijn rechten en plichten zijn en aan welke eisen het deskundigenverslag moet voldoen. Deze bepalingen van art. 51-51m Sv. gelden alleen voor de onderzoekers uit het deskundigenonderzoek.

De deskundigen die geraadpleegd worden voor een deskundigenonderzoek dienen ingeschreven te zijn in een landelijk openbaar register van gerechtelijke deskundigen (hierna te noemen: NRGD). Om in het NRGD te komen moet de deskundige aan een aantal kwaliteitscriteria voldoen. Deze worden getoetst door het toezichthoudende college van het NRGD.⁶⁹ De belangrijkste toetsingscriteria van het college zijn de kwaliteit van de deskundige en de wijze waarop hij zijn bevindingen rapporteert.⁷⁰ Deze verplichting vloeit voort uit artikel art. 12 lid 2 Besluit register deskundige in strafzaken in samenhang met art.

⁶⁷ Aanwijzing van 1 juni 2013, *Stcrt.* 2013/13962 (*Aanwijzing technisch opsporingsonderzoek/deskundigenonderzoek*).

⁶⁸ Art. 227 Sv; Art. 51i Sv; Art. 339 lid 1 sub 4 Sv in samenhang met art. 343 Sv

⁶⁹ Art. 51k lid 1 Sv juncto art. 12 lid 2 en art. 4 Besluit register deskundige in strafzaken.

⁷⁰ Art. 12 lid 2 Besluit register deskundige in strafzaken.

51k lid 1 Sv. Daarnaast legt de wet de deskundige in deskundigenonderzoek een aantal verplichtingen op. Zo mag de deskundige alleen informatie geven over het onderzoeksgebied waarvan hij een specifieke of bijzondere kennis bezit.⁷¹ Daarnaast moet de deskundige in zijn verslag toelichten welke methode hij toegepast heeft en waarom hij deze betrouwbaar acht, alsmede waarom hij bekwaam is deze methode toe te passen.⁷² Ook is in geval van het deskundigenonderzoek het OM verplicht om een beroep te doen op deskundigen uit het NRGD.⁷³ De rechter-commissaris en de zittingsrechter kunnen echter deskundigen benoemen die niet staan ingeschreven in het NRGD. Hierbij zijn de rechter-commissaris en/of de rechter wel verplicht om hun keuze hiervoor te motiveren, tevens dienen kwaliteitseisen uit art. 12 lid 2 Besluit register deskundige in strafzaken in acht te worden genomen.⁷⁴

De bepalingen van art. 51i-51m Sv. gelden in beginsel niet voor de forensisch onderzoeker van het technisch opsporingsonderzoek. Dit betekent niet dat de forensische onderzoekers van het technische opsporingsonderzoek hierdoor vrij zijn om het onderzoek naar eigen inzien te verrichten. Naast de beleidsregels van het NFI, politie en/of vakverenigingen heeft ook de rechtspraak (specifiek, het Schoenmakersarrest) bepaald welke eisen er gelden ten aanzien van de deskundigheid van de onderzoeker en zijn onderzoeksrapport.⁷⁵

2.4.2 De juridische positie van de forensisch onderzoeker in België

Ook in België speelt de forensisch onderzoeker een belangrijke rol. Net als in Nederland is het de taak van de forensisch deskundige om door middel van zijn onderzoek (binnen het kader van zijn deskundigheid) de waarheidsvinding in strafzaken te achterhalen en de bevindingen van zijn onderzoek uit te leggen aan de procureur des Konings, de verdachte (en zijn advocaat) en de rechter. Deze rol is de laatste jaren door de verwetenschappelijking van het opsporingsonderzoek alleen nog maar toegenomen.⁷⁶

De eed zorgt ervoor dat de deskundige onafhankelijk en onpartijdig is en zet tevens aan tot zorgvuldigheid. Deskundigen kunnen namelijk gestraft worden indien zij op de terechtzitting valse verklaringen afleggen of met opzet iets verzwegen hebben in het onderzoeksrapport.⁷⁷ Hierdoor onderscheidt hij zichzelf van de eventuele andere specialisten die de procespartijen van informatie voorzien. Daarnaast leidt het ontbreken van de eed tot nietigheid van het deskundigenverslag.⁷⁸

Het verschil tussen technische raadsman en deskundigen is, dat zij geen benoeming behoeven in de zin van art. 43 Sv. of art. 56 Sv. Daarnaast kunnen zij ook buiten de 'heterdaad procedure' geraadpleegd worden. Ook hoeven technische raadsman geen eed af te leggen in de zin van art. 44 Sv. Als zij hun bevindingen in de rechtszaal moeten toelichten, hoeven zij slechts de getuigeneed af te leggen. Hierdoor kunnen zij niet strafrechtelijk vervolgd worden als zij valse verklaringen afleggen.⁷⁹ Grofweg kan dus gesteld worden dat het grootste verschil tussen technische raadsman en deskundigen hem zit in

⁷¹ Art. 51i Sv.

⁷² Art. 51l Sv.

⁷³ Art. 150 Sv.

⁷⁴ Art. 51k lid 2 Sv; Art. 227 lid 2 derde volzin Sv; art. 20 Besluit deskundige register in strafzaken.

⁷⁵ HR 17 januari 1998, ECLI:NL:HR:1998:ZD0917, NJ 1998/404, m. nt. J.M. Reijntjes.

⁷⁶ I. Vandamme, 'De rol van het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie in het strafproces' (masterscriptie Gent U-Gent), 2012, p. 55.

⁷⁷ K. Heyntjens, 'Deskundigenonderzoek in strafzaken' (masterscriptie Gent U-Gent), 2009, p. 31.

⁷⁸ Cass. 19 september 1996, Ars. Cass. 1967, 76.

⁷⁹ K. Heyntjens, 'Deskundigenonderzoek in strafzaken' (masterscriptie Gent U-Gent), 2009, p. 31.

de benoeming door de procureur des Konings en/of de onderzoeksrechter en de eedaflegging van art. 44 Sv.⁸⁰

De Belgische wet omschrijft de (forensisch) deskundige/onderzoeker als: “*personen die wegens hun kunde of beroep bekwaam geacht worden om de aard en de omstandigheden van de misdaad of het wanbedrijf te beoordelen.*”⁸¹ Deze bepaling stelt echter geen specifieke eisen aan de deskundigheid van de onderzoeker. In de Belgische juridische literatuur wordt wel een poging gedaan om de taken en bevoegdheden van de forensisch onderzoeker nader te specificeren. De Belgische onderzoeksrechter J. Mahieu omschreef de definitie van een (forensisch) deskundige als volgt: “*Een gerechtsdeskundige is iemand die wegens zijn aangetoonde en aanvaarde vakkennis, met een wetenschappelijk erkende methode, met kennis van het forensisch onderzoek, inzicht in de doeleinden van de vraagstelling, is aangesteld om in alle onafhankelijkheid, integriteit en onpartijdigheid volledig technisch advies te verstrekken in voor leken begrijpbare woorden. Zodat de rechter en diegenen over wie hij dient te oordelen, in de mate van het wetenschappelijk mogelijke, in staat zijn de feiten op hun waarheidsgetrouwheid te beoordelen. De deskundige geeft zijn bevindingen en besluiten pas nadat hij de eed heeft afgelegd om in eer en geweten, nauwgezet en eerlijk verslag uit te brengen.*”⁸² Het probleem is echter dat deze omschrijving niet juridisch bindend is. De Belgische wet verplicht rechters niet om de deskundigheid van de forensisch onderzoeker, alsmede zijn uitgevoerde onderzoek, te toetsen. Daarnaast zijn er in België ook geen kwaliteitseisen om op (officieuze) deskundigenlijsten vermeld te worden. De vermelding op een (officieuze) deskundigenlijst zegt dus ook niets over de deskundigheid van een forensisch deskundige of zijn onderzoeksmethode. Zelfs de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek geven nauwkeurige omschrijving. Art. 926 lid 1 Ger. W. spreekt alleen over een technisch advies. Hieruit blijkt dat de deskundige wel enigszins een technische kennis moet hebben van de materie.⁸³ Een voorbeeld hiervan is een uitspraak van het Hof van Cassatie (in Nederland vergelijkbaar met de Hoge Raad). In deze uitspraak bepaalde het Hof dat een deskundige in bouwzaken niet noodzakelijk het architectendiploma op zak hoeft te hebben om te oordelen over bouwtechnische aspecten.⁸⁴

Hoewel er in België een wetsvoorstel ligt om de positie van (forensisch) deskundigen wettelijk vast te leggen, biedt dit wetsvoorstel nog steeds geen objectieve kwaliteitscriteria.⁸⁵ Daarnaast zegt het wetsvoorstel niets over de wijze waarop de deskundige zijn moet rapporteren. Ook wordt er niets gezegd over hoe hij zijn methode en de betrouwbaarheid moet verantwoorden.

2.5 Typen sporen

Binnen de criminalistiek zijn er een tal van typen sporen die onderzocht kunnen worden. Het hoofdonderscheid kan gemaakt worden in technische, natuurwetenschappelijke en medisch-biologische sporen.⁸⁶ De grote diversiteit aan sporen en de deskundigengebieden maakt voor de bewijswaardering niets uit, omdat aan de hand van de rapportagewijze alle typen

⁸⁰ E. de Bock, ‘De maxi Franchimont; De wettelijke regeling van het deskundigenonderzoek in het voorontwerp van het nieuw Wetboek van Strafrecht’, *jura falconis* 2005-2006, jg 42, nr 3, p. 429-470.

⁸¹ Art. 43 Sv (BE).

⁸² J. Mahieu, “Het deskundigenonderzoek in strafzaken” in P. Boel, V. de Cloet, J. de Kinder, J. Mahieu en D. van Varenbergh (eds.), *Handboek forensisch onderzoek: de mogelijkheden van het forensisch onderzoek*, Brussel: Politeia 2008, p. 59.

⁸³ A. Christiaens, ‘De keus van deskundigen in strafzaken’, in: L. Bouteligier, A. Christiaens en D. Christiaens (red.), *Bestendig handboek deskundigenonderzoek*, Diegem: Kluwer 2004, p. 2-8.

⁸⁴ Cass. 18 mei 2007, A.R. C. 06.0287.N., *Arresten Hof van Cassatie* (zoek op: *jaar 2007/nr.5, nr.258*).

⁸⁵ Zie bijlage 5k; A. Christiaens, ‘De keus van deskundigen in strafzaken’, in: L. Bouteligier, A. Christiaens en D. Christiaens (red.), *Bestendig handboek deskundigenonderzoek*, Diegem: Kluwer 2004, p. 2-8.

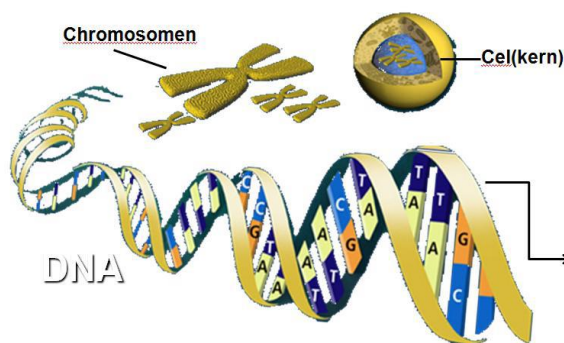
⁸⁶ ‘Forensisch onderzoek’, *Nederlandse forensisch instituut*, www.nederlandsforensischinstituut.nl (zoek op: *Ruim 40 vakgebieden*).

sporen onderverdeeld kunnen worden in drie categorieën. Dit zijn: de random match possibility bij DNA, de positive doctrine bij dactyloscopie en de mate van waarschijnlijkheid bij alle overige forensische onderzoeksgebieden. Aangezien DNA en dactyloscopie zich onderscheiden, is kennis van deze gebieden nodig om de rapportagewijze te begrijpen.

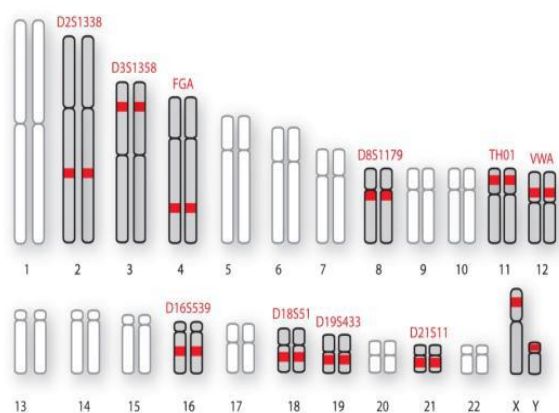
2.5.1 DNA

Het menselijk lichaam is opgebouwd uit cellen. De cellen bevatten celkernen, deze hebben op hun beurt weer 46 chromosomen. De 46 chromosomen bestaan uit een combinatie van 23 chromosoomparen. Van dat chromosoompaar is één chromosoom afkomstig van de vader en één van de moeder. De chromosomen bestaan uit eiwitten en deoxyribose nucleic acid (hierna te noemen: DNA). DNA is opgebouwd uit moleculen. Een DNA-molecuul is samengesteld uit twee ketens, de ketens zijn opgebouwd uit een combinatie van vier bouwstenen (te weten: Adenine, Cytosine, Guanine en Thymine).⁸⁷ De figuren hieronder laten een schematische weergave van het DNA zien.

Figuur 1.⁸⁸

Figuur 2.⁸⁹

Kortom, de substantie 'DNA' is een combinatie van moleculen.⁹⁰ De DNA-moleculen bevatten de erfelijke informatie van een individu. Deze informatie bestaat voor 2% uit een 'gecodeerd' gedeelte en voor 98% uit een 'niet-gecodeerd' gedeelte. Het 'gecodeerde' gedeelte bevat specifieke informatie voor de erfelijke overdracht en komt tot uitdrukking in het uiterlijk of de medische gesteldheid van een persoon. Het 'niet-gecodeerde' gedeelte bevat geen erfelijke informatie, maar vertoont op bepaalde gebieden een uniek patroon dat individuspecifiek is.⁹¹ Deze gebieden worden aangeduid als 'locus' (meervoud: 'loci').⁹² Op de 'locus' komen een aantal herhalende korte stukjes DNA-moleculen voor, ook wel 'Short Tandem Repeats' genoemd (afgekort als: 'STR').⁹³ De lengte van de 'STR' bepaalt vervolgens het DNA-kenmerk, ook aangeduid als 'allel' (bij meervoud: 'allelen'). Als bijvoorbeeld een herhalend stukje DNA 17 keer voorkomt op een locus, dan heeft die 'locus' het DNA-kenmerk 17.⁹⁴ Aangezien een 'locus' uit twee DNA-kenmerken bestaat (één

⁸⁷ A.J. Meulenbroek, 'Het DNA-profiel', *De Essenties van forensisch DNA-onderzoek*, 2008, versie 4, brontekst 5.

⁸⁸ N. van Eldijk, 'Het Verdrag van Prüm: een ware hit of no-match?' (masterscriptie Tilburg/Maastricht UvT en UniMaas), 2011, p. 11.

⁸⁹ " "

⁹⁰ " "

⁹¹ N. van Eldijk, 'Het Verdrag van Prüm: een ware hit of no-match?' (masterscriptie Tilburg/Maastricht UvT en UniMaas), 2011, p. 10.

⁹² N. van Eldijk, 'Het Verdrag van Prüm: een ware hit of no-match?' (masterscriptie Tilburg/Maastricht UvT en UniMaas), 2011, p. 11.

⁹³ N. van Eldijk, 'Het Verdrag van Prüm: een ware hit of no-match?' (masterscriptie Tilburg/Maastricht UvT en UniMaas), 2011, p. 11.

⁹⁴ N. van Eldijk, 'Het Verdrag van Prüm: een ware hit of no-match?' (masterscriptie Tilburg/Maastricht UvT en UniMaas), 2011, p. 11.

afkomstig van de vader en één van de moeder), bepalen beide kenmerken de aanduiding van de 'locus'.⁹⁵ Komt op de 'locus' het DNA-kenmerk van de vader acht keer voor en van de moeder negen keer, dan is het DNA-kenmerk van die 'locus' 8/9 heterozygoot.⁹⁶ Is de lengte van beide kenmerken gelijk, dan wordt het DNA-kenmerk van die 'locus' genoteerd als 8/8 homozygoot.⁹⁷ Deze informatie is in alle cellen hetzelfde. Dit komt omdat al onze cellen vanuit één stamcel zijn gevormd. Daarom is het mogelijk om DNA uit een lichaamscel (bijvoorbeeld bloed) te vergelijken met een andere lichaamscel (zoals sperma).⁹⁸

Het DNA-onderzoek bestaat dus uit een beschrijving van de DNA-kenmerken van de verschillende loci.⁹⁹ Hieruit kan een DNA-profiel worden opgesteld. Vervolgens wordt het DNA-profiel vergeleken met het DNA uit de databank of van de verdachte. Hierdoor kan het profiel worden gekoppeld aan een persoon of hem uitsluiten (uiteraard moet hierop enige nuance worden gemaakt, dit zal nader worden toegelicht in paragraaf 2.6).¹⁰⁰ De bewijswaarde van de DNA-match hangt af van de zeldzaamheid van het profiel binnen de populatie.¹⁰¹ Hoe zeldzamer de kans is dat binnen een populatie een willekeurig ander persoon hetzelfde profiel heeft, des te betrouwbaarder de DNA-match is.

2.5.2 Dactyloscopie

Het afnemen, vergelijken en identificeren van vinger- en handpalmafdrukken heet dactyloscopie.¹⁰² Ieder mens heeft vanaf zijn geboorte op zijn vingers, tenen, handpalmen en voetzolen een uniek lijnenpatroon, met specifieke kenmerken (zelfs bij een tweeling). Dit patroon wordt vanuit de papillen uit de onderhuid gevormd, de lijnen die hieruit ontstaan worden papillairlijnen genoemd. In de papillairlijnen zitten poriën, deze staan in verbinding met de zweet- en vetklieren.¹⁰³ Door deze verbinding wordt het zweet en vet verdeeld over de huid, deze substantie vormt het vetlaagje dat op de huid zit. Het vetlaagje bestaat uit water, zouten en aminozuren en (indien de huid hiermee in aanraking is geweest) bloed en vuil. Bij aanraking worden de papillairlijnen in het vetlaagje gedrukt, deze afdruk blijft achter op het materiaal. Het vetlaagje fungeert als het ware als een 'inkt', de papillairlijnen als een 'stempel' en de ondergrond als het 'papier'. Samen creëren zij de vingerafdruk. Als de vingerafdruk op een zachte ondergrond is achtergelaten kan deze met het blote oog worden waargenomen en vergeleken. Soms is een afdruk niet direct zichtbaar, door middel van chemische processen kan de afdruk toch zichtbaar worden. De meeste gebruikelijke chemische technieken zorgen ervoor dat een stof zich bindt aan de aminozuren of aan de vetten, hierdoor wordt de afdruk toch zichtbaar.¹⁰⁴

Door het vergelijken van een aantal kenmerken van een afdruk kan een uniek patroon worden waargenomen. De afdruk wordt op drie niveaus bestudeerd. Het eerste niveau vergelijkt de patronen van de huidlijnen van de toppen (ook wel genoemd: papillairlijnen), het

⁹⁵ N. van Eldijk, 'Het Verdrag van Prüm: een ware hit of no-match?' (masterscriptie Tilburg/Maastricht UvT en UniMaas), 2011, p. 12.

⁹⁶ N. van Eldijk, 'Het Verdrag van Prüm: een ware hit of no-match?' (masterscriptie Tilburg/Maastricht UvT en UniMaas), 2011, p. 12.

⁹⁷ " "

⁹⁸ " "

⁹⁹ " "

¹⁰⁰ A.D. Kloosterman & A.J. Meulenbroek, 'DNA-onderzoek van minimale biologische sporen; gevoelige problematiek', *Expertise en Recht*, nr. 4 (2008), p. 265-271.

¹⁰¹ B. van den Berg, *Een overbrugbare kloof; Een vergelijking van de strafrechtelijke en de forensische zienswijze bij de waardering van de feiten*, mei 2014, *NJB Afl.* 21, p. 1422.

¹⁰² A. Broeders, *Op zoek naar de bron; Over de grondslagen van criminalistiek en de waardering van het forensisch bewijs*, Kluwer: Deventer 2003, p. 285.

¹⁰³ 'Waaruit bestaat een vingerafdruk?', *forensicon* 1 augustus 2013, www.forensicon.nl (zoek op: vingerafdrukken).

¹⁰⁴ " "

tweede niveau vergelijkt de poriën en het derde niveau vergelijkt specifieke kenmerken van de randen, plaats en vorm van poriën (ook wel genoemd: minutiae). Zowel in Nederland als in België dient een afdruk twaalf gemeenschappelijke kenmerken te hebben om hierover een valide uitspraak te doen.¹⁰⁵ In andere landen (zoals Engeland) worden helemaal geen kenmerken gehanteerd. Hierbij draait het om de kwaliteit van de vingerafdruk en de ervaring van de deskundige die bepaalt of een vingerafdruk matcht.

2.6 Het rapporteren van conclusies in het forensisch onderzoek

In de (internationale) criminalistiek kunnen de bevindingen van het forensisch onderzoek over het algemeen in drie categorieën worden onderverdeeld. De (internationale) vakorganisaties hanteren in beginsel deze wijze van rapporteren. Vandaar dat deze theorie in zijn algemeenheid geldt voor Nederland en België. In de onderstaande alinea's zal kort de rapportagewijze worden toegelicht.

DNA wordt gerapporteerd aan de hand van de 'random match possibility'.¹⁰⁶ Dit is de kans dat het DNA-profiel bij toeval met een willekeurig ander persoon binnen een populatie zou kunnen overeenkomen.¹⁰⁷ De reden dat DNA-deskundigen op deze manier hun bevindingen zo rapporteren is vanwege een foutmarge die zij hanteren.¹⁰⁸ Er kunnen immers laboratoriumfouten gemaakt zijn, deze ontstaan door een onjuiste verkrijging, transport, opslag of analyse van DNA. Daarnaast is de structuur van DNA vrij complex, hierdoor kunnen bepaalde kenmerken overeenkomen met een willekeurige andere personen binnen de populatie. Tevens vertonen DNA-kenmerken van familieleden sowieso veel overeenkomsten.

Dactyloscopie rapporteert in de 'positivist doctrine', oftewel: 'alles of niets'. Op grond van inductie menen dactyloscopisten dat hun methode betrouwbaar is. Het voorbeeld hierbij is: 'een zwaan is wit, dus alle zwanen zijn wit'. In de praktijk houdt dit in dat zij met zekerheid zeggen of een match wel of niet overeenkomt.

Alle overige forensische rapportages worden gerapporteerd in mate van waarschijnlijkheid. Hierbij is een verbale 'waarschijnlijkheidsschaal' die aangeeft hoe waarschijnlijk het wordt geacht dat een bepaald gevolg is ingetreden. Uiteindelijk moet de rechter bepalen of hij (op basis van de mate van waarschijnlijkheid) het bewijsmiddel selecteert en hoe hij het bewijsmiddel in de context van de strafzaak waardeert.

In dit hoofdstuk werd de forensische beroepspraktijk nader toegelicht, alsmede een aantal technische aspecten verhelderd. Het volgende hoofdstuk schetst het Europese juridisch kader.

¹⁰⁵ A. Broeders en E. Mulder, *'Forensische wetenschap: studies over forensische kennis en organisatie'*, Kluwer 2008: Kluwer, p. 336.

¹⁰⁶ A. Broeders, *Op zoek naar de bron; Over de grondslagen van criminalistiek en de waardering van het forensisch bewijs*, Kluwer: Deventer 2003, p. 285.

¹⁰⁷ P. van Koppen, *'Overtuigend bewijs'*, Nieuw Amsterdam uitgevers: Amsterdam 2011, p. 139.

¹⁰⁸ P. van Koppen, *'Overtuigend bewijs'*, Nieuw Amsterdam uitgevers: Amsterdam 2011, p. 142.

Hoofdstuk 3 Forensisch bewijs binnen de EU

In het vorige hoofdstuk werden enkele technische begrippen beschreven en de praktijksituatie toegelicht. In dit hoofdstuk wordt het Europees juridisch kader, ten aanzien van de uitwisseling van forensisch bewijs, beschreven. Het Europees juridisch kader in dit onderzoek bestaat uit het de beginselen van het EU-recht, het Verdrag/Besluit van Prüm en het EBB. Paragraaf 3.1 zal uitleggen waarom forensisch bewijs een aandachtspunt van de EU is geworden. In paragraaf 3.2 wordt de doorwerking van het Europees gemeenschapsrecht in de rechtssystemen van Nederland en België beschreven. Paragraaf 3.3 beschrijft de relevante beginselen van het EU-recht ten aanzien van forensisch bewijs. Daarna zal in paragraaf 3.4 het Verdrag van Prüm worden besproken. Vervolgens zal in paragraaf 3.5 het EBB worden besproken. Tot slot wordt in paragraaf 3.6 een tussenconclusie gegeven naar aanleiding van het juridische kader dat in dit hoofdstuk is geschetst.

3.1 Waarom forensisch onderzoek en de uitwisseling van forensisch bewijs belangrijke aandachtspunten zijn geworden van de EU

In het verleden richtte het beleid van de EU zich hoofdzakelijk op economisch gebied.¹⁰⁹ Vandaag de dag richt het EU-beleid zich ook op andere gebieden, zoals: vrijheid, veiligheid en recht.¹¹⁰ Hieronder valt ook de samenwerking op het gebied van forensisch onderzoek en de uitwisseling van forensisch bewijs.¹¹¹ Hieronder wordt toegelicht waarom forensisch onderzoek en de uitwisseling van forensisch bewijs belangrijke aandachtspunten van de EU zijn geworden.

De voornaamste reden dat forensisch onderzoek (en de uitwisselingsgegevens hiervan) een belangrijk aandachtspunt van de EU is geworden, is vanwege de globalisering van criminaliteit (anders gezegd: het toenemende grensoverschrijdende karakter van misdaad).¹¹² Deze globalisering is een gevolg van het opheffen van de grenscontroles binnen de EU (op grond van het vrij verkeer van personen en goederen en de Schengengrenscode).¹¹³ Hierbij valt o.a. te denken aan een toename van: kinderpornonetwerken, bendes, internationale drugshandel, mensenhandel, terrorisme en grensoverschrijdende strafzaken (bijvoorbeeld de zaak: 'Madeleine McCann'). Hierdoor acht de EU dat een gezamenlijke samenwerking op het gebied van forensisch onderzoek noodzakelijk, om zo de grensoverschrijdende criminaliteit beter te bestrijden.¹¹⁴

De Raad van de Europese Unie van Justitie en Binnenlandse Zaken (hierna te noemen: de Raad) heeft dit aangegeven in haar visie van december 2011. Hierin staat dat er in 2020 een

¹⁰⁹ M. Sjerps, *Bewijskracht 10, volle vaart recht vooruit* (oratie Amsterdam UvA), Amsterdam: oratiereeks UvA 2012, nr. 417, p. 8.

¹¹⁰ 'Europese Unie', *europa-eu*, <http://europa.eu> (zoek op: *Europese Unie*); Art. 67 lid 1 VWEU en art. 3 lid 2 VEU.

¹¹¹ Art. 87 lid 1 en art. 87 lid 2 sub a en b VWEU.

¹¹² Vision of the European Council of Justice and Internal Affairs, *Council conclusions of the vision for European Forensic Science 2020 including the creation of a European Forensic Science Area and the development of forensic science infrastructure in Europe* (2011/3135/EU).

¹¹³ J. Ouwerkerk, 'Europeanisering van het Nederlandse strafrecht', *NJB* 2013, afl. 43, p. 2989; C. Joosten, 'Wijd open grenzen; JUSTITIE / Europese Unie doet moeilijk waar het makkelijk kan: wel 'kenniscentra', maar geen fatsoenlijke controles.', *Elsevier* 14 juni 2014, www.elsevier.nl (zoek op: *grensoverschrijdende misdaad*).

¹¹⁴ Vision of the European Council of Justice and Internal Affairs, *Council conclusions of the vision for European Forensic Science 2020 including the creation of a European Forensic Science Area and the development of forensic science infrastructure in Europe* (2011/3135/EU).

gezamenlijk Europees werkterrein moet komen op het gebied van forensisch onderzoek.¹¹⁵ De Europese commissie van Veiligheid en Justitie subsidieert het European Network of Forensic Science Institutes (hierna te noemen: ENFSI) om deze gezamenlijke ruimte op het gebied van forensisch onderzoek te ontwikkelen. De belangrijkste bijdrage die het ENFSI levert aan de ontwikkeling van deze ruimte, is het opstellen van een richtlijn voor haar leden ten aanzien van het rapporteren en interpreteren van forensisch bewijs.¹¹⁶ Door deze richtlijn worden alle partnerinstituten van het ENFSI in de toekomst verplicht om de bevindingen van het forensisch onderzoek op dezelfde wijze te rapporteren, zodat het forensisch bewijs op de juiste wijze geïnterpreteerd wordt.¹¹⁷ Daarnaast heeft het ENFSI de aangesloten forensische instituten verplicht te voldoen aan de ISO-norm: EN ISO/IEC17025-norm.¹¹⁸ Dit is een internationale norm die toeziet op de accreditatie van forensische onderzoeksinstituten.

Het nadeel van de ENFSI-richtlijnen en maatregelen is dat zij alleen gelden voor de partnerinstituten van het ENFSI. Deze richtlijnen moeten dus niet verward worden met een EU-richtlijn uit art. 288 VWEU. Doordat de ENFSI-richtlijnen en maatregelen geen EU-rechtsinstrumenten zijn, creëren zij geen verplichting aan de lidstaten om de kwaliteitscriteria te integreren in hun wetgeving. Hierdoor kunnen andere instituten (die niet lid zijn van het ENFSI) op hun eigen wijze rapporteren. Dit draagt niet bij aan de eenvormigheid van het forensisch onderzoek, de helderheid van de interpretatie en waarding van het deskundigen rapport en het bemoeilijkt hierdoor contra-expertise.

3.2 De doorwerking van het EU-recht in het rechtssysteem van Nederland en België

Om te kunnen begrijpen hoe het EU-recht invloed uitoefent op het nationale rechtstelsel, is het van belang om te beschrijven hoe het EU-recht doorwerkt in het nationale rechtssysteem. Het EU-recht is van toepassing op Nederland en België, omdat zij verdragspartij zijn bij de EU-verdragen.¹¹⁹ Door het monistisch stelsel van beide landen werkt het EU-recht in de nationale rechtssystemen. De Nederlandse wet bepaalt dat verdragsregels boven het nationale recht gaan. De Nederlandse wetgever ziet de internationale rechtsorde als onderdeel van de nationale rechtsorde.¹²⁰ In België werkt een verdrag door in de nationale rechtsorde, als alle bevoegde parlementaire assemblees hiermee hebben ingestemd.¹²¹ Daarnaast biedt de Belgische Grondwet de mogelijkheid om bepaalde machten af te staan aan een volkenrechtelijke organisatie, in dit geval de EU.¹²² Voorts moet wel worden opgemerkt dat in België de verhouding tussen het internationale recht en het nationale recht niet geregeld is in de grondwet, maar bepaald wordt door jurisprudentie.¹²³

Doordat het VEU en het VWEU geen 'voor een ieder verbindende bepalingen' bevatten, kunnen burgers hier geen direct beroep op doen. De EU-verdragen leggen eerder verplichtingen op aan de lidstaten. Zo geldt voor alle EU-lidstaten dat 'rechtstreeks werkende' regels van het Europees gemeenschapsrecht voorrang hebben op alle regels van

¹¹⁵ Vision of the European Council of Justice and Internal Affairs, *Council conclusions of the vision for European Forensic Science 2020 including the creation of a European Forensic Science Area and the development of forensic science infrastructure in Europe* (2011/3135/EU).

¹¹⁶ 'Europese richtlijn voor interpretatie forensisch bewijs', *Nederlandse forensisch instituut*, mei 2015, www.nederlandsforensischinstituut.nl (zoek op: Richtlijn).

¹¹⁷ 'ENFSI standard for the formulation of evaluative reports in forensic science', MP2010/M1, 2010.

¹¹⁸ KB ter uitvoering van de wet van 22 maart 1999 betreffende de identificatieprocedure via DNA-onderzoek in strafzaken (BE).

¹¹⁹ Preambule Verdrag van Lissabon tot wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, Lissabon 13 december 2007, *PbEU* 2007, C 306/01.

¹²⁰ M. Bossuyt en J. Wouters, *Grondlijnen van internationaal recht*, Mortsel: Intersentia nv 2005, p. 150.

¹²¹ Art. 167 GW (BE).

¹²² Art. 34 GW (BE).

¹²³ Cass. 12 maart 2001, Arr. Cass. 2001, 395, concl. advocaat-generaal J.-F. LECLERCQ, Pas.

het nationale recht.¹²⁴ De rechtsinstrumenten van de EU bevatten vaak wel 'voor een ieder verbindende bepalingen'.¹²⁵ Hier kunnen burgers wel een beroep op doen, mits deze duidelijk en onvoorwaardelijk zijn omschreven. De betreffende rechtsinstrumenten zijn: verordeningen, besluiten en richtlijnen.¹²⁶ Per rechtsinstrument verschilt de wijze van doorwerking in het nationale recht van de EU-lidstaten daar. De relevante rechtsinstrumenten voor dit onderzoek zijn besluiten en richtlijnen (voorheen kaderbesluiten in de zin van art. 288 VWEU).

Een besluit is verbindend in al haar onderdeel ten aanzien van de betreffende doelgroep. In dit geval: de EU-lidstaten.¹²⁷ Concreet wil dit zeggen dat de doelgroep gebonden is aan de bepalingen van het besluit en verplicht is deze na te leven. Het besluit schept dus rechtsgevolgen. Net als in het bestuursrecht kan alleen de belanghebbende een beroep doen op het besluit of hiertegen een rechtsmiddel instellen.¹²⁸ Aangezien de werking van een besluit afhankelijk is van: de doelgroep, het onderwerp en de rechten en plichten die daaruit vloeien, is het niet op voorhand te bepalen of een besluit horizontale of verticale werking heeft. Indien de bepalingen natuurlijke of rechtspersonen rechtstreeks en individueel raken kan hij daartegen beroep instellen bij het Hof van Justitie van de Europese Unie.¹²⁹

Een kaderbesluit verplicht de EU-lidstaten om de wet- en regelgeving uit het kaderbesluit te implementeren in de rechtssystemen van de EU-lidstaten. Het kaderbesluit stelt alleen een deadline en de onderwerpen vast die geïmplementeerd moeten worden. Ook bevat het kaderbesluit een aantal bepalingen en doelstellingen die de lidstaten in acht moet nemen bij het implementatie van de regelgeving van het kaderbesluit. Hoe de EU-lidstaten het kaderbesluit implementeren, wordt aan de lidstaten zelf overgelaten. Staten zijn immers soeverein en beslissen zelf hoe het kaderbesluit het beste geïmplementeerd worden in hun eigen rechtssysteem. In beginsel kunnen burgers geen beroep doen op bepalingen uit een richtlijn, slechts in uitzonderlijke gevallen is dit toegestaan.¹³⁰ Pas als een lidstaat de richtlijn te laat geïmplementeerd heeft, kan er een beroep worden gedaan op de bepalingen, deze moeten wel onvoorwaardelijk, voldoende duidelijk en nauwkeurig zijn omschreven.¹³¹ Dit beroep geldt alleen in gedingen tussen burgers en 'de staat' (verticale werking) en niet tussen burgers onderling (horizontale werking).¹³² Ook kunnen burgers de staat aansprakelijk stellen voor de geleden schade door de niet-implementatie van de richtlijn.¹³³

Het kaderbesluit is afgeschaft sinds het Verdrag van Lissabon en kan nu (in grote mate) gelijk worden gesteld met een richtlijn in de zin van art. 288 VWEU.¹³⁴

3.3 De beginselen van het EU-recht ten aanzien van forensisch bewijs

De EU kent een verdragsrechtelijke grondslag voor het stimuleren van justitiële en politieke samenwerking op het gebied van uitwisseling van gegevens en onderzoek op het gebied criminalistiek.¹³⁵ Daarnaast zijn er binnen het EU-recht een aantal beginselen om ervoor te zorgen dat het EU-beleid uitgevoerd kan worden in de lidstaten. Deze beginselen zijn van belang, omdat zij ten grondslag liggen aan het Verdrag van Prüm en het EBB. De beginselen

¹²⁴ HvJ EG 15 juli 1964, C-6/64 (Costa/ELEN); HvJ EG 9 maart 1978, C-106/77 (*Simmenthal II*).

¹²⁵ HvJ EG 15 juli 1964, C-6/64 (*Costa/ELEN*).

¹²⁶ Art. 288 VWEU.

¹²⁷ Art. 288 VWEU.

¹²⁸ Art. 263 derde alinea VWEU; art. 1:2 AWB juncto art. 1:3 lid 1 AWB.

¹²⁹ Art. 263 VWEU.

¹³⁰ HvJ EG 5 februari 1963, C-26/62 (Van Gend en Loos).

¹³¹ HvJ EG 4 december 1974, C-41/74 (*Van Duyn/Home Office*).

¹³² HvJ EG 26 februari 1986, C-152/48 (*Marshall I*).

¹³³ HvJ EG 14 juli 1994, C-91/92, p. I-3325, r.o. 22-25 (*Faccini Dori*).

¹³⁴ 'Kaderbesluit', *europa-eu*, <http://europa.eu> (zoek op: kaderbesluit).

¹³⁵ Art. 87 lid 1 en lid 2 sub a en b VWEU.

die besproken worden zijn: het beschikbaarheidsbeginsel, wederzijds vertrouwen en wederzijdse erkenning. Tot slot zal ook de verhouding van de beginselen tot elkaar worden besproken.

Het eerste beginsel dat besproken wordt, is het 'beschikbaarheidsbeginsel'. Dit beginsel houdt in dat gegevens (justitiële- en persoonsgegevens) die toegankelijk zijn voor de autoriteiten van de lidstaat die deze gegevens beheren, ook ter beschikking moeten worden gesteld aan de daarmee vergelijkbare bevoegde autoriteiten van de andere lidstaten en Europol.¹³⁶ Het beschikbaarheidsbeginsel vindt zijn grondslag in het Haags Programma, dat in 2004 door de Europese Raad werd aangenomen.¹³⁷ Hieruit valt af te leiden dat het beschikbaarheidsbeginsel, binnen het kader van politieke en justitiële samenwerking in strafzaken, een grondslag creëert voor de uitwisseling van voor de wetshandhaving relevante gegevens, waarbij de grondrechten (met name de bescherming van persoonsgegevens) voor de burgers gewaarborgd moeten blijven (bijvoorbeeld: het Verdrag van Prüm, het Besluit van Prüm en het EBB).¹³⁸

Het beginsel van wederzijds vertrouwen (of vertrouwensbeginsel) houdt in dat de EU-lidstaten onderling vertrouwen hebben in elkaars (straf)rechtssysteem en de rechtspleging.¹³⁹ Het wederzijdse vertrouwen is aanwezig, omdat verondersteld wordt dat de EU-lidstaten art. 6 VWEU zullen naleven en partij zijn bij het EVRM.¹⁴⁰ Ook bij de bewijswaardering speelt het wederzijds vertrouwen een belangrijke rol. Het vertrouwensbeginsel is zo sterk dat in beginsel de rechter niet zomaar onrechtmatig bewijs (afkomstig uit een andere EU-lidstaat) zal uitsluiten. Hij zal dit pas doen als er sprake is van een flagrante schending van essentiële rechtsbeginselen (zoals schending van het EVRM door het verbod op marteling en onmenselijke behandeling) of als de verzendende staat verzocht heeft om gebruik te maken van bijvoorbeeld opsporingsmethoden die naar nationale wet- en regelgeving niet zijn toegestaan.¹⁴¹ In zo'n geval zal de rechter het bewijs ontoelaatbaar achten.

Het beginsel van 'wederzijdse erkenning' vormt een belangrijke grondslag voor een groot aantal rechtsinstrumenten van de EU (zoals het EBB). Het beginsel werd voor het eerst geïntroduceerd tijdens de bijeenkomst van de Europese Raad in Tampere.¹⁴² Wederzijdse erkenning houdt in dat lidstaten elkaars gerechtelijke autoriteiten erkennen en de daaruit voortvloeiende beslissingen uitvoeren, zonder inhoudelijke gerechtelijke toetsing en/of politieke goedkeuring.¹⁴³ Als bijvoorbeeld een Nederlander ervan verdacht wordt iemand in België te hebben verkracht, dan kan de justitiële autoriteit van België (het OM) een Europees Arrestatie Bevel (hierna te noemen: EAB) uitvaardigen aan de Nederlandse justitiële autoriteit (het OM) om de verdachte aan te houden en over te leveren.¹⁴⁴ Er wordt door de justitiële en gerechtelijke autoriteiten slechts gekeken of de identiteit van de verdachte

¹³⁶ SEC(2005) 1200, p.102.

¹³⁷ COM(2004) 401; COM(2006) 331 def.

¹³⁸ COM(2005) 195. p. 2; COM(2005) 184, p. 12.

¹³⁹ HvJ EG 11 februari 2003, C-187/01 (*Gözütok*) en C-385/01 (*Brügge*).

¹⁴⁰ E. Kurtovic en P. Langbroek, 'Uitgeleverd aan overlevering? De Nederlandse overleveringspraktijk beschreven, gevolgd door een discussie over de effectuering van fundamentele rechten van verdachten en veroordeelden', *DD* 2010/51, afl. 7, p. 833.

¹⁴¹ Aanwijzing van 1 september 2009, *Stcrt.* 2008/232 (*aanwijzing inzake de informatie-uitwisseling in het kader van de wederzijdse rechtshulp in strafzaken*).

¹⁴² Conclusie van Europese Raad van Tampere 1999 (15 en 16 oktober 1999), onderdeel B, VI. 'Wederzijdse erkenning van gerechtelijke beslissingen'.

¹⁴³ J. Demuyck, 'De aanwending van telecommunicatiemiddelen tijdens de strafprocedure' (masterscriptie Gent U-Gent) 2013-14, p. 91; A. Mangiaracina, 'A New and Controversial Scenario in the Gathering of Evidence at the European Level: The Proposal for a Directive on the European Investigation Order', *Utrecht Law Review*, januari 2014, afl. 1, p. 116.

¹⁴⁴ Art. 2 OLW; Art. 3 OLW; Art. 5 OLW; Art. 7 OLW.

overeenkomt met de beschrijving van het EAB en of er sprake is van een weigeringsgrond.¹⁴⁵

Indien er geen weigeringsgronden zijn, zal de verdachte aangehouden worden conform de eisen van het Nederlandse Wetboek van Strafvordering. Door het beginsel van wederzijdse erkenning zal Nederland, zonder inhoudelijke gerechtelijke toetsing van het EAB of politieke toestemming, het bevel ten uitvoerleggen.¹⁴⁶ Daarnaast zorgt het beginsel van wederzijdse erkenning ervoor dat tegen de overlevering geen rechtsmiddel open staat.¹⁴⁷ Een rechtsmiddel in het strafrecht kent in beginsel een schorsende werking, waardoor het EAB tijdelijk geschorst wordt en bij wijze van spreken in de koelkast wordt gezet.¹⁴⁸ Hierdoor wordt er voorbij gegaan aan het beginsel van wederzijdse erkenning, waardoor het zijn werking verliest. Besluiten van de EU waarbij wederzijdse erkenning aan ten grondslag ligt, moeten dus behoudens de weigeringsgronden, altijd worden opgevolgd.¹⁴⁹

Het bovenstaande voorbeeld illustreert dus dat het beginsel van wederzijdse erkenning niet betekent dat een Nederlandse uitspraak (bijvoorbeeld: een tongzoen is géén verkrachting) doorwerking heeft in het Belgische rechtssysteem, maar dat lidstaten de aan hen gerichte gerechtelijke bevelen en gerechtelijke beslissingen van de afvaardigende lidstaat moeten uitvoeren.¹⁵⁰

3.4 Prüm

Het eerste rechtsinstrument dat besproken wordt, is het Verdrag/Besluit van Prüm. Aangezien de bepalingen van het Verdrag van Prüm en het Besluit van Prüm grotendeels overeenkomen, is in dit onderzoek ervoor gekozen beide begrippen samen te voegen tot één begrip (wordt verder besproken in sub paragraaf 3.4.1). Hierdoor wordt in dit onderzoek met de benamingen 'Prüm' of 'het Verdrag van Prüm', zowel het Besluit van Prüm als het Verdrag van Prüm aangeduid.

3.4.1 Historie

Vroeger was voor het uitwisselen van DNA, dactyloscopische en kentekengegevens een rechtshulpverzoek nodig, dit nam veel tijd in beslag.¹⁵¹ Om de grensoverschrijdende criminaliteit beter te bestrijden was een efficiëntere samenwerking noodzakelijk. Daarom hebben in 2005 zeven EU-lidstaten (waaronder Nederland en België) het verdrag van Prüm ondertekend.¹⁵² Door middel van het uitwisselen van DNA, dactyloscopische en kentekengegevens willen de verdragspartijen de aanpak van grensoverschrijdende criminaliteit intensiveren door een efficiënter informatie-uitwisselingssysteem.¹⁵³ Om te voldoen aan het beschikbaarheidsbeginsel (welke voortvloeit uit de afspraken die neergelegd zijn in het Haags Programma 2004) heeft de Raad in 2008 een besluit aangenomen dat het Verdrag van Prüm integreert in EU-wetgeving.¹⁵⁴

3.4.2 Doel en Structuur

Het Verdrag van Prüm ziet er onder andere op toe dat gegevens zo efficiënt mogelijk onderling door de justitiële en politieke diensten van de EU-lidstaten worden uitgewisseld.¹⁵⁵

¹⁴⁵ Art. 4 OLW; Art. 6 OLW; Art. 7 OLW; Art. 9 OLW; Art. 10 OLW; Art. 11 OLW; Art. 13 OLW; Art. 14 OLW; Art. 26 OLW.

¹⁴⁶ Art. 26 OLW; Art. 28 OLW; Art. 29 OLW; Art. 35 OLW.

¹⁴⁷ Art. 29 lid 2 OLW.

¹⁴⁸ Art. 557 Sv.

¹⁴⁹ Art. 11 lid 1 EBB, *PbEU* 2008, L 350/72.

¹⁵⁰ A. Swart, 'Een ware Europese rechtsruimte' Deventer/Gouda: Quint 2001, p. 16-17.

¹⁵¹ NFI (2008), *Verdrag van Prüm: verdachten op een presenteerblaadje*, Den Haag: NFI info 2008.

¹⁵² *Trb.* 2005, 197.

¹⁵³ " "

¹⁵⁴ " "

¹⁵⁵ *Trb.* 2005, 197.

Binnen het kader van een efficiëntere gegevensuitwisseling verplicht het Verdrag van Prüm de EU-lidstaten tot het oprichten van databanken voor DNA-profielen, dactyloscopische en kentekengegevens (dit is ook de volgorde waarin ze in het verdrag behandeld worden). Tevens regelt het verdrag aan welke eisen de geautomatiseerde bevraging van de eerder vermelde gegevens moet voldoen. Geautomatiseerde bevraging houdt in dat er elektronisch geverifieerd wordt of er sprake is van een match door middel van een vergelijking van de DNA-profielen (bijvoorbeeld of een gevonden DNA-profiel uit Nederland matcht met een DNA-profiel uit een Belgische databank).¹⁵⁶

Naast de efficiëntere uitwisseling van forensische match- en persoonsgegevens, beschermt Prüm ook grondrechten (in het bijzonder de bescherming van persoonsgegevens). Zo waarborgen art. 39-41 van het Verdrag van Prüm dat persoonsgegevens op secure wijze verwerkt dienen te worden. Het verdrag geeft dus een begrenzing aan het uitwisselen van informatie.¹⁵⁷ Zo mag op grond van Prüm alleen gekeken worden of de gegevens met elkaar matchen (dit wordt ook wel het *'hit or no hit'* principe genoemd).¹⁵⁸ De informatie-uitwisseling van de achterliggende persoonsgegevens mag dus niet leiden tot een rechtstreekse identificatie van een persoon.

Daarnaast kent het Verdrag van Prüm ook bepalingen omtrent het bestrijden van terrorisme, hulp bij calamiteiten, gezamenlijke handhaving openbare orde en illegale migratie.¹⁵⁹ Deze gebieden worden niet besproken.

3.4.3 DNA

Prüm maakt een onderscheid tussen DNA-profielen en een DNA-monster.¹⁶⁰ Een DNA-monster kan gelijk worden gesteld met de substantie 'DNA', hierin bevinden zich zowel de gecodeerde als niet-gecodeerde loci.¹⁶¹ Een DNA-profiel bevat slechts het niet-gecodeerde deel van het DNA-monster.¹⁶² Alleen DNA-profielen mogen met elkaar vergeleken worden.¹⁶³

Een DNA-profiel mag slechts uitgewisseld worden als het DNA-profiel minimaal zes loci heeft en deze loci voorkomen op de lijst van de European Standard Set (hierna te noemen: ESS).¹⁶⁴ Zoals eerder vermeld in hoofdstuk 2, heeft de EU in 2009 een kaderbesluit aangenomen waardoor de kwaliteit van de DNA-profielen overal binnen de EU hetzelfde zijn.¹⁶⁵ Indien één allel van een locus niet bepaald kan worden, mag deze geconverteerd worden tot een wild card.¹⁶⁶ Hierdoor matchen toch alle allelen waardoor (indien er eerst 5 loci waren) toch 6 loci zijn. Daarnaast moet het DNA-profiel uit één profiel bestaan, gemengde profielen mogen niet vergeleken worden. Tevens mogen DNA-profielen van sporen die al gekoppeld zijn aan een DNA-profiel van een persoon niet worden uitgewisseld,

¹⁵⁶ Art. 3 lid 1 Verdrag van Prüm.

¹⁵⁷ *Handelingen I* 2005/06, nr. 3-137, vraag om uitleg aan de staatssecretaris van veiligheid en justitie, p. 5281-5282 (BE).

¹⁵⁸ Besluit 2008/615/JBZ (*PbEU* 2008, L210/1), overweging 18.

¹⁵⁹ Besluit 2008/615/JBZ (*PbEU* 2008, L 210/1).

¹⁶⁰ Art. 2 besluit 2008/615/JBZ van de Raad op 23 juni 2008, (*PbEU*, L 210/12).

¹⁶¹ Art. 2 sub c besluit 2008/615/JBZ van de Raad op 23 juni 2008, (*PbEU*, L 210/12).

¹⁶² Art. 2 sub d besluit 2008/615/JBZ van de Raad op 23 juni 2008, (*PbEU*, L 210/12).

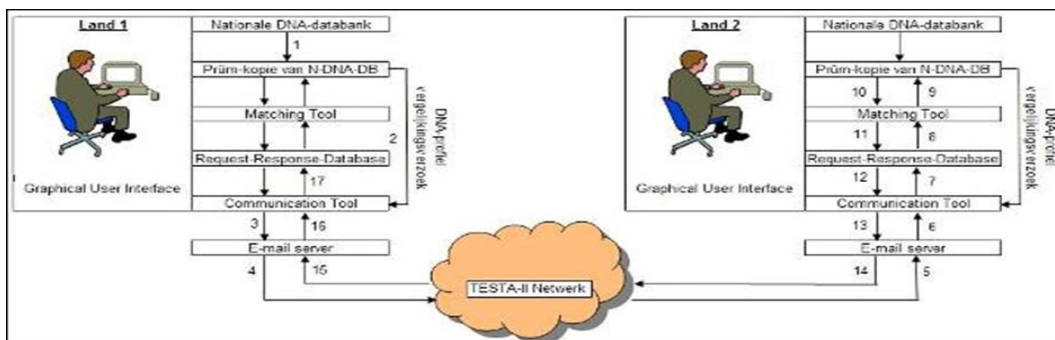
¹⁶³ Art. 2 lid 2 Verdrag van Prüm.

¹⁶⁴ Besluit 2008/616/JBZ (*PbEU* 2008, L 210/18), bijlage hoofdstuk 1, paragraaf 1.1.

¹⁶⁵ *PbEU* 2009, C 296/01.

¹⁶⁶ " "

immers is er al een connectie tussen de twee.¹⁶⁷ Daarnaast vormt Prüm geen grondslag voor DNA-afname, hiervoor dient een rechtshulpverzoek te worden ingediend.¹⁶⁸ Als een DNA-profiel is samen gesteld wordt het profiel opgeslagen onder een code van series en letters (de aanduiding in de DNA-databank), dit zijn de linkgegevens.¹⁶⁹ Daarnaast wordt het profiel voorzien van een code, deze correspondeert met het zaaknummer in het centraal register van de nationale DNA-databank. Aan dat zaaknummer zijn de achterliggende persoonsgegevens gekoppeld. Om de DNA-profielen met elkaar te vergelijken bepaalt art. 2 lid 1 van het verdrag, dat partijen DNA-analyse bestanden aan moeten leggen en beheren. Vervolgens maakt de software een kopie van de linkgegevens en het bijbehorende kenmerk en verstuurt deze naar de DNA-databank van een andere lidstaat (de aangezochte lidstaat). Deze verifieert automatisch of het DNA-profiel matcht met het DNA-profiel uit de DNA-databank van de aangezochte lidstaat. Daarna volgt er een matchrapportage terug. Als er sprake is van een match, meldt de nationale contactpersoon dit aan het OM. Het OM dient vervolgens een rechtshulpverzoek in om de achterliggende persoonsgegevens te verkrijgen.¹⁷⁰ Het figuur hieronder laat een gedetailleerder beeld zien van het uitwisselingsproces.¹⁷¹

Figuur 3: uitwisselingsproces.¹⁷²

De lidstaten zijn zelf verantwoordelijk voor het aanwijzen van een nationale contactpersoon.¹⁷³ In Nederland is dit het Nederlands Forensisch Instituut (hierna te noemen: NFI).¹⁷⁴ In België is het NICC de beheerder van de DNA-databank.¹⁷⁵ Op grond van artikel 15 DNA-besluit mag het NFI de informatie delen met medewerkers van de Nationale Contactpunten van EU-landen, die op grond van het Verdrag van Prüm belast zijn met het DNA-onderzoek.

¹⁶⁷ DNA-sporen aangetroffen op de plaats delict kunnen aan DNA-sporen uit de DNA-databank worden gekoppeld of een DNA-profiel van een persoon uit de DNA-databank en andersom (DNA-profiel van een persoon aan een DNA-spoor uit de databank; 'Soorten matches', *Nederlandse DNA-databank*, <https://dnadatabank.forensischinstituut.nl> (zoek op: Soorten matches).

¹⁶⁸ Art. 7 Verdrag van Prüm.

¹⁶⁹ N. van Eldijk, 'Het Verdrag van Prüm: een ware hit of no-match?' (scriptie Tilburg/Maastricht UvT en UniMaas), 2011, p. 46.

¹⁷⁰ Art. 5 Verdrag van Prüm.

¹⁷¹ Om de volledigheid van het technische karakter te behouden zal een groot deel van de beschrijving van de betreffende alinea overeenkomen met die van de website van het NFI, te weten: 'Internationale vergelijking', *Nederlandse DNA-databank*, <https://dnadatabank.forensischinstituut.nl> (zoek op: Internationale rechtshulpverzoek).

¹⁷² Figuur ontleend aan: *Nederlandse DNA-databank*, <https://dnadatabank.forensischinstituut.nl> (zoek op: Internationale rechtshulpverzoek).

¹⁷³ Art. 6 Verdrag van Prüm.

¹⁷⁴ Aanwijzing van 1 september 2009, *Stcrt.* 2008/232 (aanwijzing inzake de informatie-uitwisseling in het kader van de wederzijdse rechtshulp in strafzaken).

¹⁷⁵ *Kamerstukken II* 2011/12, 2691, nr. 5 (MvA) (BE).

Ook de wijze waarop matches gerapporteerd worden valt onder de werking van Prüm.¹⁷⁶ Zo zijn er vier categorieën die de kwaliteit van een match aangegeven. Daarnaast zijn er drie manieren waarop een match gerapporteerd kan worden, namelijk als: full match, near match en no match.¹⁷⁷ De eerste categorie, quality 1 bestaat uit een volledige overeenkomst is tussen de twee DNA-profielen. Er is sprake van een quality 1-match bij meer dan zes loci overeenkomsten en geen afwijking op de zevende locus. Een quality 1-match dient gerapporteerd te worden als ‘full match’. Een full match vormt een grondslag (voor het OM) om een rechtshulpverzoek in te dienen voor het achterhalen van de persoonsgegevens of om een rechtshulpverzoek van een andere EU-lidstaat voor het achterhalen van persoonsgegevens te honoreren.¹⁷⁸ De overige categorieën zijn minder sterk, deze worden gerapporteerd als near match. Hiervan is sprake als bij één van de zes matchende loci een DNA-kenmerk niet overeenkomt. Bij quality 2 heeft één van de DNA-kenmerken een wildcard gekregen.¹⁷⁹ Zit er verschil in één van de DNA-bouwstenen, dan valt de match onder quality 3. Bij quality 4 is dat verschil nog veel groter. Ook kan het voorkomen dat zes loci met elkaar overeenkomen, maar dat de zevende locus een afwijking heeft die valt onder quality 2, 3 of 4. Ook deze uitslag wordt als near match gerapporteerd. Nu zouden deze afwijkingen te wijten kunnen zijn aan een type of interpretatiefout. Vandaar dat er extra onderzoek moet worden uitgevoerd om te kijken of er toch sprake kan zijn van een match.¹⁸⁰ Nationale contactpunten kunnen dan met elkaar contact opnemen om het DNA-profiel te verifiëren. Ook kan het OM de aangezochte lidstaten verzoeken om extra onderzoek te laten uitvoeren. Als er naar aanleiding van extra onderzoek toch sprake is van een full match, kan er alsnog een rechtshulpverzoek worden verzonden. Komen er minder dan zes loci overeen dan is er sprake van een no match. Dit houdt in dat het verstuurde DNA-profiel niet overeenkomt met het DNA-profiel uit de buitenlandse DNA-databank, hierdoor vervalt de grondslag voor het achterhalen van de achterliggende persoonsgegevens.¹⁸¹

Hoewel DNA-profielen met 6 loci matchende overeenkomsten volgens Prüm full matches zijn, bestaat er toch een vergroot risico op toevalstreffers (ook wel ‘vals-positieve match’ genoemd).¹⁸² De kwaliteit van een full match wordt betrouwbaarder geacht als meer dan acht loci met elkaar overeenkomen, omdat hierdoor de kans op een vals-positieve match veel kleiner is.¹⁸³ Nederland heeft daarom besloten dat ondanks het feit dat Prüm zowel zes als acht loci overeenkomsten een quality 1-match toekent, persoonsgegevens alleen opgevraagd of gedeeld kunnen worden (door middel van een rechtshulpverzoek) op basis van een quality-1 match van acht overeenkomende loci.¹⁸⁴ Nederland zal dus ingeval van een quality 1-match met zes loci overeenkomsten dezelfde procedure hanteren als bij de andere categorieën, zij zullen het betreffende lidstaat verzoeken (of ingeval Nederland geen full match heeft van acht overeenkomende loci) meer onderzoek te verrichten aan het DNA-profiel.

¹⁷⁶ Deze regels worden ook wel de ‘*matching rules*’ genoemd.

¹⁷⁷ Besluit 2008/616/JBZ (*PbEU* 2008, L 210/18), bijlage hoofdstuk 1, paragraaf 1.2.

¹⁷⁸ Besluit 2008/616/JBZ (*PbEU* 2008, L 210/18), bijlage hoofdstuk 3, paragraaf 3.2.

¹⁷⁹ Een wildcard wil zeggen dat een DNA-kenmerk een speciale code krijgt, waardoor deze toch leesbaar wordt. Dit wordt toegepast indien (door een fout in het systeem of profiel) een DNA-kenmerk onleesbaar is.

¹⁸⁰ *Kamerstukken I* 2008/09, 30881 nr. G.

¹⁸¹ “ “

¹⁸² N. van Eldijk, ‘*Het Verdrag van Prüm: een ware hit of no-match?*’ (scriptie Tilburg/Maastricht UvT en UniMaas), 2011, p. 52.

¹⁸³ ‘Internationale vergelijking’, *Nederlandse DNA-databank*, <https://dnadatabank.forensischinstituut.nl> (zoek op: *Het voorkomen van vals-positieve matches*).

¹⁸⁴ *Kamerstukken I*, 2008/09, 30881 nr. G.

3.4.4 Dactyloscopie

De bepalingen van Prüm ten aanzien van de uitwisseling van dactyloscopische gegevens volgen in principe dezelfde lijn als de bepalingen ten aanzien van DNA.¹⁸⁵ Dit houdt in dat lidstaten onderling automatisch vingerafdrukken uit hun eigen databank kunnen vergelijken met vingerafdrukken uit andere nationale databanken en vice versa.¹⁸⁶ Tevens zijn de verdragspartijen verplicht om een nationaal contactpunt aan te stellen.¹⁸⁷ De Nederlandse databank voor opslag van dactyloscopische gegevens is het automatische vingerafdrukkenherkenningssysteem genaamd HAVANK.¹⁸⁸ Deze wordt beheerd door het Korps Landelijke Politie Diensten (hierna te noemen: KLPD) en door de dienst Internationale Politiesamenwerking (hierna te noemen: IPOL). Deze dienst is tevens het nationale contactpunt.¹⁸⁹ De Belgische databank voor dactyloscopische gegevens is het Automatic Fingerprint Identification System (hierna te noemen: AFIS).¹⁹⁰ Deze wordt beheerd door de Gerechtelijke Identificatie Dienst (hierna te noemen: GID) en door de dienst van het Commissariaat-Generaal Operationele Politie Informatieverwerking en Internationale Signalerings (hierna te noemen: CGOT-S) van de Belgische federale politie.

De bepalingen uit de bijlage van Prüm gaan voornamelijk over de wijze waarop de software en bijbehorende bestandsinhoud moeten worden ingericht.¹⁹¹ Een bestand bestaat uit een aantal recordtypes, voor de uitwisseling van dactyloscopische gegevens worden zes recordtypes gebruikt.¹⁹² Deze recordtypes bevatten ieder specifieke data-kenmerken. Deze bestaan uit de numerieke waarde van een persoons- of zaaknummer, foto's van de afdrukken en sporenbeelden en de minutiae. Ten aanzien van dactyloscopie geldt dezelfde hoofdregel als bij DNA: de vingerafdrukssystemen mogen alleen aangeven of de aangeleverde vingerafdruk overeenkomt met een vingerafdruk uit de nationale databank, daarnaast mogen ook foto's van de afdrukken gedeeld worden. Net als bij de DNA-profielen geschiedt het opvragen en vergelijken van de informatie geheel automatisch. De achterliggende persoonsgegevens dienen te worden opgevraagd door middel van een rechtshulpverzoek.¹⁹³

3.4.5 Kentekengegevens

De bepalingen van het verdrag van Prüm zien ook toe op het uitwisselen van gegevens uit het kentekenregisters.¹⁹⁴ Hierdoor kunnen de bevoegde autoriteiten uit de lidstaten automatisch uit het kentekenregister de gegevens opvragen met betrekking tot de eigenaar/houder van het voertuig en/of de gegevens met betrekking tot het voertuig.¹⁹⁵ Deze aanvraag mag alleen geschieden op basis van een volledig chassisnummer of een volledig kentekenbewijs.¹⁹⁶ De achterliggende persoonsgegevens (naam, geslacht, leeftijd, adres en woonplaats) mogen gedeeld worden zonder indiening van een rechtshulpverzoek.¹⁹⁷ Dit

¹⁸⁵ Met betrekking tot dactyloscopische gegevens spreekt Prüm alleen over vinger- en palmafdrukken.

¹⁸⁶ Art. 8 Verdrag van Prüm.

¹⁸⁷ Art. 11 Verdrag van Prüm.

¹⁸⁸ HAVANK is een afkorting van: Het Automatische Vinger Afdrukkensysteem Nederlandse kollektie.

¹⁸⁹ Aanwijzing van 1 september 2009, *Stcrt.* 2008/232 (aanwijzing inzake de informatie-uitwisseling in het kader van de wederzijdse rechtshulp in strafzaken).

¹⁹⁰ Aanwijzing van 1 september 2009, *Stcrt.* 2008/232 (aanwijzing inzake de informatie-uitwisseling in het kader van de wederzijdse rechtshulp in strafzaken); Kamerstukken II, 2008/09, 2007200805570, nr. 53, vraag 301 (MvA) (BE).

¹⁹¹ Besluit 2008/616/JBZ (*PbEU* 2008, L 210/18), bijlage hoofdstuk 2.

¹⁹² Besluit 2008/616/JBZ (*PbEU* 2008, L 210/18), bijlage hoofdstuk 2, paragraaf 1.

¹⁹³ Art. 8 Verdrag van Prüm.

¹⁹⁴ Art. 12 Verdrag van Prüm.

¹⁹⁵ Art. 12 lid 1 Verdrag van Prüm.

¹⁹⁶ Art. 12 lid 1 Verdrag van Prüm.

¹⁹⁷ Besluit 2008/616/JBZ (*PbEU* 2008, L 210/18), bijlage hoofdstuk 3, paragraaf 1.2.2.2.

komt omdat het een vorm is van politionele samenwerking, het gaat om verschaffing van inlichtingen zonder dat hiervoor dwangmiddelen moeten toegepast.¹⁹⁸

Net als bij de bepalingen van Prüm omtrent DNA en dactyloscopie is het aan de lidstaten om een nationale contactpersoon aan te wijzen, voor het beheer van de databank en de uitwisseling van de gegevens.¹⁹⁹ In Nederland is dit het RDW.²⁰⁰ In België is dit de Directie Inschrijvingen van Voertuigen (hierna te noemen: DIV) in opdracht van Algemene Directie Mobiliteit en Verkeersveiligheid van de Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer.²⁰¹

3.5 Het EBB

Naast het Verdrag van Prüm speelt ook het EBB een rol om binnen de EU forensisch bewijs te verkrijgen. Het doel van het EBB is om binnen de EU-lidstaten bestaande bewijsmiddelen (zoals voorwerpen, documenten en gegevens) onderling uit te wisselen, zonder dat hiervoor een rechtshulpverzoek verstuurd hoeft te worden.²⁰²

3.5.1 Geschiedenis

Sinds 2008 is het EBB binnen de EU ingevoerd, door middel van een kaderbesluit.²⁰³ Het doel van dit kaderbesluit was om de grensoverschrijdende criminaliteit beter te bestrijden. Voor het EBB moest bewijs verkregen worden door middel van een traditioneel rechtshulpverzoek. Dit werd ervaren als tijdrovend en inefficiënt.²⁰⁴ Er was dus behoefte aan een snellere manier om bewijs uit te wisselen, een vrij verkeer van bewijs dus. Tijdens de bijeenkomst van Tampere werd besloten dat er meer justitieel moest worden samengewerkt, op basis van het beginsel van wederzijdse erkenning.²⁰⁵ Hieraan werd gehoor gegeven doordat het beginsel van wederzijdse erkenning ten grondslag ligt aan het EBB.²⁰⁶

3.5.2 Werking

Door het beginsel van de wederzijdse erkenning is het invorderen van bestaand bewijs uit een andere lidstaat een aangelegenheid tussen de justitiële autoriteiten. Onder bestaand bewijs wordt verstaan bewijs dat al aanwezig is en waarvoor géén extra onderzoekshandelingen verricht hoeven te worden. Een auto waarvan wordt vermoed dat deze bij het misdrijf betrokken is, kan bijvoorbeeld op grond van het EBB worden opgevraagd. Als echter de kofferbak opengemaakt moet worden om bepaalde bewijsmiddelen te verkrijgen, dan mag dit niet. Dit komt omdat het bewijs pas verkregen kan worden naar aanleiding van een extra opsporingshandeling. In zo'n geval moet er eerst een rechtshulpverzoek verstuurd worden.

¹⁹⁸ Art. 552i lid 2 Sv; Aanwijzing van 1 september 2009, *Stcrt.* 2008/232 (aanwijzing inzake de informatie-uitwisseling in het kader van de wederzijdse rechtshulp in strafzaken).

¹⁹⁹ Art. 12 lid 2 Verdrag van Prüm.

²⁰⁰ Aanwijzing van 1 september 2009, *Stcrt.* 2008/232 (aanwijzing inzake de informatie-uitwisseling in het kader van de wederzijdse rechtshulp in strafzaken).

²⁰¹ Art. 9 lid 7 Wet van 19 mei 2010.

²⁰² G. Vermeulen, "Bevriezing van bewijs en vermogen in de Europese strafrechtelijke ruimte", *Tijdschrift voor Strafrecht* 2006, nr. 6, p. 311-323; COM/2003/0270 def.

²⁰³ Kaderbesluit 2008/978/JBZ van de Raad van 18 december 2008 betreffende het Europees bewijsverkrijgingsbevel ter verkrijging van voorwerpen, documenten en gegevens voor gebruik in strafprocedures, *PbEU* 2008, L 350/72.

²⁰⁴ G. Vermeulen, "Bevriezing van bewijs en vermogen in de Europese strafrechtelijke ruimte", *Tijdschrift voor Strafrecht* 2006, nr. 6, p. 311-323; COM/2003/0270 def.

²⁰⁵ Conclusie van Europese Raad van Tampere 1999 (15 en 16 oktober 1999), onderdeel B, VI. 'Wederzijdse erkenning van gerechtelijke beslissingen'.

²⁰⁶ Art. 11 EBB; Kaderbesluit 2008/978/JBZ van de Raad van 18 december 2008 betreffende het Europees bewijsverkrijgingsbevel ter verkrijging van voorwerpen, documenten en gegevens voor gebruik in strafprocedures, *PbEU* 2008, L 350/72.

De justitiële autoriteit van de lidstaat die het EBB ontvangt (ook wel genoemd: 'uitvoerende staat' of 'aangezochte staat') toetst zelf of het EBB aan alle formaliteiten voldoet en of er sprake is van een weigeringsgrond. De lidstaat die het EBB heeft uitgevaardigd (ook wel genoemd: 'uitvaardigende staat' of 'verzoekende staat') is zelf verantwoordelijk om erop toe te zien of het bewijs in een vergelijkbare zaak volgens het eigen nationale recht ook zou kunnen worden opgevraagd.²⁰⁷ Op grond van art. 11 lid 2 EBB., geschiedt de verkrijging van het bewijs volgens het nationale recht van de uitvoerende staat. Eventueel kan de uitvaardigende staat wel (juridische) eisen stellen aan de wijze waarop het bewijs wordt verkregen.²⁰⁸

Een ander belangrijk aspect van het EBB is dat de eis van dubbele strafbaarheid niet meer vereist is. Sterker nog, het is zelfs verboden om hieraan te toetsen.²⁰⁹ Dit is mogelijk zolang het bewijs verkregen kan worden zonder inbeslagname of doorzoeking.²¹⁰ Als het bewijs toch door doorzoeking of inbeslagname verkregen moet worden, hoeft ook hier in beginsel niet getoetst te worden aan dubbele strafbaarheid. Dit kan alleen als de uitvaardigende lidstaat op de misdrijven, die genoemd zijn in art. 14 lid 2 EBB, een gevangenisstraf of vrijheidsontnemende maatregel heeft staan van ten minste drie jaar.²¹¹ In alle overige gevallen kan volgens art. 14 lid 3 EBB. wel getoetst worden aan de eis van dubbele strafbaarheid.

Doordat er geen rechtshulpverzoek verstuurd hoeft te worden, betekent dit in beginsel minder bureaucratie. Daarnaast kent het EBB termijnen waarbinnen de uitvoerende staat moet beslissen. De uitvoerende staat moet binnen 30 dagen na ontvangst van het EBB beslissen of ze het EBB gaan uitvoeren en binnen 60 dagen na ontvangst van het EBB het bewijsmiddel in bezit nemen.²¹²

3.5.3 De nadelen van het EBB

Op het eerste gezicht lijkt het EBB een uitkomst bij de verkrijging van forensisch bewijs. Toch zijn er een hoop nadelen aan het EBB, hierdoor wordt in de praktijk nauwelijks gebruikt.²¹³ Het grootste nadeel van het EBB is, dat het alleen gebruikt mag worden om bestaand bewijs te vergaren. Bestaand bewijs wil zeggen dat er geen handelingen aan het bewijsmiddel verricht hoeven worden om de informatie te verkrijgen (zoals een deskundigenrapport, een mes of documenten). In de praktijk blijkt vaak dat er extra handelingen aan het bewijsmiddel nodig zijn om informatie te vergaren. Enkele voorbeelden hiervan zijn: het doorzoeken van een laptop naar kinderpornografisch materiaal, een kofferbak van een auto openen of een DNA-profiel opstellen uit een DNA-monster. In deze situaties dient eerst een rechtshulpverzoek te worden verzonden. Hierdoor moeten er meerdere formulieren met verschillende termijnen verstuurd worden. Een mes kan bijvoorbeeld binnen de termijnen van art. 15 EBB. geleverd worden, de toestemming voor het onderzoek (op grond van het rechtshulpverzoek) kan echter langer duren. Dit is vrij omslachtig, vandaar dat in de praktijk ervoor gekozen wordt om meteen een rechtshulpverzoek te sturen.²¹⁴

Daarnaast hebben niet alle lidstaten het EBB geïmplementeerd. In Nederland is bijvoorbeeld het EBB bij wet geïmplementeerd in het Wetboek van Strafvordering, 4de boek, titel XI.,

²⁰⁷ Kaderbesluit 2008/978/JBZ, overweging 11 (*PbEU* 2008, L 350/73).

²⁰⁸ Art. 12 EBB.

²⁰⁹ Art. 14 lid 2 EBB.

²¹⁰ Art. 14 EBB.

²¹¹ E. van Sliedregt, J. Sjöcrona en A. Orie, *Handboek internationaal strafrecht: schets van het Europese en Internationale strafrecht*, Deventer: Kluwer 2008, p. 296-297; art. 1 lid 2 EBB.

²¹² Art. 15 lid 2 EBB; Art. 15 lid 3 EBB.

²¹³ Zie bijlage 3.

²¹⁴ " "

tweede afdeling; terwijl in België het EBB nog niet is geïmplementeerd.²¹⁵ Hierdoor kan de overdracht niet plaatsvinden op grond van de wederzijdse erkenning van gerechtelijke bevelen, maar moet er een rechtshulpverzoek verstuurd worden.

3.6 Tussenconclusie; de verhouding tussen Prüm en het EBB in samenhang met de EU-beginselen ten aanzien van forensisch onderzoek

Het Verdrag van Prüm geldt alleen ten aanzien van DNA, dactyloscopie en kentekengegevens. Bij DNA en dactyloscopie mogen alleen de matchgegevens gemeld worden. De informatie is namelijk zo beveiligd dat opgeslagen onderzoeksresultaten (waarmee dus gecontroleerd is of er een match is) gescheiden zijn van de persoonsgegevens.²¹⁶ Voor de verkrijging van de achterliggende persoonsgegevens dient een rechtshulpverzoek verstuurd te worden.

Het EBB wordt gebruikt om bestaande bewijsmiddelen (zoals documenten en voorwerpen) te verkrijgen voor het gebruik in een strafrechtelijk onderzoek. Uit de praktijk blijkt dat het EBB bijna niet gebruikt wordt.²¹⁷ Dit komt omdat er vaak aanvullende onderzoekshandelingen verricht moeten worden. Daarom wordt er gekozen om een rechtshulpverzoek te versturen.²¹⁸ Op deze manier kan in één keer het bewijs verkregen worden en toestemming om zelf onderzoek uit te voeren of door de ontvangende lidstaat. Voor alle overige forensische onderzoeksgebieden en/of niet-bestaand bewijs moet een rechtshulpverzoek verstuurd worden. Voor het behandelen van inkomende rechtshulpverzoeken is in Nederland art. 552h Sv. van toepassing en in België art. 90ter Sv.²¹⁹

De EU-beginselen hangen nauw met elkaar samen en versterken weliswaar elkaar. Zo creëert het beschikbaarheidsbeginsel een grondslag dat overal in de EU dezelfde informatie beschikbaar zou moeten zijn en gedeeld kan worden. Dit kan alleen als lidstaten erop kunnen vertrouwen dat de informatie rechtmatig verkregen is, informatie überhaupt gedeeld wordt, informatie kloppend is en dat er op zorgvuldige wijze met de informatie wordt omgegaan. Hieruit kan worden afgeleid dat de beginselen onderling een wisselwerking kennen. Enerzijds creëert meer vertrouwen een bereidheid om informatie uit te wisselen. Anderzijds zorgt de beschikbaarheid van informatie voor een basis van vertrouwen. Indien er gestreefd wordt om op het gebied van criminaliteitsbestrijding nog intensiever samen te werken, is de vertrouwensgedachte dus onmisbaar.²²⁰ De ultieme vorm van vertrouwen en samenwerking uit zich in het beginsel van de wederzijdse erkenning. Lidstaten accepteren vonnissen en bevelen van andere lidstaten en voeren deze in hun eigen lidstaat uit en passen indien nodig hun nationale rechtsorde aan. Waarbij bij het beginsel van beschikbaarheid alleen een doelstelling is die informatie-uitwisseling moet vereenvoudigen en voldoende rechtsbescherming moet bieden, ligt bij het beginsel van wederzijdse erkenning het accent op het daadwerkelijk intreden van rechtsgevolgen voor een burger.

In dit hoofdstuk werd het Europees juridisch kader beschreven en getoetst aan de praktijk. Het volgende hoofdstuk beschrijft het juridisch kader van Nederland, hierbij wordt ingezoomd op het strafrechtelijke bewijswaarderingssysteem.

²¹⁵ Laatstelijk gewijzigd bij wet van 13 december 2012, *Stb.* 2013, 10; Zie bijlage 3.

²¹⁶ Dit geldt ook voor de analisten die het onderzoek uitgevoerd hebben en degene die de onderzoeksgegevens in de software verwerkt hebben.

²¹⁷ Zie bijlage 3.

²¹⁸ “ “

²¹⁹ J. van Backlé, *Samenwerking in strafzaken tussen België en Nederland* (masterscriptie Gent UGent), 2011, p. 22.

²²⁰ S. Dewulf, *Extrader*, Larcier 2009, p. 145.

Hoofdstuk 4. Het Nederlandse strafrechtelijk bewijssysteem

In het vorige hoofdstuk het Europees juridisch kader geschetst ten aanzien van forensisch bewijs in de opsporingsfase. Dit hoofdstuk zal het strafrechtelijk bewijssysteem van Nederland beschrijven. In paragraaf 4.1 worden de beginselen van het Nederlandse strafrecht beschreven die van belang zijn bij de bewijswaardering van het forensisch bewijs. Paragraaf 4.2 beschrijft het EVRM. Vervolgens wordt in paragraaf 4.3 het negatief-wettelijk bewijsstelsel nader toegelicht. Paragraaf 4.4 beschrijft de wettige bewijsmiddelen en paragraaf 4.5 de motiveringsplicht.

4.1 De Nederlandse strafrechtelijke beginselen met betrekking tot de bewijswaardering

Hoewel het Nederlandse strafrecht meerdere beginselen kent, worden in dit onderzoek alleen de strafrechtelijke beginselen toegelicht die relevant zijn voor de bewijswaardering door de rechter. Vooruitlopend op het volgende hoofdstuk gelden deze beginselen ook voor België.

4.1.1 Onschuldpresumptie

Het belangrijkste beginsel in het Nederlandse strafrecht is de onschuldpresumptie. De onschuldpresumptie vloeit voort uit art. 6 lid 2 van het EVRM, dit vormt zowel in Nederland als België de wettelijke grondslag.²²¹ De onschuldpresumptie houdt in dat de verdachte voor onschuldig wordt gehouden, totdat het tegendeel bewezen wordt bevonden door de rechter.²²² Concreet wil dit zeggen dat de verdachte zijn onschuld niet hoeft aan te tonen, het OM zal dus moeten bewijzen waarom zij menen dat de verdachte zich schuldig heeft gemaakt aan een strafbaar feit.

De gedachte achter onschuldpresumptie is dat de overheid een zeer goede reden moet hebben, wil zij een inbreuk maken op de rechten van burgers.²²³ Het strafrechtelijke opsporingsonderzoek maakt immers een sterke inbreuk op de grondrechten van de burgers. De onschuldpresumptie kan dus gezien worden een wijze waarop de partijen zich tegenover de verdachte moeten gedragen.²²⁴ Natuurlijk moeten de officier van justitie en de politie de teugels omtrent de onschuldpresumptie een beetje laten vieren, anders kunnen zij nooit een verdachte vervolgen. Het gaat erom dat tijdens het onderzoek zij de verdachte niet als dader zien, maar dat zij ook andere scenario's in acht nemen.

4.1.2 In dubio pro reo

Het beginsel van 'in dubio pro reo' houdt in dat de verdachte moet worden vrijgesproken, indien de twijfelt of de verdachte het ten laste gelegde delict begaan heeft.²²⁵ Dit komt omdat het uitgangspunt is dat de verdachte al onschuldig is. Als vervolgens getwijfeld wordt of de verdachte het ten laste gelegde delict gepleegd heeft, dan blijft de verdachte nog steeds onschuldig. Het beginsel van 'in dubio pro reo' kan dus gezien worden als een uitwerking van de onschuldpresumptie.

4.2 Art. 6 EVRM

Het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (hierna te noemen: EVRM) waarborgt de mensenrechten in de landen die lid zijn van de Raad van Europa (waaronder Nederland en België). Een van deze rechten is het recht op een eerlijk proces. Dit recht is vastgelegd in

²²¹ C. van den Wyngaert, 'Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen', Antwerpen-Apeldoorn: Maklu 2009, P. 657 (BE); M. Kronenberg en B. de Wilde, 'Grondtrekken van het Nederlandse strafrecht', Deventer: Kluwer 2010, p. 155 (NL).

²²² Art. 6 lid 2 EVRM; J. Nijboer, *Legaliteit en het strafrechtelijk bewijsrecht; uitholling van het wettelijk bewijsstelsel in strafzaken?*, Ars Aequi 2004, p.501.

²²³ S. van Lit, 'onschuldpresumptie en de psychologische valkuilen voor de strafrechter' (masterscriptie Tilburg UvT), 2011, p.15.

²²⁴ P. Mevis, 'Capita Strafrecht: een thematische inleiding', Nijmegen: Ars Aequi Libri 2009, p. 332.

²²⁵ Kamerstukken I 2012/13, 33400-VI, nr. G.

art. 6 EVRM. De uitspraken van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (hierna te noemen: EHRM) geven aan hoe art. 6 EVRM geïnterpreteerd moet worden. Aangezien Nederland en België lid zijn van de Raad van Europa gelden de bepalingen van het EVRM voor beide landen.²²⁶ Door het monistisch stelsel van beide landen maakt de internationale rechtsorde deel uit van de nationale rechtsorde.

Op zichzelf zegt art. 6 EVRM. niets over de strafrechtelijk bewijswaardering van forensisch bewijs. Wel kent het recht op een eerlijk proces een aantal bepalingen ten aanzien van de forensisch deskundige en het forensisch onderzoek. In een eerlijk proces moet de verdachte dezelfde kansen moet hebben als het OM, dit wordt ook wel 'equality of arms' genoemd.²²⁷ Hoewel uit artikel 6 lid 2 sub d EVRM spreekt over getuigen, gaat het om het principe van het artikel. Ook de verdachte moet in staat zijn deskundigen op dezelfde wijze te ondervragen als het OM. Als blijkt dat de deskundige niet betrouwbaar of partijdig is, dan moet hem het recht toekomen om contra-expertise te vorderen.²²⁸ Als er geen sprake is van onafhankelijk- en onbetrouwbaarheid, hoeft de recht het verzoek om contra-expertise niet toe te kennen aan de verdachte.²²⁹ Ook blijkt uit het Brandstetterarrest dat 'equality of arms' ook inhoudt dat beide partijen over dezelfde stukken moeten beschikken om deze te kunnen betwisten.²³⁰

De Hoge Raad heeft hier wel een beperking aan opgelegd, het recht op openbaarheid van stukken geldt niet voor het (technische) opsporingsonderzoek.²³¹ Daarnaast moet de verdachte expliciet en tijdig om contra-expertise verzoeken.²³² Ook dient hij te motiveren, door middel van betwisting van het deskundigenverslag, waarom contra-expertise nodig is voor de materiële waarheidsvinding en dient de rechter dit belang af te wegen.²³³ Het komt er dus op neer dat de verdachte wel de kans heeft voor een verzoek op contra-expertise en kennis van de bewijsmiddelen, maar dat de rechter dit niet altijd hoeft toe te kennen. Dit standpunt wordt ook in België door het Hof van Cassatie onderschreven.²³⁴

Door de invoering van art. 51i-51m Sv. heeft Nederland de uitspraak van het EHRM vastgelegd in de nationale wetgeving. In België is het recht op contra-expertise gelegd in art. 56 Sv. en art. 61quinquies Sv.

4.3 Het negatief-wettelijke bewijsstelsel

Uit het Wetboek van Strafvordering blijkt dat het Nederland een negatief-wettelijk bewijsstelsel heeft.²³⁵ Het houdt in dat een bewezenverklaring alleen kan volgen als de bewijsmiddelen voldoen aan bewijsregels en minimumeisen en de rechter door de inhoud van de bewijsmiddelen de overtuiging heeft gekregen dat het ten laste gelegde delict begaan is. In een positief-wettelijk stelsel moet de rechter het ten laste gelegde delict bewezen verklaren als dit blijkt uit de inhoud van de bewijsmiddelen, ook al heeft hij hierdoor niet de overtuiging gekregen.²³⁶ Kenmerkend voor het negatief-wettelijk bewijsstelsel zijn dus de

²²⁶ Considerans Statuut van de Raad van Europa, Londen 5 mei 1949, *Trb.* 1951, 85; Considerans Europese Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, Rome vier november 1950, *Trb.* 1951, 154.

²²⁷ M. Wezepoel, 'Contra Expertise; De wet deskundigen in strafzaken: een versterking voor de positie van de verdediging?' (masterscriptie Leiden UL) 2012, P.9.

²²⁸ Art. 6 lid 2 sub d EVRM; EHRM 6 mei 1985, ECHR: A/92, NJ 1989/385 (*Bönisch/Oostenrijk*).

²²⁹ EHRM 28 augustus 1991, ECHR: A/38, §67 (*Brandstetter/Oostenrijk*).

²³⁰ " "

²³¹ HR 24 mei 1988, NJ 1988/898 .

²³² HR 2 februari 1993, NJ 1993/476; HR 9 september 1986, DD 87.025.

²³³ HR 8 februari 2005, NJ 2005./514 .

²³⁴ Cass. 16 juni 1999, *Verkeersrecht* 1999, nr. 316; Cass 11 oktober 2006, *Pas.* 2006, afl. 9-10, 2020.

²³⁵ Art. 338 Sv.

²³⁶ J. Nijboer, 'Legaliteit en het strafrechtelijk bewijsrecht; uitholling van het wettelijk bewijsstelsel in strafzaken?', *Ars Aequi* 2004, nr. 53, p. 494.

bewijsregels, de bewijsminima en de overtuiging van de rechter. Deze kenmerken worden hieronder uitgelegd.

4.3.1 Bewijsregels

De bewijsregels gaan over de toelaatbaarheid van bewijsmateriaal. Hiervoor zijn drie criteria, één criterium staat in de wet en andere worden gevormd door jurisprudentie.²³⁷ Uit art. 338 Sv. blijkt alleen wettige bewijsmiddelen ingebracht kunnen. Vervolgens somt art. 339 lid 1 Sv. op welke bewijsmiddelen wettig zijn.

Daarnaast kan de rechter onrechtmatig verkregen bewijs uitsluiten.²³⁸ Hiervan is sprake als de wijze waarop het bewijs is verkregen indruist tegen de geldende rechtsregels.²³⁹ Uit recente rechtspraak blijkt dat het hierbij moet gaan om: “een belangrijke strafvorderlijke voorschrift of rechtsbeginsel dat in aanzienlijke mate is geschonden.”²⁴⁰ Dit betekent niet dat onrechtmatig verkregen bewijs automatisch uitgesloten wordt. De rechter kan slechts het bewijs uitsluiten als blijkt dat het recht op een eerlijk proces (in de zin van art. 6 EVRM) is geschonden, de bewijsuitsluiting nodig is om soortgelijke toekomstige vormverzuimen te voorkomen of er sprake was van een structureel vormverzuim waarbij de autoriteiten geen inspanningen hebben verricht om het verzuim te voorkomen.²⁴¹ Hierbij moet hij ook nog rekening houden met het belang dat het geschonden voorschrift beoogt te beschermen, de ernst van het verzuim en het nadeel dat daardoor wordt veroorzaakt.²⁴² Uitsluiting kan in sommige gevallen grote consequenties voor een strafzaak. Bijvoorbeeld wanneer het forensisch bewijs als enige steunbewijs fungeert om de tenlastelegging te bewijzen. Hierbij valt te denken aan een zedenzaak waarin de verklaring van het slachtoffer vaak het enige bewijsmiddel is. Zonder het forensisch steunbewijs kan het zijn dat de tenlastelegging niet bewezen kan worden. Als de tenlastelegging niet wettig en overtuigend bewezen wordt geacht door de rechter, moet hij de verdachte vrijspreken.²⁴³

Tot slot is er nog betrouwbaarheids criterium. Dit houdt in dat het bewijsmiddel uitgesloten kan worden als het onbetrouwbaar wordt geacht (bijvoorbeeld een valse verklaring).²⁴⁴ Ten aanzien van de strafrechtelijke bewijswaardering van forensisch bewijs speelt deze uitsluitingsgrond een belangrijke rol. De bewijskracht van het forensisch/deskundigen bewijs hangt af van de betrouwbaarheid van de onderzoeksmethode en/of de deskundigheid van de onderzoeker. Dit zal nader worden toegelicht in hoofdstuk 7.

4.3.2 Wettelijk bewijsminimum

Een ander kenmerk van het Nederlandse negatief-wettelijk stelsel is het bewijsminimum. Uit art. 341 lid 4 Sv. en art. 342 lid 2 Sv. blijkt dat in beginsel er minstens twee bewijsmiddelen nodig zijn om tot een bewezenverklaring te komen. Hoewel deze artikelen in beginsel gelden voor de verklaring van de verdachte en de getuigenverklaring, wordt in de literatuur aangenomen dat dit voor alle bewijsmiddelen geldt.²⁴⁵ Tevens geldt het bewijsminimum voor de tenlastelegging in zijn geheel en niet voor alle onderdelen onafhankelijk van de

²³⁷ “ ”

²³⁸ Art. 359a lid 1 sub b Sv.; HR 26 juni 1962, NJ 1962/1990, m.nt. W.P.J. Pompe.

²³⁹ M. Kronenberg en B. de Wilde, *‘Grondtrekken van het Nederlandse strafrecht’*, Deventer: Kluwer 2010, p. 298.

²⁴⁰ HR 19 februari 2013, ECLI:NL:HR:2013:BY5321.

²⁴¹ HR 19 februari 2013 ECLI:NL:HR:2013:BY5321, r.o. 2.4.2.-.2.4.6.

²⁴² Art. 359a lid 2 Sv.

²⁴³ Art. 352 lid 1 Sv.

²⁴⁴ HR 14 september 1992 ECLI:NL:HR:1992:AC3716, NJ 1993/54; HR 22 september 1992 ECLI:NL:HR:1992:AD1741, NJ 1993/55.

²⁴⁵ M. Kronenberg en B. de Wilde, *‘Grondtrekken van het Nederlandse strafrecht’*, Deventer: Kluwer 2010, p. 301; P. van Koppen, *‘Overtuigend bewijs’*, Nieuw Amsterdam uitgevers: Amsterdam 2011, p. 29; *Kamerstukken II* 2004/05, 27 943, nr 7, p. 16.

tenlastelegging.²⁴⁶ De uitzondering hierop is het ambtsedig proces verbaal van de politie op grond van art. 344 lid 2 Sv., hierbij is een proces verbaal van een opsporingsambtenaar voldoende om het ten laste gelegde delict te bewijzen.

Daarnaast is bepaald dat de twee bewijsmiddelen uit een onafhankelijke bron moeten vloeien.²⁴⁷ In het begin ging de Hoge Raad hier makkelijk mee om, toen was het voldoende als er maar een tweede bewijsmiddel was die verband hield met de tenlastelegging en niet zo zeer met de ondersteunende en verifiërende functie van het andere bewijsmiddel.²⁴⁸ In de Zwartewaalse incestzaak volgde de Hoge Raad bijvoorbeeld de beslissing van het Hof. Het Hof achtte verkrachting van een minderjarige door haar stiefvader bewezen verklaard op basis van: de aangifte, de geboorteakte die haar minderjarigheid bevestigde en de verklaring stiefvader dat hij bij haar in huis had gewoond.²⁴⁹ In 2009 veranderde dit. In een zaak, die zich afspeelde in Gouda, werd namelijk bedreiging met de dood bewezen verklaard op basis van de aangifte van het slachtoffer en de verklaring van de verdachte “dat hij bij zijn oom op bezoek was in Gouda.” Hiervan vond de Hoge Raad dat tussen de bewijsmiddelen onderling er een teijd verband was om het ten laste gelegde feit bewezen te verklaren.²⁵⁰

4.3.3 Bewijsmiddelen

In een negatief-wettelijk bewijsstelsel komt het erop neer dat zelfs als de bewijsmiddelen erop wijzen dat de verdachte het ten laste gelegde delict gepleegd heeft, de rechter niet tot een bewezenverklaring over hoeft te gaan als de inhoud van de bewijsmiddelen hem daar niet van kan overtuigen. Tevens is de rechter vrij in het selecteren en waarderen van bewijsmiddelen, waardoor hij tot de overtuiging is gekomen dat de verdachte het ten laste gelegde delict heeft begaan. Door deze grote (subjectieve) beoordelingsvrijheid is het lastig te verklaren waar de overtuiging van de rechter op gebaseerd is. Rechtspsycholoog Van Koppen is van mening dat de overtuiging van de rechter ontstaat: “Als ondanks de alternatieve scenario’s het toch niet anders kan zijn dat de verdachte schuldig is (in Engeland ook wel omschreven als, ‘beyond reasonable doubt’).”²⁵¹

Wel dient hij zijn keuze te motiveren.²⁵² Het motiveringsbeginsel zal verder behandeld worden in paragraaf 4.5.

4.4 Wettige bewijsmiddelen

Art. 339 lid 1 Sv. somt alle wettige bewijsmiddelen op, dit zijn:

- eigen waarneming van de rechter;
- verklaringen van de verdachte;
- verklaringen van een getuige;
- verklaringen van een deskundige;
- schriftelijke bescheiden.

Hoewel op het eerste gezicht lijkt dat hierdoor geen andere bewijsmiddelen kunnen worden ingebracht, blijkt dat dit in de praktijk niet het geval is. De eigen waarneming van de rechter zorgt ervoor dat eigenlijk alle soorten bewijsmiddelen (tenzij ze onrechtmatig of onbetrouwbaar zijn) kunnen worden ingebracht.²⁵³ Het deskundigenrapport valt, op grond van art. 344 lid 1 sub 4 Sv., onder schriftelijke bescheiden.

²⁴⁶ HR. 14 januari 1935, NJ 1935/494; HR 15 oktober 1974 ECLI:NL:HR:1974:AB4945, NJ 1975/189.

²⁴⁷ HR 21 december 1976 ECLI:NL:HR:1976:AB5556, NJ 1977/162.

²⁴⁸ P. van Koppen, ‘Overtuigend bewijs’, Nieuw Amsterdam uitgevers: Amsterdam 2011, p. 31.

²⁴⁹ P. van Koppen, ‘Overtuigend bewijs’, Nieuw Amsterdam uitgevers: Amsterdam 2011, p. 30.

²⁵⁰ HR 30 juni 2009 ECLI:NL:HR:2009:BH3704, NJ 2009/495.

²⁵¹ P. van Koppen, ‘Overtuigend bewijs’, Nieuw Amsterdam uitgevers: Amsterdam 2011, p. 19.

²⁵² Art. 121 GW; Art. 359 lid 2 eerst volzin Sv. in samenhang met art. 359 lid 3 Sv.

²⁵³ J. Nijboer, *Legaliteit en het strafrechtelijk bewijsrecht; uitholling van het wettelijk bewijsstelsel in strafzaken?*, Ars Aequi 2004, p.501.

4.5 Motiveringsplicht

De rechter heeft op grond van art. 121 GW een motiveringsplicht. Dit houdt in dat hij vonnis met redenen moet omkleden.²⁵⁴ Op grond van art. 359 lid 3 Sv. bevat het vonnis de bewijsmiddelen die redengevend zijn geweest voor de beslissing van de rechter. Het nadeel is dat de rechter alleen de redengevende bewijsmiddelen alleen slechts hoeft te vermelden in het vonnis.²⁵⁵ Hij is niet verplicht om uit te leggen waarom hij de bewijsmiddelen heeft geselecteerd (en andere niet) en de reden van zijn overtuiging ten aanzien van de bewijsmiddelen bijdroegen aan de bewezenverklaring.

Volgens de Hoge Raad is het opnemen van de redengevende bewijsmiddelen voldoende om te kunnen toetsen aan de begrijpelijkheid van het vonnis.²⁵⁶ De Hoge raad toetst hiermee of de bewijsmiddelen (afzonderlijk) redengevend zijn om de bewezenverklaring te ondersteunen. Anders gezegd, wat is de bewijskracht van het bewijsmiddel om tot een bewezenverklaring van het ten laste gelegde feit te komen.²⁵⁷ Daarnaast toetst de Hoge Raad of het geheel aan bewijsmiddelen toereikend is om alle onderdelen van de bewezenverklaring af te dekken in het vonnis.²⁵⁸

In een aantal gevallen is de rechter wel verplicht tot motivatie van de bewijswaardering in het vonnis. Ten eerste als de rechter een verweer verwerpt dat duidelijk beargumenteerd is en voorzien van een ondubbelzinnige conclusie. In dit geval moet de rechter de verwerping motiveren in het vonnis.²⁵⁹ Ook moet hij verwerpingen opnemen van verweren die in strijd is met de bewezenverklaring, maar niet met de bewijsmiddelen (bijvoorbeeld veroordeling voor verkrachting op basis van verklaring van het slachtoffer en een verklaring van de verdachte dat hij in het park geweest is). Dit verweer wordt ook wel een 'Meer en Vaart'-verweer genoemd.²⁶⁰ Daarnaast moet hij ook verwerpingen opnemen als de rechtsregel in de tenlastelegging betwist wordt, de zogenaamde 'Dakdekkersverweren'.²⁶¹ Een voorbeeld hiervan is wanneer de verdachte ten laste wordt gelegd dat hij "buiten de veiling om groente verkocht heeft, te weten: vier appels", de verdachte kan nu betwisten of de appel een groente is.²⁶² Tevens dient de rechter te motiveren waarom hij wel of geen consequenties in de zin van art. 359a lid 1 Sv. bij onrechtmatig verkregen bewijs.²⁶³

Tot slot moet de rechter motiveren waarom hij betwist deskundigenbewijs toch toelaatbaar acht als hij het toch als bewijsmiddel gebruikt voor de bewezenverklaring. Dit zal nader worden toegelicht in hoofdstuk 7.

In dit werd het juridische kader van Nederland geschetst. Het volgende hoofdstuk zal het juridisch kader van België schetsen.

²⁵⁴ Art. 359 lid 2 eerste volzin Sv.

²⁵⁵ HR 29 november 1926, NJ 1927/46; B. van den Berg, *Een overbrugbare kloof; Een vergelijking van de strafrechtelijke en de forensische zienswijze bij de waardering van de feiten*, mei 2014, NJB Afl. 21, p. 1421.

²⁵⁶ W. Dreissen, *'Bewijsmotivering in strafzaken'*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2007, p. 192..

²⁵⁷ W. Dreissen, *'Bewijsmotivering in strafzaken'*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2007, p. 192-197.

²⁵⁸ B. van den Berg, *Een overbrugbare kloof; Een vergelijking van de strafrechtelijke en de forensische zienswijze bij de waardering van de feiten*, mei 2014, NJB Afl. 21, p. 1421.

²⁵⁹ Art. 359 lid 2 tweede volzin Sv.

²⁶⁰ HR 1 februari 1971, NJ 1974/450.

²⁶¹ HR 16 februari 1982, NJ 1982/411.

²⁶² Voorbeeld uit: F. Koopmans, F. Bleichrodt, J. Verbaan en R. Verbeek, *'Het beslismodel van 348/350 Sv'*, Deventer: Kluwer 2010, p. 80.

²⁶³ Art. 359a lid 2.

Hoofdstuk 5 Het Belgische strafrechtelijk bewijssysteem

Het vorige hoofdstuk beschreef het Nederlands juridisch kader ten aanzien van de strafrechtelijke bewijswaardering van forensisch bewijs. Dit hoofdstuk zal het juridisch kader ten aanzien van de strafrechtelijke bewijswaardering van België schetsen. Paragraaf 5.1 schetst de belangrijkste kenmerken van het Belgische strafrechtelijk bewijssysteem. In paragraaf 5.2 worden de bewijsmiddelen toegelicht. Daarna zal paragraaf 5.3 de bewijsuitsluiting beschrijven. In paragraaf 5.4 wordt de bewijsmotivering beschreven. Paragraaf 5.5 licht het Hof van Assisen toe en geeft paragraaf 5.6 de tussenconclusie weer.

5.1 De belangrijkste kenmerken van het Belgische strafrechtelijk bewijssysteem

Net als in Nederland is het Belgische strafprocesrecht een inquisitoir proces met accusatoire kenmerken.²⁶⁴ Het belangrijkste accusatoire kenmerk (zowel bij het vooronderzoek als bij het onderzoek ter terechtzitting) is de mogelijkheid tot tegenspraak van de verdachte ten aanzien van de geleverde bewijsmiddelen.²⁶⁵ Onder het inquisitoire proces valt o.a. de actieve rol van de strafrechter met betrekking tot de waarheidsvinding in het strafproces.²⁶⁶ Zo kan hij bijvoorbeeld ambtshalve een aanvullend onderzoek gelasten, als hij vindt dat de bewijsmiddelen onvoldoende zijn om tot een eindoordeel te komen.²⁶⁷ Een belangrijk kenmerk van de Belgische strafrechtelijke bewijsleer is dat op de verdachte geen bewijslast rust.²⁶⁸ Dit vloeit voort uit art. 6 lid 1 EVRM.

5.1.1 Vrij bewijssysteem

In België geldt het beginsel van de vrije bewijsleer, hierdoor worden er (op de rechtmatigheid na) bijna geen eisen gesteld aan de bewijsvoering.²⁶⁹ Het bewijs van een strafbaar feit mag (behalve als de wet een bijzonder bewijsmiddel voorschrijft) door alle bewijsmiddelen worden geleverd.²⁷⁰ Het alcoholpercentage hoeft bijvoorbeeld niet door middel van een bloedanalyse bewezen te worden, een ademtest kan voldoende zijn.²⁷¹ Ook is de rechter vrij in het selecteren en waarden van de bewijsmiddelen.²⁷² Zelfs als de wet in sommige gevallen specifieke bewijsmiddelen voorschrijft, kunnen andere bewijsmiddelen ook leiden tot een bewezenverklaring. Dit is mogelijk zolang de rechter maar de innerlijke overtuiging heeft, dat de andere bewijsmiddelen leiden tot een bewezenverklaring van de tenlastelegging.²⁷³

Door de vrije bewijsleer heeft de rechter een actieve onderzoekshouding in het strafprocesrecht. De Belgische wet kent de rechter veel bevoegdheden toe bij het vinden van de materiële waarheid. Hij kan bijvoorbeeld ambtshalve een deskundigenonderzoek gelasten.²⁷⁴ Ook heeft de rechter de discretionaire bevoegdheid om alle nodige maatregelen te treffen, zodat hij alle bewijsmiddelen kan verzamelen.²⁷⁵ Hoewel deze bevoegdheden in

²⁶⁴ C. van den Wyngaert, *'Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen'*, Maklu: Antwerpen-Apeldoorn 2009, P. 1208.

²⁶⁵ C. van den Wyngaert, *'Strafrecht, strafprocesrecht en internationaal strafrecht'*, Maklu: Antwerpen-Apeldoorn 2006, p. 516.

²⁶⁶ C. van den Wyngaert, *'Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen'*, Maklu: Antwerpen-Apeldoorn 2009, P. 1208.

²⁶⁷ M. Wauters, *'Het getuigenbewijs in strafzaken'* (masterscriptie Gent U-Gent), 2009-10, p. 6.

²⁶⁸ Art. 137-156 Ger W; Cass. 23 januari 2008, P.07.1420.F.

²⁶⁹ R. Verstraeten, *'Handboek van strafvordering'*, Maklu: Antwerpen-Apeldoorn 2007, p. 859.

²⁷⁰ R. Verstraeten, *'Handboek van strafvordering'*, Maklu: Antwerpen-Apeldoorn 2007, p. 860.

²⁷¹ Cass., 19 juni 1990, A.C., 1989-90, nr. 609.

²⁷² J. Simmelink, *'Bewijsrecht en bewijsmotivering'*, Kris Wagner, www.kriswagner.be (zoek op: *publicaties/documentatie/bewijsrecht*), p.28.

²⁷³ R. Verstraeten, *'Handboek strafvordering'*, Maklu: Antwerpen-Apeldoorn 2007, p. 860; van Cass., 10 april 1979, A.C., 1978-79, nr. 953.

²⁷⁴ R. Verstraeten, *'Handboek strafvordering'*, Maklu: Antwerpen-Apeldoorn 2007, p. 865.

²⁷⁵ Art. 281 lid 2 Sv.

beginsel alleen gelden voor het Hof van Assisen, wordt in de literatuur aanvaard dat deze bevoegdheden ook aan de andere strafrechtbanken toekomen.²⁷⁶

5.2 Belgische bewijsmiddelen

Hoewel het Belgische Wetboek van Strafvordering een opsomming kent, is deze niet limitatief.²⁷⁷ Naast de uit de wet voortvloeiende bewijsmiddelen kunnen ook andere bewijsmiddelen worden ingebracht. De Belgische wet vermeldt de volgende bewijsmiddelen:

- Ambtsedig proces verbaal
- Feitelijke vermoedens
- Getuigenverklaringen
- Verklaring van de verdachte
- Deskundigenonderzoek
- Maatregelen inzake de telecommunicatie
- Onderzoek aan het lichaam
- Plaatsbezoek (vergelijkbaar met de gerechtelijke schouw in Nederland)

Het Belgische Wetboek van Strafvordering kent dus geen systematische indeling met betrekking tot de bewijsmiddelen of de wijze waarop de rechter het bewijs moet waarderen.²⁷⁸ Wel kunnen aan sommige bewijsmiddelen bepaalde wettelijke voorschriften zijn verbonden. DNA-onderzoek mag bijvoorbeeld alleen door geaccrediteerde onderzoeksinstituten worden uitgevoerd. Tevens heeft de procureur des Konings een bijzondere ambtsverplichting inzake de kwaliteitsbewaking van de bewijsmiddelen en de verkrijgingswijze.²⁷⁹

5.3 Bewijsuitsluiting

Ondanks het vrije bewijssysteem moet de rechter het bewijsmateriaal uitsluiten als deze onrechtmatig of ontoelaatbaar zijn. Bewijs is (ondanks de rechtmatigheid) niet-toelaatbaar als beide partijen niet de kans hebben gehad om de bewijsmiddelen tegen te spreken.²⁸⁰ Dit houdt in dat als de verdachte niet in de gelegenheid is gesteld om het bewijs tegen te spreken, de rechter het bewijsmiddel moet uitsluiten. Als hij dat wel zou doen, dan zou hij handelen in strijd met het recht op een eerlijk proces in de zin van art. 6 EVRM.

Bewijs is onrechtmatig als het OM het bewijsmiddel ongeoorloofd heeft verkregen. Volgens het Hof van Cassatie is hiervan sprake als het bewijs verkregen is door: een misdrijf, schending van de regels van het strafprocesrecht, inbreuk op het recht van de verdediging of schending van art. 3, 6 of 8 EVRM.²⁸¹

Onrechtmatigheid houdt niet automatisch in dat het bewijsmiddel uitgesloten moet worden.²⁸² De Belgische rechtspraak heeft een aantal criteria geformuleerd die bepalen of het onrechtmatig bewijs moet worden uitgesloten. Dit leerstuk staat bekend in België als de 'Antigoonleer'. Inmiddels zijn deze criteria gecodificeerd in art. 32 Sv. Het artikel bepaalt dat onrechtmatig bewijs kan pas worden uitgesloten als: een 'op straffe van nietigheid'

²⁷⁶ M. Wauters, 'Het getuigenbewijs in strafzaken' (masterscriptie Gent U-Gent), 2009-10, p. 8; C. van den Wyngaert, 'Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen', Maklu: Antwerpen-Apeldoorn 2009, p. 1127.

²⁷⁷ R. Verstraeten, 'Handboek van strafvordering', Maklu: Antwerpen-Apeldoorn 2007, p. 862

²⁷⁸ C. van den Wyngaert, 'Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen', Maklu: Antwerpen-Apeldoorn 2009, P. 1206.

²⁷⁹ Art. 28bis lid 3 Sv.; Cass. 30 oktober 2001, nr. P011239N (alleen te vinden op: www.cass.be).

²⁸⁰ F. Verbruggen en R. Verstraeten, 'Strafrecht en Strafprocesrecht voor Bachelors', Maklu: Antwerpen-Apeldoorn 2009, deel 6, p. 344.

²⁸¹ Cass. 23 maart 2004, R.A.G.B. 2004, 1061, m.nt. F. Schuurmans; F. Verbruggen en R. Verstraeten, 'Strafrecht en Strafprocesrecht voor Bachelors', Maklu: Antwerpen-Apeldoorn 2009, deel 6, p. 338.

²⁸² Cass. 14 oktober 2003, R.A.G.B. 2004, 337, m.nt. M de Swaef.

vormvoorschrift is overtreden, de onrechtmatigheid de betrouwbaarheid van het bewijsmiddel heeft aangetast of wanneer de onrechtmatigheid in strijd is met art. 6 EVRM.

Daarnaast biedt de Belgische wet ook de mogelijkheid om buitenlands deskundigenbewijs uit te sluiten.²⁸³ De rechter dient eerst te toetsen of de verkrijging van het bewijsmateriaal conform de wetgeving van de uitvoerende staat is geweest. Indien de bewijsverkrijging in strijd is met de nationale wet- en regelgeving van de uitvoerende staat, dient de rechter te toetsen of het verzuim in de uitvoerende staat tot nietigheid leidde. Als dit niet het geval is kan de rechter toetsen of de bewijsverkrijging niet in strijd is met artikel 6 EVRM.

5.4 Bewijsmotivering

In België wordt bij de bewijsmotivering onderscheid gemaakt tussen de vaststelling van het bewezen feit (ook wel genoemd: de feitelijke motivering) en de kwalificatie van het strafbare feit (ook wel genoemd: de juridische motivering). Hoewel op de Belgische (straf)rechter formeel een motiveringsplicht rust, zijn er in beginsel geen voorschriften die rusten op de feitelijke bewijsmotivering.²⁸⁴ Hierdoor is de Belgische rechter in beginsel niet verplicht om ambtshalve verantwoording af te leggen over de feitelijke motivering. Met andere woorden: hij hoeft niet te verantwoorden waarom hij het feit bewezen acht. Ook hoeft de rechter in beginsel niet specifiek uit te leggen waarom hij aan sommige bewijsmiddelen een grotere overtuigingskracht toekent dan aan andere.²⁸⁵ Hij is ook niet verplicht om de bewijsmiddelen aan te wijzen die tot zijn overtuiging hebben geleid.

Hierop geldt één uitzondering. Als het bewijsmiddel betwist wordt op de zitting en de rechter deze betwisting verwerpt, dan moet de rechter deze verwerping nader motiveren in het vonnis. Deze motivatie geschiedt door middel van een nadere toelichting van de selectie en de waardering van het bewijsmiddel. Uit de rechtspraak en de praktijk blijkt dat binnen het strafrecht de deskundigheid van de deskundige of de kwaliteit van de forensisch bewijs zelden betwist worden binnen het Belgische strafrecht.²⁸⁶ In België speelt dit eerder bij het deskundigenbewijs in burgerzaken. Doordat beide partijen het forensisch bewijs niet betwisten zal de rechter de bevindingen van het deskundigenrapport volgen of met de verklaring van de deskundige genoegen nemen.

5.5 Het Hof van Assisen

Afwijkend van de andere strafrechtelijke colleges kent België ook nog het Hof van Assisen. Het Hof van Assisen is een systeem van juryrechtspraak. Hierbij bepalen leken of de verdachte schuldig is aan het ten laste gelegde delict.²⁸⁷ Het Hof bestaat uit één rechter van de rechterlijke macht (hierna te noemen: de voorzitter) en twee lekenrechters (hierna te noemen: accesoren) en een (leken)jury.²⁸⁸ Alleen ernstige misdrijven komen, op doorverwijzing van de kamer van inbeschuldigingstelling, voor het Hof van Assisen.²⁸⁹

Ten aanzien van de bewijswaardering gelden voor het Hof van Assisen specifieke bepalingen. Zo zal voordat de zitting begint de rechter de taak omschrijven van de juryleden.²⁹⁰ Net als de voorzitter hebben en de accesoren en de jury de bevoegdheid om vragen te stellen, hiertoe moeten zij wel het woord vragen van de voorzitter.²⁹¹

²⁸³ art. 13 van de wet van 9 december 2004.

²⁸⁴ Art. 149 Gw.

²⁸⁵ J. Simmelink, 'Bewijsrecht en bewijsmotivering', *Kris Wagner*, www.kriswagner.be (zoek op: *publicaties/documentatie/bewijsrecht*), p.28.

²⁸⁶ **Zie bijlage 5.**

²⁸⁷ K. Verlee, 'Lekenrechtspraak in strafzaken' (masterscriptie Gent UGent), 2010, p. 44.

²⁸⁸ Art. 216octies Sv.

²⁸⁹ Art. 216novies Sv.

²⁹⁰ Art. 290 Sv.

²⁹¹ Art. 301 Sv.

Na de mondelinge behandeling trekt de jury zich terug om te beraadslagen over de schuldvraag, nadat zij nogmaals aan hun ambtsverplichting zijn herinnerd door de rechter.²⁹² Deze houdt onder andere in dat de jury alleen tot een veroordeling kan komen, als blijkt dat uit de toegelaten en aan tegenspraak onderworpen bewijsmaterialen de verdachte boven elke geredelijke twijfel schuldig is aan het ten laste gelegde delict.²⁹³ Hierbij moet de jury in acht nemen dat een anonieme getuigenverklaring altijd moet berusten op steunbewijs.²⁹⁴ Als de verdachte schuldig is bevonden, bepalen de voorzitter, assessoren en de jury de strafmaat.²⁹⁵

5.6 Tussenconclusie: de vergelijking tussen het Nederlandse en Belgische strafrechtelijk bewijssysteem

Formeel is er een onderscheid in de bewijssystemen van Nederland en België. Nederland kent een negatief-wettelijk bewijsstelsel en België het stelsel van de vrije bewijsleer. Bij bestudering van beide kaders komen ze alle twee op hetzelfde neer. Bijna alle bewijsmiddelen kunnen worden ingebracht in de strafrechtelijke procedure. De rechters uit beide landen zijn vrij in het selecteren en waarderen van de bewijsmiddelen, die naar hun overtuiging bijdragen aan de materiële waarheidsvinding. Het bewijsmateriaal kan echter uitgesloten worden als het bewijs onrechtmatig is. Onrechtmatigheid wil niet zeggen dat het bewijs automatisch uitgesloten wordt. Zolang de onrechtmatigheid geen grove inbreuk maakt op de wettelijke voorschriften van strafvordering of art. 6 EVRM, wordt bewijs niet snel uitgesloten. Ook niet als het onrechtmatige bewijs uit het buitenland afkomstig is.

Tevens rust op de rechters uit beide landen een motiveringsplicht. In de praktijk komt het erop neer dat zij alleen de bewijsmiddelen hoeven te benoemen waardoor zij tot een bewezenverklaring komen van het ten laste gelegde delict. Wanneer beide rechters een beargumenteerd verweer van het bewijsmateriaal of deskundigenrapport verwerpen, moeten zij de verwerping motiveren in het vonnis.

Verder blijkt uit het EVRM dat het recht op een eerlijk proces ook inhoudt dat de verdachte recht heeft op contra-expertise ingeval van een deskundigenonderzoek.

In dit hoofdstuk werd het Belgisch juridisch kader geschetst en vergeleken met het Nederlands juridisch kader. Het volgende hoofdstuk beschrijft de toetsing van het recht aan de praktijk.

²⁹² Art. 322 Sv.

²⁹³ Art. 326 Sv.

²⁹⁴ Art. 326 Sv.

²⁹⁵ Art. 343 Sv.

Hoofdstuk 6 De toetsing van forensisch bewijs in de rechtszaal

De vorige hoofdstukken hebben de forensische beroepspraktijk in beeld gebracht en het juridisch kader van de strafrechtelijke bewijswaardering van Nederland en België geschetst. Dit hoofdstuk zal specifiek de toetsing van forensisch bewijs van zowel Nederland als België beschrijven. Paragraaf 6.1 beschrijft de toetsing in Nederland en paragraaf 6.2 de toetsing in België. Paragraaf 6.3 beschrijft de fouten bij de interpretatie van het deskundigenrapport. Tot slot geeft paragraaf 6.4 de tussenconclusie van dit hoofdstuk weer.

6.1 De toetsingscriteria van forensisch bewijs in Nederland

De toetsing van forensisch bewijs en de forensisch onderzoeker geschiedt aan de hand van het Schoenmakerarrest.²⁹⁶ In dit arrest formuleert de Hoge Raad de toetsingscriteria van de forensisch onderzoeker en het forensisch onderzoek. Naast de opleiding en ervaring van de deskundige moet zijn deskundigheid ook strekken over het onderzoeksterrein. Een orthopedische schoenmaker heeft inderdaad verstand van voeten en schoenen, maar maakt hem dit tot een forensisch schoenspooranalist? De Hoge Raad vond van niet, de orthopedische schoenmaker is (zoals zijn naam al aangeeft) schoenmaker en geen forensisch schoenspoor analist. Tevens moet de onderzoeker ook zijn methode en de betrouwbaarheid daarvan verantwoorden. Tot slot moet hij in staat zijn de methode toe te passen. Indien de methode betwist wordt en de rechter dit verweer verwerpt, is de rechter verplicht om de verwerping nader toe te lichten in het vonnis.²⁹⁷

Door de komst van art. 51i lid 1 in samenhang met lid 2 Sv. is de deskundige wettelijk verplicht om naar waarheid alleen op een terrein waarvan hij specifieke kennis bezit informatie te geven. Tevens zijn de overige criteria van het Schoenmakersarrest gecodificeerd in art. 51l Sv.

Bij de toetsing van het juridisch kader aan de praktijk blijkt echter dat rechters zelden ambtshalve toetsen aan de schoenmakercriteria.²⁹⁸ Als er geen gekke dingen aan de hand zijn (bijvoorbeeld een bakker die optreedt als DNA-deskundige) en er volgt geen betwisting van beide procespartijen, zal de rechter niet genoodzaakt zijn om te toetsen aan de Schoenmakersnorm. Daarnaast zorgt het NRGD ervoor dat de deskundigen uit het register al in een voortraject zijn getoetst op hun deskundigheid en manier van rapporteren.²⁹⁹

Tevens blijkt uit de praktijk dat de verdediging zelden de deskundige of zijn onderzoeksrapport betwist.³⁰⁰ Een enkele keer wordt wel de uitkomst van een DNA-match betwist. In dit geval wordt echter meer de interpretatie van een DNA-match binnen de context van de strafzaak betwist (bijvoorbeeld dat het wel zijn DNA is, maar dat het puur toeval is dat het daar gekomen is) dan de onderzoeker of de onderzoeksmethode.

6.2 De toetsingscriteria van forensisch bewijs in België

De Belgische wet stelt geen eisen aan de toetsing en waardering van forensisch bewijs. Uit de beschrijving van de beroepspraktijk blijkt dat ook aan deskundigheid van de onderzoeker bijna geen eisen worden gesteld, behalve dat de onderzoeker kennis moet hebben van het deskundigheidsgebied. Wat dit precies inhoudt zegt de Belgische wet niet.

De rechter kan dankzij zijn actieve houding het deskundigenbewijs betwisten als hij de bevindingen van het rapport onduidelijk vindt. Het is echter niet bekend of rechters altijd de juiste conclusies verbinden aan de interpretatie van de deskundighedsrapporten.³⁰¹ Uit de

²⁹⁶ HR 17 januari 1998, ECLI:NL:HR:1998:ZD0917, NJ 1998/404, m. nt. J.M. Reijntjes.

²⁹⁷ HR 28 februari 1989, ECLI:NL:PHR:1989:AC3483 (concl. A-G Meijers), NJ 1989/487.

²⁹⁸ Zie bijlage 4; zie bijlage 2.

²⁹⁹ Art. 51k Sv.

³⁰⁰ Zie Bijlage 2.

³⁰¹ Zie bijlage 5.

Belgische wet blijkt wel dat de rechter bewijsmiddelen pas mag toelaten als beide partijen in de gelegenheid zijn gesteld om het middel betwisten. Uit de rechtspraak blijkt dat van deze mogelijkheid zelden gebruikt wordt gemaakt. Het ligt dus aan de innerlijke overtuiging van de rechter of hij het bewijsmiddel een grote bewijswaarde toekent om tot een bewezenverklaring te komen van de tenlastelegging.³⁰²

6.3 De fouten bij het interpreteren van het deskundigenrapport

De meeste fouten bij de toetsing en interpretatie van forensisch bewijs ontstaan naar aanleiding van de rapportages van het forensisch onderzoek.³⁰³ Uit de praktijk blijkt dat met name bij DNA het vrij lastig is om de juiste conclusies te trekken. Een veel gemaakte fout is de ‘prosecutor fallacy’, hierdoor worden bevindingen van het onderzoek onjuist geïnterpreteerd. Een klassiek voorbeeld is “de kans dat het DNA matcht met de verdachte is één op de miljoen”, in plaats van “de kans dat het DNA afkomstig is van een willekeurig ander persoon is één op de miljoen.”³⁰⁴

Nu is er sinds een tijd een andere manier van rapporteren waardoor statistiek betrokken wordt binnen de strafrechtelijke beoordeling. Dit is rapporteren door middel van de ‘likelihood ratio’ aan de hand van Bayesiaanse statistiek. De ‘likelihood ratio’ wordt bepaald door de kansverhouding dat het bewijsmiddel wordt aangetroffen in een schuldige scenario en in een onschuldige scenario (bijvoorbeeld als het bewijsmiddel de vorm en positie van de wond is en de hypothesen bestaan dat een meisje zichzelf heeft verwond of dat een ander haar heeft verwond). Nu kan op basis van achtergrondinformatie de bewijskracht vergroot of verminderd worden (bijvoorbeeld een getuigenverklaring dat het meisje zichzelf verwond heeft). De regel van Bayes geeft, op basis van de ‘likelihood ratio’, de relatie weer tussen de kansverhouding van de hypothesen vóór (a priori) en ná (a posteriori) het beschouwen van het bewijsmateriaal. Hierdoor kan de deskundige een uitspraak doen over de waarschijnlijkheid dat het bewijsmiddel wordt aangetroffen in een hypothese, zonder dat hij uitspraak doet over de gebeurtenis in die hypothese. Dit oordeel mag de rechter vormen. In dit hoofdstuk werd een beschrijving gegeven van het forensisch onderzoek en een aantal technische aspecten uitgelegd. In het volgende hoofdstuk wordt het Europees juridisch kader geschetst.

Van Koppen is van mening dat dit ligt aan de manier van opschrijven. Volgens hem is de Bayesiaanse statistiek (die vandaag de dag veel gebruikt wordt in zowel Nederland als België). Deze statistiek zorgt er namelijk voor dat de rechter niet langer in alternatieve scenario’s kan denken of dat de verdediging met alternatieve scenario’s komt, omdat dit al in de berekening zit.³⁰⁵ De manier van rapporteren zegt alleen iets over het bronniveau en niet zozeer iets over het activiteitsniveau. Dit is voor juristen veel interessanter, omdat zij niet deskundig genoeg zijn of een bepaalde technisch, biologisch-medisch of chemisch gevolg kan optreden in een bepaalde situatie. Met andere woorden, zij zijn niet in staat een bewijswaarde te koppelen aan een bewijsmiddel binnen de context van het activiteitsniveau.

³⁰² F. Verbruggen en R. Verstraeten, ‘*Strafrecht en Strafprocesrecht voor Bachelors*’, Maklu: Antwerpen-Apeldoorn 2009, deel 6, p. 344.

³⁰³ Zie bijlage 1; zie bijlage 2.

³⁰⁴ B. van den Berg, *Een overbrugbare kloof; Een vergelijking van de strafrechtelijke en de forensische zienswijze bij de waardering van de feiten*, mei 2014, *NJB Afl.* 21, p. 1423. P. 1424.

³⁰⁵ P. van Koppen, ‘*Overtuigend bewijs*’, Nieuw Amsterdam uitgevers: Amsterdam 2011, p. 230.

6.4 Tussenconclusie: de toetsing van forensisch bewijs in Nederland en België

Voor beide landen geldt dat de verhouding tussen het forensisch bewijs en de overige bewijsmiddelen bepalen of de rechter het ten laste gelegde feit wettelijke en overtuigend bewezen acht. (te weten de waarschijnlijkheid van de verklaring van de verdachte ten opzichte de tenlastelegging).

Ten aanzien van buitenlands verkregen forensisch bewijs of deskundigenrapporten, geldt dat EU-lidstaten, op grond van het vertrouwensbeginsel, vertrouwen hebben in elkaars rechtssystemen. Hieronder valt ook forensisch onderzoek, alsmede het bijbehorende deskundigenrapport. Uit onderzoek naar de praktijk blijkt dat beide landen in beginsel het bewijs toelaatbaar achten, als het onderzoek naar de maatstaven van dat land goed is uitgevoerd. Bijvoorbeeld als een Nederlandse rechter een deskundigenrapport van een Belgische arts (niet zijnde een forensische arts, maar wel naar Belgische maatstaven deskundig) toelaatbaar acht, zelfs als dit rapport niet aan de Nederlandse deskundigheidscriteria voldoet.

De juridische omschrijving van deskundigheid verschilt per land. Nederland heeft veel heldere omschreven criteria die het verschil uitleggen tussen een technische opsporingsonderzoeker en een deskundige.³⁰⁶ Daarnaast kent Nederland, naar aanleiding van het Schoenmakersarrest, objectieve criteria om de deskundigheid van een forensisch onderzoeker (ongeacht of het nu gaat om het technisch opsporingsonderzoek of deskundigenonderzoek in de zin van art. 51i-51m Sv.) te toetsen. De EU wil op het gebied van forensisch onderzoek steeds meer samenwerken. Deze samenwerking is gebaseerd op beginselen die de EU gecreëerd heeft, deze beginselen liggen ten grondslag aan de verschillende rechtsinstrumenten van de EU.

³⁰⁶ Aanwijzing van 1 juni 2013, *Stcrt.* 2013/13962 (*Aanwijzing technisch opsporingsonderzoek/deskundigenonderzoek*).

Hoofdstuk 7 Conclusies en aanbevelingen

In de vorige hoofdstukken en (sub)paragrafen is de forensische beroepspraktijk beschreven. Daarna is het Europees, Nederlands en Belgisch juridisch kader geschetst en vervolgens getoetst aan de rechtspraktijk van Nederland en België. Voordat de centrale vraag beantwoord kan worden, wordt in paragraaf 7.1 eerst de conclusie beschreven waarop het antwoord van de centrale vraag gebaseerd is. Daarna worden in paragraaf 7.2 de aanbevelingen gegeven die de centrale vraag beantwoorden.

7.1 Conclusies

Uit de rechtsvergelijking tussen Nederland en België inzake de strafrechtelijke bewijswaardering van forensisch bewijs en de bestudering van het Verdrag van Prüm en het EBB, kan het volgende worden geconcludeerd:

Zowel in Nederland als in België draagt het forensisch onderzoek bij aan de waarheidsvinding binnen de rechtspleging. Door de toenemende verwetenschappelijking van het opsporingsonderzoek bieden de forensische deskundigheidsgebieden nog meer mogelijkheden om bewijs te leveren dat anders over het hoofd zou worden gezien. Door de toename van de globalisatie van criminaliteit ziet ook de EU het belang in van een intensievere samenwerking op forensisch gebied, om zo de grensoverschrijdende criminaliteit beter te bestrijden. Op basis van de beginselen van wederzijds vertrouwen en wederzijdse erkenning heeft de EU rechtsinstrumenten (waaronder het EBB en het Verdrag/besluit van Prüm) gecreëerd, waardoor binnen de EU nog meer samengewerkt kan worden in de strijd tegen de grensoverschrijdende criminaliteit. Prüm en het EBB spelen echter alleen een rol bij de uitwisseling van matchresultaten. Voor de verkrijging van de achterliggende persoonsgegevens (in geval van DNA en dactyloscopie) of aanvullend onderzoek van bestaand bewijsmateriaal, dient nog altijd een rechtshulpverzoek verstuurd te worden. De huidige EU-wet- en regelgeving ziet dus alleen toe op de verkrijging van forensisch bewijs en het uitwisselen van forensische gegevens. Ten aanzien van de rapportagewijze van het forensisch onderzoek of de interpretatie van de deskundigenrapporten is er nog niks geregeld. Een werkgroep van de Europese Commissie van Veiligheid en Justitie, de ENFSI, is bezig met het opstellen van een richtlijn ten aanzien van de rapportage en interpretatie van het forensisch onderzoek. Dit is een interne richtlijn en geen EU-richtlijn in de zin van art. 288 VWEU. Hierdoor zijn de EU-lidstaten niet verplicht de bepalingen uit de richtlijn van de ENFSI te implementeren in hun nationale wetgeving. Op deze wijze wordt het lastig om binnen de EU de kwaliteit van het forensisch onderzoek gelijk te trekken en een eenvormige Europese forensische ruimte te creëren.

Doordat de kwaliteit van forensisch onderzoek tussen beide landen ongelijk is, wordt samenwerken op grond van het vertrouwensbeginsel moeilijk. Vertrouwen in het forensisch onderzoek van andere EU-lidstaten kan pas groeien als de kwaliteit van het forensisch onderzoek overal hetzelfde is. Daarnaast wordt het (internationaal) beoordelen van (forensisch) tegenonderzoek op last van het OM of de verdediging van de verdachte, lastig als de kwaliteit van het forensisch onderzoek niet hetzelfde is. Art. 6 lid 3 EVRM bepaalt dat in een 'eerlijk proces' ook de verdachte het recht heeft om een objectief tegenonderzoek te laten uitvoeren. Deze objectiviteit kan binnen de EU alleen gewaarborgd worden, als de kwaliteit van het onderzoek in de EU-lidstaten hetzelfde is.

De ongelijkheid van de kwaliteit van het forensisch onderzoek en de onderzoeker vloeit voort uit het feit dat de rechtssystemen van beide landen anders zijn. De Nederlandse wet stelt veel strengere eisen aan de kwaliteit van het forensisch onderzoek, de forensisch onderzoeker, de rapportage en de manier waarop de rechter het forensisch onderzoeksrapport beoordeelt. De Belgische wet stelt echter bijna eisen ten aanzien van de kwaliteit van het forensisch onderzoek, de onderzoeker, de manier van rapporteren en de beoordeling van deskundigenrapport door de rechter. Daarnaast zijn rechters in beide landen vrij in het selecteren en waarderen van (forensische) bewijsmiddelen waarop hun overtuiging

ten aanzien van de materiële beoordeling van het ten laste gelegde delict gebaseerd is. Tevens hoeven zij in de meeste gevallen de overtuiging zelf niet te motiveren, zolang zij het verband uitleggen tussen de bewijsmiddelen, de tenlastelegging en de schuldvraag. Hierdoor blijft het onduidelijk hoe rechters het forensisch bewijs interpreteren en waarderen. Ook blijkt op grond van de wet, literatuur en de praktijk dat zowel Nederlandse als Belgische rechters, niet zo snel elkaars deskundigheidsrapporten uitsluiten op grond van het vertrouwensbeginsel. De uitzondering hierop is wanneer het ingebrachte deskundigenbewijs uitdrukkelijk wordt betwist door verdachte of het OM.

De reden dat de kwaliteitsongelijkheid van het forensisch onderzoek niet betwist wordt, is omdat uit de literatuur en praktijk blijkt dat rechters, alsmede het OM en de rechter-commissaris/onderzoeksrechter, niet altijd deskundig genoeg zijn om de bevindingen van het forensisch onderzoek te interpreteren en te waarderen. Dit probleem kan nog verergerd worden als de forensisch onderzoeker/deskundige zijn bevindingen niet goed rapporteert. Hierbij speelt het verschil tussen de wetenschappelijke interpretatie en de taalkundige interpretatie een belangrijke rol. Dit hangt nauw samen met het feit dat er in beide landen niet één verplichte manier van rapporteren is. Hoewel het NFI en NICC steeds meer rapporteren volgens de Bayesiaanse manier, gebeurt dit niet altijd. Daarbij speelt in België nog mee dat er meerdere onderzoeksinstituten zijn. Deze kunnen ieder hun eigen wijze van rapporteren hanteren. Alhoewel de forensische onderzoeksinstituten door middel van cursussen de kennis over de criminalistiek onder juristen proberen te vergroten, zal de rechtspraak niet altijd in staat zijn om de snelle wetenschappelijke ontwikkelingen bij te houden. Het is ook niet altijd mogelijk om de kennis 'up to date' te houden. Hierdoor wordt in beide landen de ongelijkheid in kwaliteit van het forensisch onderzoek, de onderzoeker/deskundige en de rapportagewijze zelden betwist. Zonder deze betwisting kunnen eventuele fouten onopgemerkt blijven. Daarnaast is het lastig om contra-expertise uit te voeren als de rapportagewijze en de kwaliteit van het onderzoek verschilt. Dit vormt een belemmering om in Europees verband samen te werken op forensisch gebied.

7.2 Aanbevelingen

Ter beantwoording van de centrale vraag: *“Welke aanbevelingen kunnen er worden gegeven aan EFEN, naar aanleiding van een rechtsvergelijking inzake de strafrechtelijke bewijswaardering van forensisch bewijs tussen Nederland en België en een studie van het Verdrag van Prüm en het EBB, om zo een verdere invulling te geven aan het ontwikkelen van een internationale masteropleiding ‘Europees Forensisch Onderzoek?’”,* worden de volgende aanbevelingen gegeven:

Rechtshulpverzoek

EFEN wordt aanbevolen om het traditioneel rechtshulpverzoek op te nemen in het onderwijsprogramma. Uit de conclusie blijkt namelijk dat het rechtshulp nog steeds een belangrijk instrument is bij het verkrijgen van forensisch bewijs of de achterliggende persoonsgegevens.

Rol van EU-beginselen

EFEN wordt aanbevolen om de EU-beginselen van wederzijdse erkenning, wederzijdse vertrouwen en het beschikbaarheidsbeginsel op te nemen in het onderwijsprogramma. Uit de conclusie blijkt dat de samenwerking binnen de EU berust op de beginselen van vertrouwen, beschikbaarheid en wederzijdse erkenning. Deze beginselen spelen bij de bewijswaardering en verkrijging een belangrijke rol.

Oprichten werkgroepen

EFEN wordt aanbevolen om de master als 'kapstok' te gebruiken om werkgroepen op te richten of promovendi aan te trekken. Uit de conclusie blijkt dat binnen de EU op forensisch gebied steeds meer wordt samengewerkt op basis van wederzijds vertrouwen en wederzijdse erkenning. EFEN zou door het oprichten van werkgroepen en het aantrekken

van afstudeerders en promovendi een goede onderzoekspartner kunnen zijn op Europees niveau. Hierdoor zou EFEN ook invloed op de EU kunnen uitoefenen.

Kritische houding

EFEN wordt aanbevolen om ervoor te zorgen dat forensisch deskundigen zelf in staat zijn te beoordelen of zij deskundig genoeg zijn. Hiervoor kan het Nederlandse Schoenmakersarrest als leidraad dienen. Uit de conclusie blijkt dat in België bijna geen deskundigheidscriteria kent. Het gaat erom dat deskundigen van zichzelf weten of zij bepaalde vraagstellingen kunnen beantwoorden. Voor de rechtspleging is het veel efficiënter dat deskundigen op voorhand al aangeven dat zij bepaalde zaken niet kunnen of mogen onderzoeken, dan op het onderzoek ter terechtzitting.

Eenvormige manier van rapporteren

EFEN wordt aanbevolen om een manier van rapporten aan te leren, zodat de bevindingen van het deskundigenrapport overal op dezelfde wijze geïnterpreteerd worden. Uit de conclusie blijkt, dat door de verschillende manieren van rapporten er ook veel onduidelijkheid heerst ten aanzien van de interpretatie. EFEN zou hierbij kunnen aansluiten bij de nieuwe richtlijn van de ENFSI.

Onderzoek naar de kritiek op Bayesiaans rapporteren

EFEN wordt aanbevolen om de kritiek op het Bayesiaans rapporteren te onderzoeken. Hoewel in bovenstaande aanbeveling verzocht wordt om de richtlijn van de ENFSI te volgen, neemt dit niet weg dat er geen ruimte is voor verbetering. Uit de conclusie blijkt dat het rapporteren in 'likelihood ratio' tot veel onduidelijkheden leidt, ze zorgen ervoor dat de rechter niet goed alternatieve scenario's kan verifiëren of falsifiëren. EFEN zou kunnen onderzoeken of het vermelden van de reden waarom bepaalde hypothesen niet opgaan effectiever is dan alleen de 'likelihood' ratio te rapporteren.

Andere beroepsgroepen

EFEN wordt aanbevolen om te kijken of forensisch deskundigen ook bij het OM, de advocatuur of de onderzoeksrechter aan de slag kunnen. Uit de conclusie blijkt dat er vanuit deze beroepsgroepen behoefte is aan forensisch expertise. Daarnaast blijkt uit de conclusie dat deskundigenbewijs zelden betwist wordt, hoewel de wet dit wel mogelijk maakt. Forensische expertise bij de bovenstaande beroepsgroepen kan ervoor zorgen dat juristen meer kennis hebben van het forensisch onderzoek. Hierdoor zijn zij beter in staat het deskundigenbewijs te betwisten. Hierdoor wordt de rechter min of meer gedwongen om een alternatieve scenario in acht te nemen en te motiveren waarom deze niet bijdraagt aan zijn overtuiging.

Hoofdstuk 8 Evaluatie

Dit hoofdstuk beschrijft het verloop van dit onderzoek. Hierbij wordt stilgestaan bij de onderzoeksresultaten en het onderzoeksproces. Tot slot wordt nog beschreven of er wel of geen vervolgonderzoek moet komen.

Onderzoeksproces

Bij de opstart van dit onderzoek is veel aandacht besteed aan het verdiepen in de beroepspraktijk. Door veel gesprekken met de opdrachtgever en vakdocenten is het praktijkkader goed beschreven. Ook is er voldoende literatuur geraadpleegd, doordat er meerdere bronnen zijn geanalyseerd is de informatie betrouwbaar en valide. Het lastige was het inkaderen van mijn onderzoek, al in de eerste opzet zag mevrouw mr. Knapen dat het onderzoek niet voldoende was afgebakend. Door intensieve gesprekken met de opdrachtgeefster, mevrouw mr. Michiels, en de 1^e lezer, mevrouw mr. Adjiembaks, is het uiteindelijk wel gelukt het onderzoek voldoende af te bakenen. Het enige nadeel van dit onderzoek is, dat er niet veel Belgische sleutelfiguren zijn geïnterviewd.

Onderzoeksresultaten

Het onderzoek heeft wel bijgedragen aan de wens van de opdrachtgeefster. De juridische kaders die zij beschreven wilde hebben, zijn geschetst. De opdrachtgeefster kon zich ook vinden in de conclusies van het onderzoek en was blij met de praktijkgerichte aanbevelingen.

Het onderzoek dient ook als gesprekbasis tussen Avans Hogescholen en het Expertisecentrum Forensisch Onderzoek. Tevens zijn de bevindingen van het onderzoek gebruikt om een gastcollege 'Rechtsvergelijking' te verzorgen aan een groep studenten van de Erasmus Hogeschool uit Brussel.

Vervolgonderzoek

Aangezien meerdere landen lid zijn van EFEN, wordt geadviseerd een soortgelijk onderzoek te doen in de andere EU-lidstaten. Op deze manier kan de strafrechtelijke bewijswaardering van forensisch bewijs van heel de EU in beeld gebracht worden.

Literatuurlijst

Boeken:

Broeders 2009

A. Broeders, *Op zoek naar de bron, over de grondslagen van de criminalistiek en de waardering van het forensisch bewijs*, Deventer: Kluwer 2003.

Kronenberg en de Wilde 2012

M.J. Kronenberg, B. de Wilde, *Grondtrekken van het Nederlandse Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2012.

Mevis 2013

P.A.M. Mevis, *Capita Strafrecht*, Nijmegen: Juridische Uitgeverij Ars Aequi 2013.

Harteveld 2004

A.E. Harteveld e.a. (red.), *Het EVRM en het Nederlandse strafprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2004.

Cleiren, Crijns, Verpalen

T. Cleiren, J. Crijns en R. Verpalen, *Tekst en Commentaar Wetboek van Strafvordering*, Deventer: Kluwer 2011.

Hert, Weis en Caeneghem 2014

P. de Hert, K. Weis, J. Van Caeneghem, M. Holvoet, *Handboek internationaal en Europees strafrecht*, Mortsel: Intersentia 2014.

Meulenbroek en Poley 2014

L. Meulenbroek en P. Poley, *Kroongetuige DNA*, 2014

Van Koppen 2003

P.J. van Koppen, *De Schiedammer parkmoord: een rechtspsychologische reconstructie*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2003

Van Koppen 2011

P. van Koppen, *'Overtuigend bewijs'*, Nieuw Amsterdam uitgevers: Amsterdam 2011

Verbruggen en Verstraeten 2009

F. Verbruggen en R. Verstraeten, *'Strafrecht en Strafprocesrecht voor Bachelors'*, Maklu: Antwerpen-Apeldoorn 2009, deel 6

Van den Wyngaert 2009

C. van den Wyngaert, *'Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen'*, Antwerpen-Apeldoorn: Maklu 2009

Verstraeten 2007

R. Verstraeten, *'Handboek van strafvordering'*, Maklu: Antwerpen-Apeldoorn 2007

Iman en Rudin 2000

K. Iman en R. Rudin, *'Principles and Practice of Criminalistics: The Profession of Forensic Science'*, CRC Press: Boca Raton FL. 2000.

Sliedregt, Sjöcrona en Orie 2008

E. van Sliedregt, J. Sjöcrona en A. Orie, *Handboek internationaal strafrecht: schets van het Europese en Internationale strafrecht*, Deventer: Kluwer 2008,

Artikelen:

- T. Scheltema, De waarde van forensisch onderzoek is maar net zo groot als de manier waarop juristen het gebruiken, *Advocatenblad* 10/11 2010.
- J. Crijns, P. van der Meij & J. ten Voorde, Forensisch onderzoek voor 'Dummies', Hoe leren de deskundige en de strafrechter elkaar te begrijpen? *AA juli/augustus 2010*, p. 528-537.
- M. Sjerps en A. Kloosterman, *Het gebruik van Bayaanse-netwerken in de forensische (DNA)-statistiek*, juli/augustus 2010, *Ars Aequi*, www.arsaequi.nl (zoek op: *forensisch bewijs*).
- M. Wouters, Forensisch onderzoek; cold case?, juni 2014, *JR Juristen*, www.irjuristen.nl (zie: *publicaties, Forensisch onderzoek*).
- A. van Wijk e.a., Toekomst van het forensisch onderzoek, een inventarisatie van vraag en aanbod, organisatie en financiën, Bureau Beke 2013, p. 22.
- B. Kokshoorn, B. Aarts, T. de Blaeij, P. Maaskant-van Wijk en B. Blankers, 'Bewijskracht van onderzoek naar biologische sporen en DNA', *Expertise en Recht* juni 2014, deel 1, p. 198.
- C. Joosten, 'Wijd open grenzen; *JUSTITIE / Europese Unie doet moeilijk waar het makkelijk kan: wel 'kenniscentra', maar geen fatsoenlijke controles.*', *Elsevier* 14 juni 2014, www.elsevier.nl (zoek op: *grensoverschrijdende misdaad*).

- Jurisprudentie:

HR 19 februari 2013, ECLI:NL:HR:2013:BY5321
HR 17 januari 1998, ECLI:NL:HR:1998:ZD0917, *NJ* 1998/404, m. nt. J.M. Reijntjes.
HR 28 februari 1989, ECLI:NL:PHR:1989:AC3483 (concl. A-G Meijers), *NJ* 1989/487
HR 1 februari 1971, *NJ* 1974/450.
HR 16 februari 1982, *NJ* 1982/411

Cass. 23 januari 2008, P.07.1420.F.
Cass. 30 oktober 2001, nr. P011239N (alleen te vinden op: www.cass.be).
Cass. 23 maart 2004, *R.A.G.B.* 2004, 1061, m.nt. F. Schuurmans;
Cass. 14 oktober 2003, *R.A.G.B.* 2004, 337, m.nt. M de Swaef

HvJ EG 9 maart 1978, C-106/77 (*Simmenthal II*).
HvJ EG 15 juli 1964, C-6/64 (*Costa/ELEN*).
HvJ EG 5 februari 1963, C-26/62 (*Van Gend en Loos*).
HvJ EG 4 december 1974, C-41/74 (*Van Duyn/Home Office*).
HvJ EG 26 februari 1986, C-152/48 (*Marshall I*).
HvJ EG 14 juli 1994, C-91/92, p. I-3325, r.o. 22-25 (*Faccini Dori*).